T.C

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ

BANKACILIK ANABİLİM DALI

KUZEY MAKEDONYA MERKEZ BANKASI'NIN ÜLKE İÇERİSİNDEKİ BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ KREDİ POLİTİKALARININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUHAMED EMİNİ

İSTANBUL, 2020

T.C

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ

BANKACILIK ANABİLİM DALI

KUZEY MAKEDONYA MERKEZ BANKASI'NIN ÜLKE İÇERİSİNDEKİ BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ KREDİ POLİTİKALARININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: MUHAMED EMİNİ

Danışman: PROF.DR. LEVENT ÇİNKO

İSTANBUL, 2020

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Müdürlüğü

Sıfır Atık Proje Ortağı

Aşağıda belirtilen lisansüstü tez, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği hükümlerinde belirtilen esaslar çerçevesinde jüri önünde savunulmuş ve jüri tarafından başarılı bulunmuştur.

TEZ BAŞLIĞI : Kuzey Makedonya Merkez Bankası'nın Ülke İçerisindeki Bankacılık Sektöründeki Kredi Politikalarının İncelenmesi

TÜRÜ : Yüksek Lisans

TEZİ HAZIRLAYAN : Muhamed EMİNİ

ANABİLİM DALI : Bankacılık

SAVUNMA TARİHİ : 20.10.2020

JÜRİ ÜYELERİ

GÖREVİ	**ADI SOYADI**	**İmza**
Danışman	Prof.Dr.Levent ÇİNKO	
Üye	Prof.Dr.Server DEMİRCİ	
Üye	Prof.Dr.Atilla UYANIK	

Marmara Üniversitesi Göztepe Kampusu Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü 34722 Kadıköy / İSTANBUL
0 (216) 347 69 51 (Faks)
0 (216) 418 20 88
bse@marmara.edu.tr
http://bse.marmara.edu.tr

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER i
TABLO LİSTESİ v
GRAFİKLER ve ŞEKİLLER LİSTESİ vii
KISALTMALAR LİSTESİ viii
ÖZET ix
ABSTRACT x
GİRİŞ 1
1. MERKEZ BANKACILIĞI 3
1.1.Merkez Bankacılığının Tarihçesi 4
1.2.Merkez Bankalarının Geçirdiği Süreçler 8
1.2.1.Merkez Bankacılığının ve Altın Standartları Dönemi 11
1.2.2.Merkez Bankacılığı ve Bretton Woods Sistemi 11
1.2.3.Merkez Bankacılığının Günümüzdeki Yapısına Evrilişi 14
1.3.Merkez Bankalarının Ana İşlevleri 14
1.3.1.Merkez Bankalarının Ana Amacı 16
1.3.2.Merkez Bankası Görev ve Sorumlulukları 17
1.3.3.Merkez Bankalarının Banknot İhracını Gerçekleştirmeleri 19
1.3.4.Merkez Bankalarının Enflasyon Hedeflemesi 20
1.3.5.Merkez Bankalarının Parasal Hedeflemeleri 21
1.3.6.Merkez Bankalarinin Fiyat İstikrarı Hedeflemeleri 21
1.4.Merkez Bankalarının Para Politika Araçları. 22
1.4.1.Açık Piyasa İşlemleri 24

1.4.2.Reeskont Politikları..... 25
1.4.3.Zorunlu Rezerv Oranları Politikası 26
1.4.4.Kredi Tavanı Politikaları 28
1.4.5.Faiz Koridoru Politikları 29
1.4.6.Desponibilite Politika Uygylamaları.....30
1.5.Merkez Bankalarının Uyguladığı Para Politikalarının Etkisi 31
1.5.1.Uygulanan Para Politkalarının Etkisinde Yaşanan Gecikmeler 32
1.5.2.Para Piyasalarında Gelişmişlik Seviyesinin Düşük Olması 33
2.KUZEY MAKEDONYA CUMHURİYETİ ve MERKEZ BANKASININ YAPISI.....35
2.1.Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin Dağılma Süreci 35
2.2.Kuzey Makedonya Cumhuriyetin'in Bağımsız Olma Süreci.....36
2.3.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Hakkında Genel Bilgilendirme 37
2.4.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin Temel Makro Ekonomik Göstergeleri.....39
2.5.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin Dış Ticaret Yapısı 40
2.6.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankasının Parasal Bağımsızlığını İlan Etmesi.....42
2.6.1.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankasının İlk Yılları.....44
2.6.2.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankasının Yeni Ekonomik Sistem Oluşturma Çabaları.....46
2.6.3.2000'li yılların Başında Kuzey Makedonya Merkez Bankası ve Siyasi Krizler…….……..…47
2.6.4.2008 Küresel Krizinin Kuzey Makedonya'ya ve Merkez Bankasına Etkileri ...49
2.6.5.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin Avurpa Birliğine Entegrasyon Süreci.....52
2.6.6.Kuzey Makedonya Merkez Bankası'nın Avrupa Birliği Entegrasyon Sürecindeki Politikaları ve Önemi..... 54

2.6.7.Avrupa Komisyonu'na göre Kuzey Makedonya Ödeme Sistemlerinin Eksikliği.....55

2.6.8.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'ne 2019 Avrupa Birliği Müzakerelerine Başlamasına İzin Verilmemesi.....56

2.7.Kuzey Makedonya Cumhriyeti Merkez Bankasının Yönetim Organları.....58

2.7.1.Kuzey Makedonya Merkez Bankası Yöneticilerinin Seçimi.....58

2.7.2.Kuzey Makedonya Merkez Bankası Konseyi'nin Temel Görev ve Sorumlulukları.....59

2.7.3.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası Güvernörü'nün Görev ve Yetkileri.....60

2.8.Kuzey Makedonya Merkez Bankası'nın Hedef ve Görevleri.....61

2.8.1.Kuzey Makedonya Merkez Bankası'nda Para Politika Belirlemesi.....63

2.8.2.Kuzey Makedonya Merkez Bankasının Para Politikası Uygulamaları.....64

2.8.2.1.Kuze Makedonya Merkez Bankası'nın Açık Piyasa İşlemleri.....65

2.8.2.1.1.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası'nda Hazine Bonoları.....66

2.8.2.1.2.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası'nda Repo İşlemleri.....68

2.8.2.1.3.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası'nda Kesin İşlemleri.....69

2.8.2.2.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası Zorunlu Rezerv Oranları..69

2.8.2.4.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası Gecelik Kredi Mekanizması.....71

2.8.2.5.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası Gün İçi Kredi Aracı.....72

2.9.Kuzey Makedonya Merkez Bankasının Temel Faiz Oranlarındaki Değişimler....74

3.KUZEY MAKEDONYA BANKACILIK SEKTÖRÜ VE KREDİ POLİTİKALARININ İNCELENMESİ.....77

3.1.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde Politik ve Ekonomik Bağımsızlıktan Sonra Oluşan Ekonomik Konjoktür ve Yeni Banka Tanımı.....77

3.2.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde Bankacılık Sisteminin Gelişmesi ve AB'ye Uyumlu Hâle Getirilmesi..... 78

3.3.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde Bankacılık Sisteminin Yapısı 80

3.4.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'ndeki Bankaların Finansal Etkinlikleri.....81

3.5.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde Banka Kurma.....83

3.6.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde Sermaye Yeterliliğinin Uygulanması (Basel II ve Basel III)..... 85

3.7.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde Faaliyet Gösteren Bankalar 86

3.7.1.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde Faaliyet Gösteren Bankaların Sahiplik Yapılarına Göre Analizi..... 87

3.8.Bankacılıkta Kredi Tanımı 89

3.8.1.Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde Bankacılık Sekötrünün Geçmişten Günümüze Kredi Verme İşlemleri ve Sektörün Kredi Dağılımı.....90

3.9.Kuzey Makedonya'de Faaliyet Gösteren Bankaların Kredilendirme Politikaları……..…..92

3.9.1.Komercijalna Banka'sının Gerçek Kişilere Kredi Verme Politikaları.....92

3.9.2.Komercijalna Banka'sının Tüzel Kişilere Kredi Verme Politikaları 95

3.9.3.NLB Tutunska Banka'nın Gerçek Kişilere Kredi Verme Politikaları 96

3.9.4.NLB Tutunska Banka'nın Tüzel Kişilere Kredi Verme Politikaları.....98

3.9.5.Halk Bank AD Skopje'nin Gerçek Kişilere Kredi Verme Politikaları 100

3.9.6.Halk Bank AD Skopje'nin Tüzel Kişilere Kredi Verme Politikaları.....102

3.9.7.Stopanska Banka AD Skopje'nin Gerçek Kişilere Uyguladığı Kredilendirme Politikaları..... 104

3.9.8.Stopanska Banka AD Skopje Tüzel Kişilere Uyguladığı Kredilendirme Politikaları..... 107

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME.....109

KAYNAKÇA.....117

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Seçilen Merkez Bankalarının Kronolojik Olarak Kuruluşu ve Kuruluş **6**

Tablo 2: Kronolojik Olarak Merkez Bankası Sayılarının Artışı **9**

Tablo 3: Merkez Bankalarını Mülkiyet Durumuna Göre Sınıflandırılması **10**

Tablo 4: Açık Piyasa İşlemlerinin Çeşitleri ve Etkileri **25**

Tablo 5: Gelişmekte Olan Ülkelerin Uyguladığı Para Politika Önlemleri **30**

Tablo 6: Kuzey Makedonya; Genel Bilgileri **38**

Tablo 7: Kuzey Makedonya Finans Bakanlığının Açıkladığı Makroekonomik Göstergeler **39**

Tablo 8: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti İhracat ve İthalat Ortakları **40**

Tablo 9: Kuzey Makedonya'nın Dış Ticaret Ortaklarının Oluşturduğu Toplam Dış Ticaret Hacmi **41**

Tablo 10: İlk Beş Yılında Kuzey Makedonya'nın Enflasyon Oranları **46**

Tablo 11: Kuzey Makedonya GSYH'si (1998-2005) **48**

Tablo 12: Küresel Kriz Öncesi ve Sonrasında Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde Değişen Makro Ekonomik Göstergeler **50**

Tablo 13: KMCMB 13.11.2019 Tarihli Hazine Bonosu Satışına Konu Olan Prospektüs Örneği **67**

Tablo 14: KMCMB Tarafından Belirlenen Zorunlu Karşılık Oranları **69**

Tablo 15: KMCMB Son Beş Yıllık Gecelik ve Haftalık Yatırılan Mevduatlarda Faiz Oranları **70**

Tablo 16: Son İki Yıldaki Gecelik Kredi Faizleri Göstergesi **71**

Tablo 17: Kuzey Makedonya'da Bankacılık Sektörünün Mülkiyet Yapısı ve Önemli Bilanço Göstergeleri ……...……**88**

Tablo 18: Komercijalna Banka AD Skopje'nin Gerçek Kişilere Uyguladığı Gayrimenkul Kredilendirme Politikaları: **94**

Tablo 19: Komercijalna Banka'nın Mikro, Küçük ve Orta Çaptaki Şirketlere Verdiği Krediler **95**

Tablo 20: Tutunska Banka AD Skopje'nin Gerçek Kişilere Uyguladığı Gayrimenkul Kredilendirme Politikaları **97**

Tablo 21: NLB Tutunska Banka'nın Mikro, Küçük ve Orta Çaptaki İşletmelere Kredi Verme Politikaları **99**

Tablo 22: Halk Bank AD Skopje'nin Gerçek Kişilere Uyguladığı Konut Kredi Politikaları.....**101**

Tablo 23: Halk Bank AD Skopje'nin Tüzel Kişilere Uyguladığı Döner Sermaye Kredi Politikaları **103**

Tablo 24: Stopanska Banka AD Skopje'nin Gerçek Kişilere Uyguladığı Konut Kredisi Politikaları **106**

Tablo 25: Stopanska Banka AD Skopje'nin Tüzel Kişilere Uyguladığı Yatırım Kredisi Politikaları Sermaye Kredi Politikaları **108**

GRAFİKLER ve ŞEKİLLER LİSTESİ

Grafik 1: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Siyasi Haritası **37**

Grafik 2: 2008 krizinin Reel Bazda GSYİH ve Sanayi Büyüme Oranlarına Etkileri. **49**

Grafik 3: Mali Denge ve Devlet Borcu, Kuzey Makedonya Örneği (2005-2010) **51**

Grafik 4: Kuzey Makedonya Merkez Bankasının Yönetim Konseyi Şeması **58**

Grafik 5: KMCMB'nın Nihai Amacına Etki Etmesi İçin İzlediği Süreç. **64**

Grafik 6: Bankaların ve Bankacılık Sektörünün (31/12/2018 Tarihli) Açıklanan Kredi Dağılımı **91**

KISALTMALAR LİSTESİ

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

APİ: Açık Piyasa İşlemleri

FED: Federal Reserve System

GSYİH: Gayrı Safi Yurt İçi Hasıla

IMF: Uluslararası Para Fonu (International Monentary Fund)

KMCMB: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası

MKD: Makedonya Denarı

NATO: Kuzey Atlantik (North Atlantic Treaty Organization)

OPEC: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü

SDSM: Makedonya Sosyal Demokratlar Birliği

SFC: Sosyalist Federatif Cumhuriyetleri

TMCB: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

VMRO: İç Makedon Devrimci Örgütü

YY: Yüz Yıl

KUZEY MAKEDONYA MERKEZ BANKASININ ÜLKE İÇERİSİNDEKİ BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ KREDİ POLİTİKALARININ İNCELENMESİ

ÖZET

Bu tezde başta küresel çapta merkez bankacılığının tarihi, yapısı ve para politikaları hakkında bilgi verilmiştir. Küresel çapta merkez bankalarının ortaya çıkışından, ilk para basımlarına kadar detaylı bir şekilde merkez bankacılığı araştırılmıştır. Daha sonra merkez bankalarının günümüzde uyguladığı para politikaları araştırılmıştır. Merkez bankalarının yapıları ve para politikaları araştırıldıktan sonra Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın incelemesi yapılmıştır.

İlk olarak Kuzey Makedonya Merkez Bankası'nın daha anlaşılır bir şekilde anlaşılması için ülke ekonomik yapısı hakkında bilgiler verilmiştir. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın bağımsızlığını kazınmasından günümüze kadar geçirdiği süreç içerisinde gerçekleştirdiği önemli değişiklikler incelenmiştir. Kuzey Makedonya Merkez Bankası'nın Avrupa Birliği uyum süreci kapsamında attığı adımlar, yönetim kurulunun yapısı ve para politikaları belirlenmesinde kullandığı para politika enstrümanları incelenmiştir.

Tezin üçüncü aşamasında ülke içindeki bankacılık sektörünün yapısı hakkında bilgi verilmiştir. Ülkede faaliyet gösteren banklar, bankaların kredilendirme politikaları incelenmiş olup, kredilerin hangi sektörlere dağıldığı araştırılmıştır. Kuzey Makedonya'nın önde gelen bankalarının gerçek kişilere ve tüzel kişilere kredi verme politikaları araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Merkez Bankaları, Kuzey Makedonya Merkez Bankası, Para Politikaları, Kuzey Makedonya Bankacılık Sektörü, Kredi Politikaları.

INVESTIGATION Of The CENTRAL BANK Of NORTH MACEDONIA'S CREDIT POLICIES In The DOMESTIC BANKING

ABSTRACT

In this thesis, the most important points which have been focused on are about the history of central banking, the structure and the monetary policies of global banking. Central banking has been investigated in details starting from the emergence of global central banks to the first money printing time, the monetary policies have been implemented by the central banks which were investigated. After the investigation of the structures and monetary policies of the Central Banks, the Central Bank of the Republic of North Macedonia was informd the regarding the studied.

The second instruction which has been given in this thesis is about the economic structure of the country in order to understand the Central Bank of North Macedonia more clearly, and the significant changes that the Central Bank of the Republic of North Macedonia has undergone since its independence was declared. The steps were taken by the Central Bank of North Macedonia within the scope of the European Union harmonization process, the structure of the board of directors and the monetary policy instruments used in determining monetary policies were explained.

In the third stage of the thesis, the information which are given about the structure of the banking sector in the country, bank's operating in the country and bank's lending policies were explained basied not only the sectors in which loans were distributed but also credit policies of leading banks of North Macedonia to the natural entities also the legal entities have been investigated.

Keywords: Central Banks, Central Bank of North Macedonia, Monetary Policies, North Macedonia Banking Sector, Credit Policies.

GİRİŞ

Merkez bankaları dünyanın en önemli parasal ve ekonomik yapılandırma mekanizmalarının başında sayılmaktadır. Bu kurumlar hem yerel hem de global çapta para politikalarına etki edebilme potansiyeline sahiptirler. Merkez bankalarının en önemli fonksiyonları ülke para politikalarına şekil vermeleri ve bulundukları ülkelerde para basma yetkisine sahip olan kuruluş olmalarıdır. Bu çalışmanın amacı Kuzey Makedonya Merkez Bankası detaylı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Başta Merkez Bankası kavramını inceleyecek olan bu çalışma. Merkez bankalarının ortaya çıkışından günümüze kadar geçirdiği evrimi araştıracaktır. Merkez bankalarının günümüzdeki işlemleri, yapıları gibi birçok konuya değinecektir.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin Merkez Bankası olan NBRSM (Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası) araştırmasını ve incelemesine geçilecektir. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Kuzey Makedonya'daki tek merkez bankası hüviyetinde olan yapıdır. Eski bir Yugoslavya Sosyalist Cumhuriyeti olan Makedonya, Yugoslavya dağıldıktan sonra kendi başına bağımsız bir ülke hüviyetine kavuştuktan sonra parasal bağımsızlığına da kavuşmuştur. Parasal bağımsız olma süreci ve Kuzey Makedonya Merkez Bankası'nın geçirdiği değişiklikler ele alınacaktır. 1992 yılının 26 Nisan günü Makedonya Merkez Bankası Ulusla Para Birimi Yasası ve Ulusal Para Kullanımı Yasası ile tam anlamıyla bağımsız para politikasını yürürlüğe sokmuştur. Bu olaydan sonra Makedonya Cumhuriyeti kendi para birimini ve para politikasını düzenlemek için bütün gerekli koşulları oluşturmaya başlamıştır. Tezin bu bölümünde Kuzey Makedonya Merkez Bankası'nın ilk kuruluşundan bugüne kadar uyguladığı para politikaları ve geçirdiği ekonomik süreçler incelenecektir.

Kuzey Makedonya para politikasının baş mekanizması olan Kuzey Makedonya Merkez Bankası para politikasına şekil vermek için yeni sitemleri, bağımsız alt yapısını ve kadro oluşturma görevlerini üstlenmiştir. Tezde Kuzey Makedonya Merkez Bankası'nın para politikalarını şekillendirmek için hangi enstrümanları kullandığı hakkında bilgi verilmiştir. Bu tezi hazırlama amacım Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, ülke bankacılık sistemi ve bunun yanı sıra ülke ekonomisi hakkında

bilgileri düzenlemekte olup, söz konusu bu bilgileri en kapsamlı ve en doğru bir şekilde sunmaktır.

Tezin üçüncü bölümünde Kuzey Makedonya bankacılık sektörü hakkında bilgi verilmiştir. Bankacılık sektörünün yapısı, banka kurulumu, mevcut banka sayısı, bankaların finansal şeklîleri incelenmiştir. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti kanunlarına göre bankanın tanımı yapılmıştır. Bu bölümde ülkedeki bankacılık profili dışında en çok ele alınan konu bankacılık sektörünün kredi politikaları olmuştur. Ülkedeki bankaların dağıttığı kredilerin finansal ve finansal olmayan sektöre dağılımı incelenmiştir. Kuzey Makedonya bankacılık sektörünün kredi verme politikaları incelenmiştir. Söz konusu incelemenin daha anlaşılabilir olabilmesi için ülkede faaliyet gösteren beş önemli banka örnek olarak verilmiştir. Bu beş önemli bankanın kredi verme politikaları incelenmiş ve daha detaylı bilgi vermek için her bankanın bir kredi verme şekli örnekler halinde verilmiştir. Bu örnekler her banka için biri tüzel biri gerçek kişi olarak hazırlanmış ve kredi kullandırma şekilleri gösterilmiştir. Bunların dışında Kuzey Makedonya bankacılık sektörünün daha detaylı anlaşılabilmesi için ek bilgiler sunulmuştur.

1. MERKEZ BANKACILIĞI

Merkez bankları para politikalarını belirleyen ve ekonominin en kilit rolü oynayan kurumlardır. Finansal piyasaların en kritik konumunda bulunmaktadırlar. Merkez bankalarının aksiyonları paranın arzını, faiz oranlarını ve kredi miktarlarına etki edecek özelliğe sahiptir. Merkez banklarının aksiyonu ile meydana gelen değişiklikler dolaylı yollardan ülkenin toplam üretimine dâhil bir sürü mekanizmaya etki edebilecek niteliğe sahip olmakla birlikte enflasyonu da etkileyebilmektedir.[1]

Gelişmiş ekonomik yapıya sahip olan her ülkede mevcudiyetini sürdüren merkez bankaları parasal faaliyetlerin yönetimi görevini üstlenmektedirler. Ekonomik faaliyetlerin devamı için bulunduğu ülkenin para akımını düzenleme görevini yerine getirmekle yükümlüdürler. Bundan dolayı Merkez Bankalarının rolleri ekonomik gelişme açısından oldukça önemlidir. Merkez bankları uluslararası ticaretin ve mali ilişkilerin düzgün bir şekilde işleyişini koruması için etkin para politikaları oluşturan kurumlar olarak son yıllarda önemlerini daha da artırmışlardır. Bazı ekonomistler tarafından merkez banklarının önemine dikkat çekilmek için insanlık tarihinin en büyük üç buluşundan biri olduğu söylenmiş ve sırasıyla ateşin keşfi, tekerleğin icatı ve merkez bankacılığı gibi sıraladıklarını görmekteyiz.[2]

20. yy. sonlarına doğru merkez bankalarının gerekliliği, çeşitli iktisatçılar tarafından tartışılsa da günümüzde birçok modern ekonomik sisteme sahip ülkede bu kurumlar para politikalarını kontrol etmek amacı ile faaliyet göstermektedirler. 20. yy. sonlarına kadar yapılan bu tartışmaların amacı, merkez bankasının ekonomik istikrarı sağlamak için para politikalarını kullanarak ekonomik istikrarı sağlamasının mümkün olup olmayacağı konusundaki fikir ayrılıklarından kaynaklandığı görülmektedir. O dönemde Milton Friedman ve Frederick Hayek para politikasının mecburi bir gereksinim olduğunu ve ekonomik istikrarı sağlayacağı fikrini benimsemişlerdir.[3]

[1] Frederic S. MİSHKİN, Para Teori ve Politikası, 1. Baskı, İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi, 2000, s.1

[2] Paul SAMUELSON, İktisat, Menteş Kitap Evi, İstanbul, 1966, s. 346

[3] Milton FRIEDMAN, A Program for Monetary Stability, New York: Fordham University, 1959, s. 6-7

1.1. Merkez Bankacılığının Tarihçesi

20. yy. ilk dönemlerinde merkez bankası kavramı daha açık ve anlaşılır bir hâl almaya başlamıştır. Merkez banklarının geçmişine bakacak olursak, birçok ülkede merkez bankasına bankaların dönüşümü kademe kademe olmuştur. Bu bankalar merkez bankasının getirdiği görevleri ve sorumlulukları yavaş yavaş üstlenmeye başlamış olup para basma yetkisine sahip olup bulundukları ülkenin hükümet bankası ve finans temsil haklarını ellerine almışlardır. 20. yy. bu tür bankalar merkez bankası olarak adlandırılmadılar, bunun yerine ihraç ve hüküm bankaları gibi isimler almıştırlar veya ulusal bankalar olarak tanımlanmışlardır. Ekonomide para politikası daha kelime olarak kullanılmaya başlanmadığı zamanlarda, merkez bankaları kurulmuştur. Bu dönemde kurulan merkez bankalarının temel amacı madeni paranın ve kâğıt para kullanımı hakkında insanlara bilgi vermek, nasıl kullanılacağını öğretmek, senyoraj hakkından istifade etmek ve sirkülasyondaki paranın ihracını gerçekleştirmek olduğunu görmekteyiz.[4]

Günümüzdeki yapıya benzer olan merkez bankaları 20. yy. yüzyıla başlarında faaliyet göstermeye başlasa da ilk merkez bankalarının kuruluşu 17. yy. yüzyıla kadar dayanıldığı görünmektedir. Bunun başlıca sebepleri günümüzdeki merkez bankalarının yapılarına benzer yapıda olan ve emisyon oluşturma özeliğine sahip bankalara 17. yy. yüzyılda meydana gelmesidir. Bazı iktisatçılara göre ilk merkez bankasının kuruluşu 1668 yılında kurulan İsveç Kraliyet Bankası (Sveriges Riksbank) dayandırılmaktadır. Bir diğer görüşe göre ilk merkez bankasının kuruluşu İngiltere Merkz Bankasına (The Bank of England) dayandırılmaktadır. Bunun en temel nedenlerinden biri 1694'te kurulan İngiltere Merkez Bankası ilk emisyon bankası olması örnek olarak verilebilir. Kurulduğu dönemden itibaren bankacılık tekniklerini geliştirmiş, yeni politiklar ortaya atmış ve bir ulusal banka olarak merkez bankasının bütün sorumluluklarını üstlenmiş bir kurum olarak dikkat çekmektedir. Bunun dışında İngiltere Merkez Bankası diğer Avrupa ülkelerinde merkez bankaclığının oluşumu için iyi bir örnek teşkil etmiştir.[5]

[4] VOLCKER, MANCERA ve GODEAUX, Perspectives on the Role of Central Bank, IMF Publish, 1991, s. 76.

[5] İlker PARASIZ, Para, Banka ve Finansal Piyasalar, Bursa: Ezgi Yayınları, 1994, s. 263.

İsveç Kraliyet Bankası ve İngiltere Merkez Bankası'nın ardından Avrupda kıtasında 1800 yılında Fransa Bankası (Banque de France) ve 1814 yılında Hollanda Bankası (De Nederlandsche Bank) kurulmuştur. Bu tür merkez bankalarından önce, merkez bankalarının görevlerini kraliyet hazineleri ya da ticari bankaları üstlenmekteydiler. Kronolojik olarak merkez bankalarının sayıları 1900'lerin başına kadar sadece 18 iken, 1950 yılına gelindiğinde bu rakam 59'a kadar çıkmıştır. Aradan geçen 50 yıldan sonra 2000'lerin başında gelindiğinde ise rakam küresel çapta çok hızlı artış göstermiştir.[6]

Hem Finansal sistem için hem de piyasa için çok kritik rol oynayan merkez bankası, ulusal kimliğin bir getirisi olan ulusal parayı yaratma hakkına sahip olan kurum veya kurumlar olarak adlandırılabilirler. 1950'lerden sonra merkez bankasına sahip olmak nerdeyse ulusal devlet olamanın getirdiği bir zorunluluk gibi nitelenmektedirler. İlk kurldukları zaman merkez bankaları para politikalarını oluşturmak yerine daha çok devlet bankası sıfatında para basmak ve likidite yaratmak amacı ile son kredi veren makam olarak faliyetlerini sürdürmektedirler. Günümüzdeki merkez bankaları farklı bir yapıya bürünmekte olup en büyük hedeflerinden biri fiyat istikrarını sağlamak ve merkez bankasının bağımsız bir şekilde (hesap verebilirlil, şeffaflık) faliyetlerini sürdürmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda merkez bankaları tarafından para politikasının dolaylı dahi olsa etki ettiği aracı olan kısa vadeli gösterge faizinin oranlarının hükümetten bağımsız bir şekilde saptandığına dikkat çekilir. [7]

[6] Akhand A. HOSSAİN, Central Banking and Monetary Policy in The Asia-Pasific, UK: Edward Elgar Publishing Limited, 2009, s. 23.

[7] Caner BAKIR, Merkezdeki banka Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve uluslararası bir karşılaştırma, 1.Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, s. 4

Tablo 1: Seçilen Merkez Bankalarının Kronolojik Olarak Kuruluşu ve Kuruluş Sebepleri:

Kuruluş Yılı	Ülke	Merkez Bankası	Kuruluş Sebebi
1668	İsveç	Sveriges Riksbank	Savaş finansmanını karşılama gereksinimi
1694	İngiltere	Bank of England	Savaş finansmanını karşılama gereksinimi
1782	İspanya	Forerunner of Bank Of Spania	Savaş finansmanını karşılama gereksinimi
1800	Fransa	Banque de France	Senyoraj oluşturmak, Kamu borcunu idare etmek
1811	Filandiya	Bank of Finland	Parasal egemenliğin oluşturulması
1814	Hollanda	De Nederlandsche Bank	Ekonomik büyüme
1816	Avusturya	The Oesterreichische Nationalbank	Savaş finansmanı yüzünde oluşan kamu borcu
1816	Norveç	Bank of Norway	Danimarka'daki krizden etkilenen Norveç parasal reformlar yapmıştır
1818	Danimarka	Denmark National Bank	Savaş finansmanı ve sonrasında ekonomik istikrar sağlama
1846	Portekiz	Banco de Portugal	Önceki parasal rejim için kredibiliteyi yeniden oluşturmak
1850	Belçika	Belgian National Bank	Meydana gelen banka krizlerin neden olmuştur

1876	Almanya	Reichcbank Forerunner of Bundesbank	Birleşme sonrası daha önce senet ihraca eden otoritelerin birleşimi
1882	Japonya	Bank of Japan	Meiji restorasyonunun bir sonucu olarak kurulmuştur
1893	İtalya	Banca d'İtalia	Birleşme sonrası daha önce senet ihraca eden otoritelerin birleşimi
1907	İsviçre	Swiss National Bank	Senet ihraç eden kurumun kaldırılması
1911	Avustralya	Commonwealth Bank of Australia	Tek senet ihraç eden kurumun oluşumu
1913	ABD	Federal Reserve System	En son borç veren kuruluşun oluşturulması kapsamında kurulmuştur
1934	Kanada	Bank of Canada	En son borç verme kapsamında kurulmuştur.
1934	Yeni Zelanda	Reserve Bank of New Zealand	En son borç verme kapsamında kurulmuştur.
1942	İrlanda	Reserve Bank of İreland	En son borç verme kapsamında kurulmuştur.
1999	AB	European Central Bank	Avrupa'da parsal ve siyasi birliğini hızlandırılması kapsamında kurulmuştur.

Kaynak: Suat OKTAR, Erkan TOKUCU, Zekai KAYA, Finansal Küreselleşme Sürecinde Merkez Bankacılığı ve Para Politikaları, 2. Baskı, Ankara: Nobel Yayınları, 2013, s. 65

Tablo 1'de de belirtildiği gibi merkez bankalarının kuruluşunun altında yatan nedenler genellikle savaşlar yüzünden çıkan maddi boşlukların finanse edilmesi,

senyoraj hakkından dolayı elde edilen gelirin sağlanması ve kamu borçlarının idare edilmesi gibi hususlardandır. [8]

1.2. Merkez Bankalarının Geçirdiği Süreçler

İlk kurulan merkez bankalarının o dönemlerde bazı önemli yükümlülükleri vardı. Bu yükümlülükler devletin bankası olmak, bulunduğu ülkede banknot ihraç hakkına sahip olan tek kurum olmak ve en son borç veren kurum olma yükümlükleri mevcuttu. Merkez bankalarının kurulumu ve tarihsel süreci incelendiğinde bu üç işlemi aynı anda gerçekleştirebilen ilk bankanın İngiltere Merkez Bankası (Bank Of England) olduğu görülmektedir. Bu kapsamda İngiltere Merkez Bankası 1844 yılında banknot basma hakkında sahip olmuştur ve 1870'de en son kredi veren merci olmuştur. Devlet bankası olması dolayısıyla İngiltere'deki diğer bankalar bu bankada hesap açmaya başlamışlardır. Böylece İngiltere Merkez Bankası diğer ülkede mevcudiyet gösteren bankaların rezervlerini muhafaza eden, takas odası fonksiyonlarını gerçekleştiren ve geçici likidite sıkıntısını gideren bir banka hüviyetine dönüşmüştür. [9]

Devletler tarafından yeni yeni kurulmaya başlayan veya banknot basımı için tekelleştirilen ilk merkez bankaları, hükümetler tarafından verilen birtakım ayrıcalıklar yüzünden ekonomik olumsuzluklar meydana getirmiştir. Yeni kurulmuş bu merkez bankaları 19. yy. doğal olarak kendilerine verilen imtiyazları kullanarak diğer ticari bankalar ile aralarında olan rekabetten faydalanmışlardır. Örnek vermek gerekirse 19. yy. Fransa Merkez Bankası ve İngiltere Merkez Bankası sahip oldukları avantajları lehlerine çevirip ülke içinde bulunan diğer ticari bankaların etki alanını zayıflatmıştırlar. O dönemde bazı kesimler ekonominin olumsuz olarak etkilendiğini ve gerekirse politik olarak merkez bankalarının faaliyetlerinin durdurulması gerektiği fikrini ortaya atmışlardır. Fakat o dönemlerde sayıları çok fazla olan küçük ticari bankalar (taşra

[8] Suat OKTAR, Erkan TOKUCU, Zekai KAYA, Finansal Küreselleşme Sürecinde Merkez Bankacılığı ve Para Politikaları, 2. Baskı, Ankara: Nobel Yayınları, 2013, s. 6

[9] Timur ÖNDER, "Para Politikası: Araçları, Amaçları ve Türkiye Uygulaması", (Uzmanlık Yeterlilik Tezi, TCMB Piyasalar Genel Müdürlüğü), Ankara, s11

bankaları) vardı ve bunların kendi rezervlerini daha güçlü bir bankada muhafaza etme ihtiyaçları vardı. Bu açıdan bakılacak olursa hem altın standartı para sisteminin işlevselliğini koruyabilmesi hem de ülkelerin finansal ihtiyaçlarını karşılamak için merkez bankası niteliğindeki bankalara ihtiyaç duyulmaktaydı.[10]

Tablo 2: Kronolojik Olarak Merkez Bankası Sayılarının Artışı.

On yıl	Merkez Bankası Sayısının Artışı
1900	18
1910	20
1920	23
1930	34
1940	41
1950	59
1960	80
1970	108
1980	137
1990	161

Kaynak: Nestor Ricardo Chacon, Derecho Monetario, Universidad del Rosadio, Primera Edicion, 2005, s 145.

Günümüze gelindiğinde, bugün faliyet gösteren merkez bankalarını sermaye yapılarını üç grupta inceliyebiliriz. Bazı merkez bankaları bütünü ile devlete ait iken, bazıları kısmen devlete ait, bazıları ise tamami ile devletten ayrı özerk kurumlar şekline faliyetlerini sürdürmektedirler. Sermaye yapıları baz alınarak, Almanya Merkez Bankası hisselerinin tamamı Almanya devlete ait olduğunu görmekteyiz ve bu Almanya Merkez Bankasının devlete ait bir banka olduğunu göstermektedir. Amerika Birleşik Devletlerinin merkez bankası olan FED'in özel sektör mülkiyetinde olduğunu görmekteyiz. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na göz atacak olursak sermaye yapısı diğer iki gruptan farklılık göstericektir. TCMB'nin sermayesinin %51 Türkiye

[10] Charles A.E GOODHART, The Central Bank and the Financial System, Palgrave Macmillan, 1995, s 210-211

Cumhuriyetine (devlete) aittir. Geri kalan %49'lık kısımı ise diğer kişi veya özel kurumlara ait hisselerden oluşmaktadır.[11]

Tablo 3: Merkez Bankalarının Mülkiyet Durumuna Göre Sınıflandırılması

Merkez Bankası Devlete Ait Olan Ülkeler	Merkez Bankası Özel Sektör Mülkiyetinde Olan Ülkeler	Merkez Bankası Mülkiyetinin Karışık Olduğu Ülkeler
Almanya	Amerika Birleşik Devletleri	Avustralya %50
Arjantin	Güney Kore	Belçika %51
Avusturya	İsviçre	Japonya %50
Danimarka		Meksika %51
Finlandiya		Şili %50
Fransa		Türkiye %51
Hindistan		Yunanistan %10
Hollanda		
İngiltere		
İrlanda		
İspanya		
İsveç		
Kanada		
Norveç		
Yeni Zelanda		

*Parantez içinde belirtilen oran, sermaye yapısındaki devlete ait olan hisse oranıdır.

Kaynak: Hasan Can OKTAYLAR, KPSS A İktisat, Yargı Yayınları, Ankara, 2010, s. 462

[11] Hasan Can OKTAYLAR, KPSS A İktisat, Ankara: Yargı Yayınları, 2010, s. 461-462

1.2.1. Merkez Bankacılığının ve Altın Standartları Dönemi

1873 yılında başlamış ve 1914 yılına kadar sürmüş olan uluslararası para sistemidir. Altın standardı sisteminin kuruluş amacı, ülkenin tedavüle çıkarttığı paranın değerini altına sabit bir oranda angaje etmektir. Sisteme katılan ülke para birimi olarak ya altın ya da altına angaje edilmiş kâğıt para kullanır. Bu sistemde ükerlerin para birimlerinin değeri ülkelerin altın rezervlerine göre farklılık göstermektedir. [12] Ülkeler kendi milli paralarını altın sistemine bağlayınca tüm ülkelerin dövizleri sabit bir kurla birbirine bağlanmıştır. Altın Standartları sistemi 1. Dünya Savaşı'na kadar kesintisiz bir şekilde devam etmiştir. 1. Dünya Savaşı'nın patlak vermesinin ardından sonra bu sisteme ara verilmiştir. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika Birleşik Devletleri tekrar bu sisteme geri dönüş yapmış ve bir sürü ülke ABD ile aynı politikayı izleyip bu sisteme geçmiştirler. Fakat bu politika işe yaramamıştır. Bunun en gözle görülebilir nedenlerinden beri 19. yy. ve 20. yy. arasındaki dünya ekonomik konjonktürün çok farklı olmasından kaynaklanmaktadır. 19. yy. daha liberal bir ekonomik düzen içerisinde geçerken 20. yy. daha sınırlamacı ve liberal ekonomiden uzak bir asrın başlangıcı olmuştur.[13]

Altın sisteminin yürüklükte olduğu dönemde Merkez Bankalarının en önemli amacı, kendi bastığı paranın altına çevrilebilirliğini sağlamaktı. Merkez bankaları bu faaliyetlerini sürdürdükleri müddetçe aksiyon alanın kısıtlandığı ve bankaların konvertibiliteyi devam ettirdiği müddetçe paranın iç ve dış değerini istikrarlı bir şekilde sağlanacağını düşünülmüştür. Bu dönemde hem paranın değerini muhafaza etmek hem de konvertibiliteyi gerçekleştirmek için sıkça faiz oranlarına başvurulmuştur.[14]

1.2.2. Merkez Bankacılığı ve Bretton Woods Sistemi

1929 yılında meydana gelen büyük buhran, altın rezervlerinde meydana gelen azalmalar ve dünya savaşı gibi bir sürü olumsuzluklar, devletlerin alternatif bir çözüm

[12] Michael D. Bordo, "The Gold Standard: The Traditional Approach", A Retrospective on the Classical Gold Standard, 1821-1931, Michael D. Bordo ve Anna J. Schwartz (drl.), Chicago: University of Chicago Press, 1984, s.24

[13] Halil SEYİDOĞLU, Uluslararası İktisat, 16.Baskı, İstanbul: Güzem Can Yayınları, 2007, s. 525.

[14] Forrest CAPİE, Charles GOODHART ve Stanley FİSCHER, The Future of Central Banking, 1. Basım, Cambridge: Cambridge University Press, 1994, s.15

yolu bulmaya itmiştir. İkinci Dünya Savaşının bitmesinin ardından batı ülkelerinin başta gelen para otoriteleri (44 ülke) uluslararası döviz kuru oluşturma amacı ve bu para değerinin arasında istikrar temin etmek içim Bretton Woods'ta bir araya gelmişlerdir. Bretton Woods'ta gerçekleşen söz konusu bu konferans, Türkiye dâhil 44 ülkenin de katılımı ile gerçekleşmiştir. İkinci dünya savaşından sonra gerçekleşen bu toplantıda yeni bir ekonomik sistem (uluslararası para sistemi) oluşturularak onaylanmıştır. Bu sistem hakkında anlaşmaya varılıp onaylamaması ile Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi organizasyonların ilk adımları atılmıştır.[15]

Bretoon Woods'u altın standartlarından ayıran en önemli nüans, paranın hem ülke içi hem de uluslararası alanda yöneltilmesi gerektiği fikrine varılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü altın standartlarında piyasa kendi kendisini düzenlediği fikri hâkimdi. Fakat bu düşünce Bretton Woods'ta terk edildi.

Merkez Bankalarının 1944 yılında kurulan Bretton Woods sistemindeki rolü, paranın iç ve dış değerini mümkün olduğu kadar sabit tutmaya çalışmak yani kendi ülkelerinin parasını dolara bağladıkları pariteyi sabit tutmaya çalışıp burada oluşabilecek volariteyi en aza indirmekti. Merkez bankalarının paranın iç ve dış değerlerini sabit tutması dolaylı yoldan enflasyona bağlı olmakla birlikte, bu dönemde merkez bankaları enflasyonu da mümkün olduğu kadar denge tutmaya gayret göstermiştirler.[16]

Bretton Woods sisteminin temel yapısına bakıldığında aslında üye ülkeler kendi milli paralarını sabit kur üzerinden ABD dolarına bağlamakta olduğunu görmekteyiz. Devletlerin kendi uluslar paralarını bağladıkları sabit dolar kuruna "Dolar Paritesi" ismi verilmekteydi. Bütün ülkeler ulusal paralını dolara bağladıklarından ABD kendi parası olan doları başka bir ulusal paraya bağlamamıştı bunun yerine 35 doları 1 ons saf altına sabitlemişti. Amerika Merkez Bankası görevini üstlenen FED, herhangi bir ülkenin merkez bankasının altın istemesine karşın 35 dolardan 1 ons altın satma

[15] Rıdvan KARLUK, Uluslararası, Ekonomi, Maliye, Siyasi Kuruluşlar, 5. Baskı, Ankara: Turhan Kitapevi, 2002, s. 287.

[16] Makoto ITOH ve Costas LAPAVITSAS, Political Economy of Money and Finance, 2. Baskı, Great Britain: Mcmillian Press, 1999, s. 186

taahhüdünü vermekteydi. Bu şekilde her merkez bankasının tedavüle sürdüğü uluslar paraları dolara bağladığı ve dolar altın birbirine kolayca dönüştürülebilir nitelikte olduğundan dolayı, ulusal paralar altına bağlanmaktaydı.[17]

Bretton Woods sistemi 1960'larda zorlanamaya başlamış ve 1970'li yıllarda çökmüştür. Kapitalist ülkelerin merkez bankaları o dönemlerde merkez bankalarında doları rezrev olarak tutmaktaydı. Amerika Birleşik Devletleri dış açık vermeye başmıştı ve uluslararası arenada Batı Almanya ve Japonya gibi ülkeler çok hızlı büyümeye başlamışlardı. Bu ülkelerin yükselişi ABD'nin uluslararası çaptaki üstünlüğünü tehtid etmekteydi. ABD'nin savaşlara harcadığı büttçede ülke ekonomisini zorlamaktaydı. ABD 1970'lere kadar doları altın karşılığına basarak tedavüle sürmekteydi, fakat 1971 yılında altın değişim standartları politikasını uygulamaya son vermiştir. Bu uygulamadan çıkarak doların karşılığını kaldırdı ve doları serbest dalgalanmaya braktı. Zaten 1960'lı yılların başından itibaren Bretton Woods sisteminin çok baskı altında kaldığı görülmekteydi ve parasını altın karşılığı basan tek ülke Amerika Birleşik Devletleri olmuştur. ABD'nin hemen ardından İngiltere de uluslar para birimi olan poundu dalgalanmaya brakıldığını ilan etti. Bretton Woods'a üye olan ülkelerin sistemden ayrılma nedeninin temelinde yatan sebeplerin başında devletlerin para politikalarının daha özgürşetirmek istedikleri ve serbest kur sisteminin global çapta ticaretin artacağı düşüncesi olmuştur.

Sistem çöküşünün bir getirisi olarak merkez bankaları para basmak için bir karşılığa ihtyaç duymayacaktı. Merkez bankaları bunun sonucunda da rezerv artırımı için para basma yoluna gitmişlerdir ve dolar dahil bir sürü uluslararası para birimi değer kaybederek negative yönde etkilenmişlerdir. O dönemlerde petrol fiyatları da dolara bağlıydı ve doların değerinin düşüşü petrol fiyatlarını da etkilemekteydi. Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) petrol fiyatlarının dolardan çıkarak altına bağlandığını duyurdu. Bunun ardından kısa sürede petrol fiyatları çok hızlı bir şekilde yükselişe geçmiştir. Petrol fiyatları yükselip ulsal para birimlerinin değer kaybetmesi stagflaysonu

[17] Halil SEYİDOĞLU, Uluslararası Finans, 4. Basım, İstanbul: Can Yayınları, 2003, s.11

doğurmuştur. Reel ekonomi ve finansal ekonomi arasında oluşan fark yüzünden, bu dönemdeki kapitalist ekonomiler uzun süre ekonomik sorunlarla uğraşmışlardır.[18]

1.2.3. Merkez Bankacılığının Günümüzdeki Yapısına Evirilişi

Merkez bankaları ilk kuruldukları dönemlerdeki hedeflerine göz atacak olursak en önemlileri savaş giderlerini finanse etmek, devletin gider ve gelirlerini kontrol ederek bütçenin denkliğini oluşturmak ve para basımını tekelleştirmek olduğunu görmekteyiz. Günümüzdeki merkez bankalarının ana hedefleri ise fiyat istikrarının oluşturulması yönünde değişime uğramakta olduğunu görmekteyiz. 21 yy.'daki modern merkez bankacılığı yapasının en önemli amaçlarından biri enflasyon ve enflasyonla karşı tedbir alma hemen hemen her merkez bankasının ana hedefi haline gelmiştir.

Her ne kadar günümüzdeki merkez bankacılığı anlayışında fiyat istikrarının korunması, enflasyon açısından önemli olup diğer ekonomik amcalardan önce gelmiş olsa da diğer ekonomi politikaları da önemlidir ve göz ardı edilmemektedir. Günümüzde merkez bankaları devletlerin az maliyetli ve az zahmetli borçlanmasını sağlamak, tedavüle ne kadar para süreceğini belirleme, ülke içi bankacılık işlemlerini yürütme mekanizmaları olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler.[19]

1.3. Merkez Bankalarının Ana İşlevleri

Merkez bankalarının en önemli fonksiyonlarından biri para piyasalarındaki istikrarı sağlamaktır. Fiyat istikrarını sağlamak enflasyon açısından da önemlidir ve merkez bankasının daha bir sürü sorumluluğu vardır. Piyasanın merkez bankalarından beklentileri de bu yöndedir. Merkez bankalarının ülke ekonomisinin sağlıklı bir şekilde yürümesi için finansal piyasaları kontrol edici nitelikte olup yeni ve ilerici para

[18] Mahfi EĞİLMEZ, Küresel Finansal Kriz: Piyasa Sisteminin Eleştirisi, 1. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2009, s.64.

[19] Stanley FİSCHER, Modern Approaches to Cnetral Banking, Cambridge: NBER Working Paper, No.5064, Mart 1995, s. 1-2. https://www.nber.org/papers/w5064 (Erişim 10/4/2019)

politikaları düzenlemektedir. Merkez bankalarının finansal piyasalara kontrol mekanizması çalışmaz ise veya yeteri kadar iyi bir şekilde bu fonksiyonunu yerine getirmez ise piyasada düzen kalmayacaktır. Düzensiz çalışan piyasalar, çeşitli finans kurumlarında ödeme zorluğu oluşma riskini meydana getirebilmektedir. Yeni oluşacak olan bu güvensizlik ortamında kaynak dağılımı fonksiyonel bir şekilde gerçekleşemeyecektir. Bütün bu sorunlar toplanınca, sorun reel ekonomiye de etki edecek ve hem büyüme hem de işsizlik oranlarını negatif bir şekilde etkileyecektir. Bu durumda da hem ekonominin düzenli bir şekilde çalışması için hem de ekonomik birimlerin etkilenmemesi için merkez bankalarının etkin bir şekilde çalışmasının ne derece önem arz ettiğini görmekteyiz.

Merkez Bankalarının en önemli ikinci işlevi en son likidite veren mercii olarak kabul ediliyor oluşudur. Ticari bankaların likidite sıkışıklığına karşılık en son borç verme makamı olarak görev yapmaktadır. Böylece piyasadan borç almakta güçlük çeken bankaları sağladığı likidite ile rahatlatmaktadır. Bunu yapmasının en önemli amacı piyasadaki riskleri en aza indirme ve sistemin işleyişini sağlama rolünü üstleniyor oluşundan kaynaklanmaktadır. Likiditeyi sağlama görevi merkez bankalarının rolü olduğu gibi bankalar, merkez bankalarına bu görevini yerine getirmesi için istediği zaman başvurma hakkına sahiptir. Bu rolü merkez bankaları en çok kriz zamanlarında üstlenirler ve ihtiyacı olan ticari bankalara borç verip sistemi rahatlatma yükümlülüğünü yerine getirirler. Merkez bankalarının likidite sağlama görevi diğer bankaların elinde olmayan bir ayrıcalıktan kaynaklanmaktadır. Bu ayrıcalık istedikleri zaman rezerv yaratabilme hakkına sahip oluşlarından kaynaklanmaktadır.

Merkez bankasını üçüncü önemli fonksiyonu bankalar üstü banka veya bankaların bankası olmasıdır. Bu durumda merkez bankaları tıpkı bankaların müşterilere sunduğu hizmetleri diğer ticari bankalara sunma görevini üstlenmektedir. Bankalar üstü bankanın getirdiği bir diğer yükümlülük de zorunlu rezervlerin merkez bankasında muhafaza edilmesidir. Aynı zamanda merkez bankaları ait oldukları ülke

adına borç toplama, gerektiği zaman devlet adına belirlenen ödemeleri yerine getirme gibi yükümlülükleri vardır.[20]

1.3.1. Merkez Bankalarının Ana Amacı

Merkez bankalarının amaçları her ne kadar farklılık gösterebilse de hemen hemen her merkez bankasının ana amacı fiyat istikrarıdır. Bazı merkez bankaları ekonomik büyüme ve fiyat istikrarına odaklanırken, bazı merkez bankaları işsizlik ve fiyat istikrarına odaklanabilir. Her zaman en büyük hedef fiyat istikrarını sağlama yolunda olmaktadır. Örnek vermek gerekirse ABD merkez bankası FED fiyat istikrarı ve işsizliği amaç edinmişken, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın nihai amacı fiyat istikrarını sağlamaktır. Fiyat istikrarı sağlama hedefinin altında yatan amaç veya ifade edilmek istenen şey tüketiciler için fiyatlardaki artışın düşük olması veya öyle kalmasıdır. Bu da enflasyonun olmaması veya çok az olması anlamına gelmektedir.[21]

Bu duruma göre merkez bankaları hükümetle ya da bağımsız olarak belirlediği enflasyon hedefine ulaşması en önemli amaçlarının başında gelmektedir. Kısacası merkez bankaları enflasyonu düşük tutarak veya fiyat istikrarını sağlayarak amaçlarını yerine getirme gayesini tamamlamaya çalışmaktadırlar. Krizler sonrasında finansal istikrarda fiyat istikrarı kadar önemli hâle gelmiştir. Fiyat istikrarı dışında merkez bankalarının diğer önemli amaçları likidite sağlayıcı merci oflaması ve finans sisteminin güvenilir bir şekilde çalışmasını sağlaması sayılmaktadır.[22]

Merkez bankalarının amaçlarını saymak gerekirse buradaki en önemli amacı fiyat istikrarını sağlaması ve diğer amaçlarını gerçekleştirmesidir. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın ana aracı fiyat istikrarıdır ve bu kanunla sabitlenmiştir. Fiyat

---

[20] Bülent DOĞRU, Merkez Bankası Para Politikası Stratejileri, Ankara: Akademisyen Kitap Evi A.Ş, 2015, s. 10-11.

[21] Ercan KUMCU, "Para otoritesi ve Para Politikasından Beklenenler", Haber Türk Gaztesi, 28 Nisan 2011, https://www.bloomberght.com/ht-yazarlar/ercan-kumcu/874391-para-otoritesi-ve-para-politikasindan-beklenenler Erişim Tarihi (10/05/2019).

[22] Wladyslav BAKA, "Please Respect the National Bank", Central Banking (UK), Vol 5, No 3, 1994-1995, s.65

istikrarının nihai amaç olarak belirlenmesi 2001 yılında olmuştur ve 4651 sayılı kanunla sabitlenmiştir.

Merkez bankalarının amaçlarını saymak gerekirse şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Fiyat istikrarının sağlanması
- Döviz piyasalarının istikrarlı şekilde işlevselliği
- Doğal istihdam düzeyinin oluşturulması ve korunması
- İstikrarlı faiz politikalarının oluşturulması
- Mali piyasada istikrarın sağlanması

Ülkedeki para otoritesinin (merkez bankası) tek olması, fiyat istikrarının sağlanması ve bu amacı daha rahat ve kesin bir şekilde yerine getirilmesi hususunu kolaylaştırıcı niteliktedir. Merkez bankasının fiyat istikrarı politikasına zıt düşmeyecek şekilde merkez bankaları ekonomik büyümeye ve istihdama yönelik politikalarını güçlendirmeye çalışmaktadırlar.[23]

1.3.2. Merkez Bankası Görev ve Sorumlulukları

Merkez bankalarının görev ve sorumluluklarından bahsetmek gerekirse iki tane ana görevi olduğunu söylemek mümkündür. Bu ana görevlerinin ilki devlet bankası sıfatının getirdiği sorumluluğu üzerine almak (devletin bankası olmak), ikincisi ise para basma görevini yerine getirme sorumluluğunu üstlenmektir. Değişen ekonomi konjonktürü ve belirsizlikler fiyat istikrarını daha önemli veya öncelikli bir hâle getirmiş ve merkez bankaları para politikalarının etkinliği üzerinde daha çok durmuşlardır. Kısacası para politikaları merkez bankalarının öncelikli sorumlulukları haline gelmiştir.

Merkez bankalarının görev ve sorumluluklar gelişmiş ülkelerde, gelişmekte olan ülkelere göre bazı farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin gelişmiş ülkelerde

[23] DOĞRU, a.g.e. s.12.

merkez bankalarının ekonomik büyüme ve işsizlik gibi konulara direkt olarak bir müdahalesi, görevi, yetkisi bulunmamaktadır. Buna karşılık olarak gelişmekte olan ülkelerdeki merkez bankalarının para piyasalarının oluşturulması, sermaye piyasalarını yapılandırılması, ait olduğu ülkenin kalkınması gibi sorumluluklara sahiptirler.

Her ne kadar bulundukları ülkelere göre, aralarında farklılıklar bulunabilse de merkez bankaları genelde şu görevlerin çoğunu yerine getirme sorumluluğu taşımaktadırlar:

- Fiyat istikrarının sağlanması; (Birinci ana görev)
- Finansal istikrarın sağlanması; (İkinci ana görev)
- Devletin hazine işlemleri sorumluğu ve mali temsil görevini üstlenmek;
- Ülke içindeki ticari bankalara ve hazineye borç verme görevini üstlenmek;
- Bazı durumlarda devlete danışmanlık hizmeti sağlamak;
- Devletin uyguladığı ekonomik politikalara göre para arzı ve kredi hacimleri oluşturma görevini yerine getirme;
- Bankaların rezervlerini koruma;
- Devlet namına dış ödemeleri gerçekleştirmek ve rezerv yönetiminden sorumlu olmak;
- Döviz piyasalarının istikrarlı şekilde işlevselliği için yerli para değerini koruyucu politikalar üstlenmek.[24]

Merkez bankaları belirtilen bu sorumlukları yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Bu amaçlara ulaşabilme sorumlukları nerdeyse her ülkede mevcuttur. Bu amaçlarını gerçekleştirmeleri için devletler tarafından kanunla sabitlenmiş bazı imtiyazlara sahiptirler. Sahip oldukları ayrıcalıkların en başında para basma yetkisi bulunmaktadır. Bankalar arası piyasadaki faiz oranlarını değiştirebilme hakkına sahiptirler ve bu hakla

[24] Erdinç, TOKGÖZ, "Merkez Bankalarının Bağımsızlığ", Haccettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.11, Aralık, 1995, s 43.

dolaylı yoldan hem mevduat faizini hem de kredi hacmini etkileyebilmektedirler. Reeskont faizlerinde oynamalar yaparak hem para hem de kredi hacmini etkileyebilir ve oranlarının değişmesine sebebiyet verebilirler. Ticari bankaların topladıkları mevduatlarda, TCMB nezdinde bulundurmaları gereken zorunlu karşılık oranlarının da değişikliğe giderek para arzını etkileyebilmektedirler. Bu oranların değiştirilmesi para arzının artma veya azalmasına sebebiyet verebilmektedir. Kısacası merkez bankalarının imtiyazları bir hayli fazla ve ülke ekonomisine etki edebilecek nitelikler barındırmaktadır. Merkez bankaları için bu imtiyazlardan en mühimleri; ülkede faaliyet gösteren ticari bankaların en son başvuru yapabilecekleri borç verme mercii olmaları ve bankaların bankası niteliğine sahip olmalarıdır. Kısacası merkez bankaları ülkelerinde faaliyet gösteren diğer bankaların hesaplarını barındırır ve söz konusu bu bankalardan mevduat kabul edip, borç verme yükümlüklerini gerçekleştirmektedirler. [25]

1.3.3. Merkez Bankalarının Banknot İhracını Gerçekleştirmeleri

Banknot basmak veya banknot ihracatını sağlamak merkez bankalarının kuruldukları aşamadan bu yana ilk görevlerinden biri olmuştur. Kimi iktisatçılara göre merkez bankalarının ortaya çıkma sebeplerinin banknot ihracına dayandığı var sayılmaktadır. Tarihsel sürece bakıldığında madeni paraların yerini kâğıt paraların almaya başladığı dönemlere dayanmaktadır ve o dönemlerde kâğıt para basma yetkisinin sadece merkez bankalarına verildiği görülmektedir. Para basımının tek bir makama verilmesi hem para hacminin kontrolünün sağlanmasını kolaylaştırmış hem de kredi hacmini şekillendirmiştir. Basılan kâğıt paraların birbiri ile tekdüze olma durumunu sağlamıştır. Altın standartları sisteminin uygulandığı dönemlerde banknot basımı altın rezervlerine göre uygulandığını görmekteyiz. Bunun nedenlerinden biri o dönemlerde merkez bankalarının tedavüle çıkarttığı paranın, istendiği zaman altına çevirme taahhüdünü verdiğinden kaynaklanmaktaydı. Bu dönemlerde altın standartları

[25] Sussana KADYROVA "Türk Merkez Bankası Bağımsızlığı ve Makroekonomik Performans Arasındaki İlişki", (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Doktora Tezi, 2009), s.14.

sistemi, para hacmin ve kredi hacmin merkez bankasının hedefleri doğrultusunda genişletilmesini zorlaştırmaktaydı.[26]

1.3.4. Merkez Bankalarının Enflasyon Hedeflemesi

Kuşkusuzki merkez bankalarının en önemli amaçlarından biri de enflasyon hedeflemesini tutturmaktan geçmektedir. Enflasyon hedeflemesi merkez bankaları için ve amaçladıkları finansal istikrarın sağlanması için en hayati para politikalarının başında gelmektedir.

Enflasyon hedeflemesi tarihsel süreçte incelediğimizden, her ilerleyen dönemde merkez bankaları para politikaları arasında yer almaya başlamış ve günümüzde merkez bankalarının para politikalarının vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir.[27]

Günümüze kadar uzanan süreçte enflasyon hedeflemesi hakkında çok sayıda araştırma yapılmıştır. 1990'lı yıllarda ilk olarak enflasyon hedeflemesi politikalarını kullanan ülkeler arasında Kanada ve İsveç gibi ülkeler yer almaktadır. Bu politikayı uygularken merkez bankaları ara hedeflere ihtiyaç duymazlar çünkü bu stratejide hedeflenen enflasyonun kendisidir.[28]

Enflasyon hedeflemesinde ücretleri ve fiyatları dengede tutmak esas olmakla birlikte bu stratejinin uygulamasında beş ana öğe bulunmaktadır. Bunları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

- Enflasyon hedeflemesini politikasının kamuoyuna ilan edilmesi;
- Enflasyon hedeflemesi politikasının ve fiyat istikrarı ile hiçbir şartta çakışmaması;

[26] Suat OKTAR, Merkez Bankalarının Bağımsızlığı, 1.Baskı, İstanbul: Bilim Teknik Yayın Evi, 1996, s. 39.

[27] TCMB, "Yıllık Rapor 2015", Ankara: "Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası", 2015, s. 1.

[28] Ben S. BERNANKE and Frederic S. MISHKIN, Inflation Targeting: A New Framework for Monetary Policy, Journal of Economic Perspectives, 97/116, 1997, s.3.

- Merkez bankalarının politika oluşturma süreçlerinde döviz kurları, parasal hedeflemeler vs. gibi bütün bilgi ve birikimlerinden istifade etmesi;
- Merkez Bankalarının söz konusu politika oluşturma sürecinde piyasaya son derece şeffaf olması;
- Merkez bankalarının bu süreçte hesap verilebilirliği sorgulanmamalı. [29]

1.3.5. Merkez Bankalarının Parasal Hedeflemeleri

Merkez banklarının parasal hedefleri veya para politika hedefleri olarak tabir edebilecek amaçları merkez bankalarının hedefleri arasında gösterilmektedirler. Parasal hedeflemenin oluşmasında en önemli faktörlerden biri de enflasyondur. Merkez bankaları para arzının ne oranda gerçekleşeceğine karar verme yetkisini elinde tutması, enflasyonu da etkileyebilme potansiyeline sahip olduğu düşüncesisin doğurmuştur. Bu düşünce ile de para arzının kontrolörü olan merkez bankaları enflasyona etki edebilecek nitelikte olup fiyat istikrarını sağlayabilecek potansiyelde olduğu varsayılmaktadır.

Söz konusu bu hedeflerin uygulamasında iki tür adımdan söz edilebilmektedir. Bu adımların birincisi kesin bir amacın belirlenmesi ve ardından birincil olarak belirlenen bu kesin amaç için başka bir ara hedefin saptanmasıdır. [30]

1.3.6. Merkez Bankalarının Fiyat İstikrarı Hedeflemeleri

Fiyat istikrarı bankaların ana hedefleri arasındadır ve bunları sağlamak en öncelikli para politikalarından sayılmaktadır. Merkez banklarının rolü fiyat istikrarın belirlenmesi açısından her geçen gün daha önemli hâle gelmektedir ve merkez

[29] Şeref KALAYCI, "Parasal Hedefleme, Enflasyon Hedeflemesi ve Enflasyonist Bekleyişler: Türkiye Ekseninde Bir Değerlendirme", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Cilt 7, Sayı 2, 2002 Haziran, s. 271- 284, s. 275.

[30] Erdinc Telatar, "Türkiye'de İktisat Politikası Rejiminin Ampirik Olarak Belirlenmesi", İktisat, İşletme ve Finans, Cilt 17, Sayı 198, Eylül, 2002s.34-36.

bankasının bu hedef doğrultusunda aşırı bir şekilde yönelmesini aşağıdaki faktörler sağlamıştır.

- Merkez bankaları hem yasal ödeme mekanizmasının hem likiditenin tek merciidir;
- Merkez bankalarının para otoriteleridir ve ödeme sisteminin kusursuz bir şekilde faaliyetlerine devam etmesi için yükümlüktük sahibi kurumlardır;
- Merkez Bankalarının ülke içi bankacılık alanında sorunların çözümü, kolaylaştırılması ve bankacılık sektörünün faaliyetlerini en rahat şekilde devam ettirebilmelerini amaçlamaktadır;
- Ülke içi bankacılık sektörü sorun yaşarsa, finansal istikrar da dolaylı yoldan sorun yaşamaktadır. Finansal istikrar ve fiyat istikrarı birbiri ile paralel oldukları için her ikisinde de sorunlar baş gösterebilmektedir.

Merkez Bankaları Finansal istikrar yaratmak için, finansal piyasanın bütün katılımcıları için bir bilgi sistemine sahip olması ve finansal kurumların birbirleri ile uyumu bir yapıda çalışmasını sağlamakla yükümlüdürler. Bütün bu sayılanların realize edilebilmesi için merkez bankalarının para politikalarına gereksinim duymaktadırlar. Aynı zamanda merkez bankalarının piyasanın söz konusu bu işlevselliğini sürdürmesi için konusunda uzman kişilerden oluşan kurullara ve piyasaya etki edecek para politikaları araçlarına sahip olması zorunluluk taşımaktadır.[31]

1.4. Merkez Bankalarının Para Politika Araçları.

Para politika araçları denildiğinde düşünülen araçlar merkez bankalarının amaçlarına ulaşabilmesi için kullandıkları araçlardır. Bu araçlar direk veya endirekt araçlar olabilmektedirler ve merkez bankalarının parasal ve finansal hedefleri için kullanmakta olduğu araçlar kapsamına girmektedirler. Merkez bankalarının bu araçları kullanarak yapmayı amaçladıkları şey ülkenin para arzını ve faiz oranlarına etki ederek makroekonomik hedefleri istedikleri doğrultuda yönlendirmektir.

[31] Padoa–Schioppa TOMMASO, "Central Banks and Financial Stability: Exploring a Land in Between" (Ed): Victor GASPAR, Philip HARTMANN and Olaf SLEİJPEN, The Transformation of the European Financial System (269-310), Germany: Published by: European Central Bank, 2003, s.273-278.

Merkez bankalarının parasal hedeflerine ulaşabilmeleri için kullandıkları araçlar para politikası araçları olarak tabir edilmektedirler. Para politika araçları aşağıdaki şekille göre sıralanabilmektedirler:

- Açık Piyasa İşlemleri
- Reeskont Faiz Oranı Politikası
- Zorunlu Rezerv Oranları Politikası
- Kredi Tavanı Politikaları
- Faiz Oranları Politikası
- Disponibilite Politika Uygulamaları

Merkez bankaları bu para politikası araçlarını direkt veya endirekt yolandan kullanabilmektedirler. Direkt yoldan ekonomideki fiyat ve miktarlara etki ederek değiştirmek amacı ile kullanabilmektedirler. Endirekt ya da dolaylı yoldan ise arz ve talebi etkilemek amacı ile kullanabilmektedirler. Direkt olarak kullanılan para politikası araçları müdahale amacı taşımakta iken endirekt olarak kullanılan para politika araçları piyasayı etkilemek amacını taşımaktadırlar.[32]

Oluşan yeni global dünya anlayışında merkez bankalarının amaçları arasında finansal istikrar da fiyat istikrarı kadar önemli bir hal almakta olduğunu görmekteyiz. Bu durumun getirdiği bir netice olarak finansal istikrar, merkez bankaları tarafından da çok önemli bir konu haline gelmiştir. Bunun bir sonucu olarak merkez bankalarında kullanılan para politikası araçlarının da çeşitleri artmıştır. Merkez bankaları sonuç olarak yeni yüzyılın getirmiş olduğu bu ekonomik konjonktürde, birden daha çok para politikası araçlarını yönetebilmektedirler.[33]

---

[32] DOĞRU, a.g.e. s.45.

[33] Durmuş YILMAZ, 2011 Ocak Enflasyon Raporu, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, 25 Ocak 2011, https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/d2ca705b-0206-418f-838b-126f42fff517/Baskan_EnfRapOcak2011.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-d2ca705b-0206-418f-838b-126f42fff517-m3fC4WV , (9/10/2019), s.19.

1.4.1. Açık Piyasa İşlemleri

Açık piyasa işlemleri ilk defa ABD'de kullanılmıştır. Bu kullanımın amacı bono ve tahvillerin satım ve alımının para miktarlarını etkileyebilir oluşunun farkına varılmasından kaynaklanmaktaydı. 1920'li yıllarda APİ'nin Birleşik Devletler 'de bir para politika aracı şeklinde kullanıldığı bilinmektedir.

Açık piyasa işlemlerinde, merkez bankalarının görevi devlet hazinesine ait olan bonoların ve tahvillerin piyasaya sunulmasını üstlenmektir. Piyasaya sunulan bu bono ve tahviller alınır ve satılır niteliktedirler. Bu nitelikleri sınırlandırılmamıştır ve herkes tarafından alınıp satılabilmektedirler. Piyasadaki herkese açık olduklarından dolayı açık piyasa işlemleri adını almışlardır. Merkez bankası rezervlerini artırmak istediği takdirde bu para politikası aracını (APİ) kullanıp bono ve tahvil satışı gerçekleştirmektedir. Fakat merkez bankası bono ve tahvillerinin satışını gerçekleştirme yoluna gittiğinde piyasadaki diğer bankaların rezervlerinde azalma oluşmaktadır. Bu uygulamanın ekonomiyi daraltıcı bir etki oluşturduğu gözlemlenmektedir. Bunun tam tersine bakacak olursak, bono ve tahvillerinin merkez bankası aracılığı ile satın alınması durumu diğer ticari banka rezervlerini artırmakta olduğunu görmekteyiz. Kısacası eğer merkez bankası devlet tahvili ve bono satarsa diğer bankaların rezervleri düşer, satın alıma yoluna gittiğinde diğer bankaların rezervleri artar.[34]

Kısacası açık piyasa işlemleri merkez bankalarının çok sık başvurduğu araçlardan biri olmakla beraber çok etkili bir para politikası aracıdır. Depresyon dönemlerinde merkez bankaları APİ işlemlerine başvurabilmektedirler. Piyasadan tahvili alarak hem piyasada bulunan para miktarına hem piyasa fiyatlarına hem de faiz oranlarına etki edebilmek mümkündür. Bazen tahvillerin yanında altın, döviz vs. satın alma eğiliminde bulunabilmektedirler. Bu durumda merkez bankaları ülkedeki talep düşüklüğünün karşısında APİ işlemlerinden para politikaları uygulayabilir ve depresyona karşı enflasyon oluşturma yoluna gidebilmektedirler. Fakat piyasada talep fazlası yerine talep azlığı varsa bu tür durumlarda tahvil satışı, altın ve döviz satışı yapma yolunu seçmektedirler. Bu durum ise dolaylı yoldan piyasadaki para miktarını

[34] Merih PAYA, Para Teorisi ve Para Politikası, 2. Baskı: İstanbul, Filiz Kitapevi, 1998, s.167.

azaltıcı nitelikte olacaktır. Merkez bankalarının bu politikaya başvuruyor olması deflasyonist bir politika olarak kabul edilecektir. Kısacası merkez bankaları APİ politikalarını kontrol etiklerinde dolaylı, piyasadaki para miktarına da etki edebilecek potansiyeline sahip olacaklardır.[35]

Tablo 4: Açık Piyasa İşlemlerinin Çeşitleri ve Etkileri

İŞLEM ÇEŞİDİ	HANGİ DURUMDA YAPILIR?	SONUÇTA NE OLUR?
Doğrudan Satım	Piyasada kalıcı likidite fazlasının olduğu durumlarda yapılır.	Piyasadan kalıcı olarak likidite çekilmiş olur.
Ters Repo	Piyasada geçici likidite fazlalığı olması durumunda yapılır.	Piyasadan geçici olarak likidite çekilmiş olur.
Doğrudan Alım	Piyasada kalıcı likidite sıkışıklığının olduğu durumlarda yapılır.	Piyasaya kalıcı olarak likidite sağlanmış olur.
Repo	Piyasada geçici likidite açığı olması durumunda yapılır.	Piyasaya geçici olarak likidite sağlanmış olur.

Kaynak: TCMB, https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/c826b928-60da-4818-a86e-18cc16658cb8/Bulten26.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-c826b928-60da-4818-a86e-18cc16658cb8-m3fB9BK 26. Bülten, Açık Piyasa İşlemleri, Haziran 2012, (9.10.2019).

1.4.2. Reeskont Politikları

Merkez bankalarının uyguladığı reeskont politikaları para politikalarının en eski politikalarındandırlar. Para miktarını ve kredi hacimlerini kontrol edici niteliğe sahiptirler. İlk defa reeskont politikaları isminin duyulduğu yıllar, 1836 ve 1837 yılları arasıdır. İngiltere'de bu yıllarda para krizinin patlak vermesi ile bu uygulamanın faaliyete geçmesi eş zamanlı olmuştur. [36]

Reeskont politika aracı aslında merkez bankaları tarafından ticari bankalara sunulan bir haktır. Bu hak ticari bankaların ellerinde bulundurduğu iskontolu senetleri merkez bankası aracılığı ile tekrar iskonto edilmesi anlamına gelmektedir. Kısacası

[35] Vildan SERİN, İKTİSAT POLİTİKASI, 1.Baskı, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1998, s.10.

[36] Faik Birol DÜNDAR, Türkiye'de Planlı Dönemde Para Politikası, Ankara: İktisadi ve Ticari İlimler Yayınları, 1971, s.8.

merkez bankaları uyguladıkları bu para politika aracı ile ticari bankalara ellerinde bulunan senetlerin vadesi dolamdan onlara bu senetleri kırdırma hakkı sunmaktadır. [37]

Reeskont, merkez bankalarının para politikasının en kilit konumunda bulunan araçlarından biridir. Merkez bankaları tedavüldeki para miktarlarına etki etmek istedikleri zaman reeskont faiz oranlarını kullanmaktadırlar. Herhangi bir merkez bankası tedavüldeki para arzını azaltmak arzusunda ise faiz oranlarını arttırma eğiliminde olacaktır. Faiz oranları artması yüzünden, ülkede faaliyet gösteren bankalar, merkez bankasından daha az kredi talep etme eğiliminde olacaklardır. Çünkü bu varyasyonda kerdiler daha masraflı duruma geçeceklerdir. Kredilerin maliyetinin arttığı ortamda, kredi miktarları düşecektir başka bir deyişle para arzı azalacaktır. Kısacası merkez bankası reeskont faiz oranlarında yukarı yönlü yaptığı bu oynama neticesinde para arzını düşürecektir. Reeskont faiz oranlarının düşürülmesi ise tam bir ters orantı oluşturmakla birlikte, para arzını artırıcı nitelikte bir etki gerçekleştirilecektir.[38]

Reeskont politikalarının önemi para arzı ve kerdi hacimlerinin yönlendirilmesinde ortaya çıkmaktadır. Merkez bankaları para ve kredi hacimlerini kendi hedefleri doğrultusunda tutmak için reeskont politikalarından yararlanmaktadır. Yani merkez bankaları kendi stratejilerine uygun bir şekilde reeskont politikalarını kullanarak kredi hacmini artırıp azaltabilirler. Genelde merkez bankaları denge sağlamak için enflasyon zamanlarında reeskont oranlarını artırma eğiliminde bulunurlar, deflasyon zamanlarında ise düşürme eğiliminde bulunmaktadırlar.[39]

1.4.3. Zorunlu Rezerv Oranları Politikası

Zorunlu rezerv oranları tarihte ilk defa Amerika Birleşik Devletleri Merkez Bankası (FED) tarafından 1936 yılında gündeme getirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından pek çok ülke de bu para politikası aracını kendi gündemlerine getirmiş ve

[37] Avni ZARAKOLU, Bankacılar İçin Merkez Bankacılığı Bilgisi, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü yayınları, 1988, s.44.

[38] Zafer TUNCA, Makro İktisat, 4. Baskı, İstanbul: Filiz Yayın Evi, 2005, s.188.

[39] OKTAR, Merkez Bankasının Bağımsızlığı, s.9.

kullanmaya başlamışlardır. Bu para politika aracı hem tek başına diğer politikalarla birlikte kullanılabilir niteliktedir.[40]

Ticari bankalar biriktirdikleri mevduatların belli bir oranını veya kanunda belirtilen oranını zorunlu rezerv olarak ayırmakla yükümlüdürler. Merkez bankaları bu zorunlu rezerv oranlarını değiştirebilme yetkisine sahiptirler. Bu oranları aşağı veya yukarı yönde değiştirdiklerinde bankların rezervlerine de etki etmekle birlikte bankaların kredi potansiyellerine de etki etmektedirler. Merkez Bankaları kısacası zorunlu rezerv oranlarını değiştirerek kredi hacmine etki edebilecek fonksiyonlara sahiptirler. Merkez Bankaları zorunlu rezerv oranları arttırma eğiliminde olduklarında, ticari bankaların kredi vermeleri daha masraflı hâle geleceği için dolaylı yoldan dolaşımdaki (tedavülde) para miktarı azalacaktır. Bunun tersi bir varyasyonda eğer merkez bankası zorunlu rezerv oranlarını azaltma eğiliminde ise bu durumda bankalar daha kolay ve az masraflı kredi verme potansiyeline sahip olacak. Sonuç olarak piyasada dolaşan para miktarı artacak ve ekonomide genişletici bir etki yapacaktır.

Zorunlu rezerv merkez bankalarının en temkinli kullanması gereken para politika araçlarından biri olarak gösterilmektedir. Söz konusu bu oranlarda çok hafifi oynamalar bile para stoklarında büyük dalgalanmalar meydana getirebilmektedir. Zorunlu rezerv oranlarında meydana gelen ayarlamaların sonucu ekonomiye çok çabuk yansımaktadır. Merkez bankaları bu aracı piyasayı düzenlemek amacı ile kullanmaktadırlar. [41]

Zorunlu rezerv politikası bir diğer tabir ile de zorunlu karşılıklar politikası olarak adlandırılmaktadır. Merkez bankası diğer politik araçlarını kullandığı gibi zorunlu rezerv politikalarını da kendi amaçları doğrultusunda kullanmaktadır. Bu politikayı kullanan merkez bankları ülke içinde faaliyet gösteren diğer bankaların rezervlerine etki edebilir, değiştirebilir ve para çarpanlarını amaçları doğrultusunda kullanmaya çalışabilmektedirler. Merkez bankalarının bu para politika aracını etkin bir şekilde kullanmaya çalışmasının altında yatan amaç, bankaların güvenilirliğini artırmak,

[40] OKTAR, Merkez Bankasının Bağımsızlığı, s.13.

[41] Turgut TELMAN, Merkez Bankalarının Bağımsızlığı, 1. Baskı, İstanbul: Günay Matbaası, 1994, s71.

para istikrarını sağlanmasına yardımcı olmak ve mevduatların ödeneceğini güvence altına almasından kaynaklanmaktadır. [42]

Merkez bankalarının para politikası araçlarından olan zorunlu rezerv politikası üç ana amaca hizmet etmektedir. Bu amaçlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadırlar:

- İhtiyat (Beklenmedik veya öngörülemedik durumlara karşı ayırılmış likidite)
- Likidite yönetimi
- Parasal Kontrol (Monetary Control)[43]

1.4.4. Kredi Tavanı Politikaları

Kredi tavanlarının kullanılması merkez bankaları tarafından olmaktadır. Merkez bankaları kredi tavanlarını kullanarak ülke için faaliyetlerini devam ettiren ticari bankalara bazı kısıtlamalar getirebilmektedirler. Bu kısıtlamalar bankalar tarafından müşterilere verilecek kredilere getirilmektedir. Müşterilere verilecek maksimum kredi düzeyi belirlenir ve bu sınırın aşılmasına izin verilmez. Merkez bankaları bu tür sınırlama eğiliminde olduklarında veya para arzını denetlemek amacında olduklarında kredi tavanlarını yükseltmektedirler.

Kredi tavanları ülke içinde büyümeye başlayan kredi hacmini durdurmak için en kolay yol olmakla birlikte, en hızlı ve en mutlak sonuçtur. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin uyguladığı kredi tavanı politikalarını gözlemlediğimizde, ekonomide belirli bir sektöre kredi sağlamak diğer ekonomik birimlere tavan uygulandığını görmekteyiz. Kredi tavanları genellikle merkez bankalarına değil, ülke piyasasında faaliyet gösteren bankaların kredilerine getirilen sınırlandırmaları kapsamaktadır. [44]

[42] YILMAZ, a.g.e. s.7-9

[43] Simon GRAY, "Central Banks Balances and Reserve Requirementes", IMF Working Paper, No 11/36, 2011, s.7.

[44] Gökhan Oruç ÖNALAN, Merkez Bankacılığı, 1. Baskı, İstanbul: Cinius Yayınları, 2019, s.115-116.

1.4.5. Faiz Koridoru Politikaları

Faiz koridoru politikaları merkez bankalarının geleneksel olmayan para politikaları araçları arasında yer almaktadırlar. Bu politika borç para verme işlemlerinde belirtilecek faiz oranlarının tespit edilmesinde kullanılmaktadır. Merkez bankaları faiz oranlarının ayarlanmasından sorumlu kurumlardır. Faiz oranlarını istedikleri oranda arttırma ve azaltma yetkisine sahiptirler ve bu yetkilerinin kredi hacmini değiştirme potansiyeli mevcuttur. Merkez bankaları faiz oranlarının tarafından daima düşük oranlar şeklinde kalması amaçlanmaktadır. Her ne kadar da faiz oranlarının düşük kalması amaçlansa da ödeme dengelerinde tutarsızlık gibi istisnai durumların meydana gelmesi ile faiz oranları merkez bankaları tarafından yukarı doğru çekilebilmektedirler.

Merkez bankalarının gecelik borç alma ve verme faizleri mevcuttur. Bu iki faiz oranı arasında kalan bant, faiz koridoru şeklinde adlandırılmaktadır. Merkez bankalarının politika faizi olarak adlandırdıkları oran, genelde bu iki bant arasında saptanmaktadır. Merkez bankaları bu söz konusu bu koridorda oyanamalar yaparak hem fiyat istikrarını sağlamak hem de döviz kurlarını kontrol etmeyi amaçlamaktadırlar. Kısacası merkez bankaları faiz koridorlarını kullanarak finansal piyasanın işlevselliğini ve istikrarını sağlamayı amaçlamaktadırlar. Merkez bankaları volaritenin arttığı ve yabancı sermayenin azaldığı dönemlerde faiz koridorunu yukarıya doğru arttırmaktadırlar. Döviz kurlarının stabil olduğu dönemlerde ve yabancı sermaye akımının olduğu dönemlerde ise bu koridor aşağı yönde genişlemektedir.[45]

[45] Umut VURAL, "Gelenksel Olmayan Para Politikalarının Yükselişi", (Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İletişim ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü), Ankara, 2019, s30-32.

Tablo 5: Gelişmekte Olan Ülkelerin Uyguladığı Para Politika Önlemleri

ÜLKE	Faiz Koridoru	Kredi Genişlemesi	Miktarsal Genişlemesi	Faiz Taahhüdü	Vade Uzatımı	Teminat çeşitlendirilmesi	Zorunlu Rezervler	Merkez Banka İşlemlerine Katılımcı Banka Tabanı
Brezilya		X	X				X	
Meksika								
Güney Kore		X	X		X	X	X	X
Endonezya	X				X		X	
Tayland								
Türkiye	X						X	

Kaynak: Umut VURAL, "Geleneksel Olmayan Para Politikalarının Yükselişi", (Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İletişim ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü), Ankara, 2019, s36.

1.4.6. Disponibilite Politika Uygulamaları

Bankalar kendilerine yatırılmış paraları veya mevduatları, mevduat sahipleri tarafından istenildiği takdirde geri ödeme yükümlülüğü bulunan kurumlardır. Mevduatların yatırılan kişiler tarafından vadesi dolmak sureti ile talep edilmesi, vadesiz ve ihbarsız bir şekilde yatırılmışlar ise aniden talep edilmesi durumu söz konusu olabilmektedir. Söz konusu bu durumların gerçekleşmesi durumunda, bankalar geri

ödeme sıkıntıları yaşamamak için ya da her an ödeyebilme potansiyeline sahip olmak için kendi portföylerinde paraya çok hızlı bir şekilde çevrilebilecek menkul değerler barındırmakla yükümlüdürler. Bu tür paraya çevrilmesi kolay olan menkul değerlere disponibl değerler denmektedir. Ülkenin para otoritesi olarak kabul edilen merkez bankası, ülke içinde faaliyetlerini sürdüren diğer bankaları, istedikleri tahvilleri ve bonoları satın almalarına zorlayabilmektedirler. Bu menkul değerleri ister merkez bankaları nezdinde isterlerse de kendi kasalarında muhafaza etmeleri için merkez bankaları tarafından baskı altına alınabilmektedirler. Bu politika aracı, merkez bankaları tarafından uygulanan dolaysız politika araçlarından biridir. Fakat baskılar çok sert olamayınca veya pasiflerin tamamını kapsamadığında dolaylı bir para politika aracında dönüşmektedir.[46]

Türkiye Cumhuriyeti'nde disponibiliteyi yöneten, tıpkı her ülkenin kedi para otoritesi olduğu gibi TCMB'dir. TCMB disponibilite oranlarını ayarlamakla yükümlü olduğundan dolayı bankalarını borç verebilecekleri fonların sınırını belirleyici görevi üstlenmektedir. Dolayalı bir yoldan bu politikasını oluştururken kerdi hacimlerine de etki etmesi kaçınılmazdır. TCMB'de tıpkı diğer ülke merkez bankaları gibi menkul değerleri kullanmaktadır. Söz konusu bu menkul değerleri (tahvil ve bono) kabul etmekle birlikte, bu menkul değerlerinin faiz oranlarını bankaların mevduatının yükselmesine göre yükseltebilmektedir. Faiz oranlarını bankların mevduatlarına paralel olarak yükselttiği bu menkul değerlerin ticari banklar nezdinde satın alınmasını şart koşarak kamu sektörü için fon yaratabilme gücünü elinde tutmaktadır. [47]

1.5. Merkez Bankalarının Uyguladığı Para Politikalarının Etkisi

Merkez bankalarının uyguladığı para politikalarının etkisi, bir nevi bu politikaların ne kadar başarılı olduğunun bir göstergesi olarak ifade edilmektedir. Söz konusu bu politikalar merkez bankasının amaçlarını yansıtmakla birlikte, hedeflerini de göstermektedirler. Merkez Bankalarının uyguladıkları para politikalarının etki alanı

[46] Hurşit GÜNEŞ, Türkiye'de Para Arzını Kontrol Araçlarının Etkinliği, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 1990-9, 1990, s.47-48.

[47] Öztin AKGÜÇ, 100 soruda Türkiye'de Bankacılık, 3.Baskı, İstanbul: Gerçek Yayın Evi, 1992, s.152

oldukça geniştir ve maliye politikalarından tesir aşamaları bakımından farklılık göstermektedirler.[48]

Para politikalarının, merkez bankalarının uygulamaları arasında en çok tercih edilen araçların başında gelmesi daha kolay ve etkili uygulanabilir olduklarından kaynaklanmaktadır. Para politikalarının araç olarak hem etkileri daha hızlı tesir etme olanağına sahip hem de gelişmiş ülkelerde daha basit ve seri şekilde tesir etme potansiyeline sahiptirler. Merkez bankaları para politikalarını kendi istekleri doğrultusunda şekillendirmeye ve değiştirme imkânlarına sahiptirler. Söz konusu bu şekillendirmeler para politika araçlarının kullanımı ile gerçekleşmektedirler ve merkez bankaları arzu ettikleri sonuçların daha hızlı bir şekilde meydana gelmesini istediği durumlarda bu araçlara başvurmaktadırlar.[49]

1.5.1. Uygulanan Para Politikalarının Etkisinde Yaşanan Gecikmeler

Merkez bankaları, para politikalarında gecikme yaşayabilir veya başka bir deyişle uygulamaya geç başlama sorunları ile karşılaşılabilmektedirler. Söz konusu bu durum para politika araçlarının etki derecelerini büyük miktarda düşürebilmektedir. Bazı durumlarda uygulamada gecikmelerin yaşanması, söz konusu politika araçlarını etkisizleştirebilir hatta daha da kötü ters etkiler doğurabilmektedir.

Yukarda bahsedilen söz konusu gecikmelerin yaşanmasının üç grupta sınıflandırılması mümkündür:

- Algılamada yaşanan gecikmeler: Bu tür gecikme para politikasında değişiklik ihtiyacı duyulduğu, fakat politika üretici merciin bunun farkına varmasında geç kalması anlamına gelmektedir. Aradan geçen süre algılamada yaşanan gecikme olarak ifade edilmektedir.
- Uygulamada yaşanan gecikmeler: Politika üretici merciin, politika değişikliği ihtiyacını algıladığı halde, söz konusu politikayı hayata

[48] OKTAR, Merkez Bankasının Bağımsızlığı, s.15.

[49] Hurşit GÜNEŞ, Enflasyon Kontrolünde Alternatif Para Programı, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No 1992-18, 1992, s.13.

geçirme konusunda geç kalınması anlamını taşımaktadır. Aradan geçen süre uygulamada yaşanan gecikme şeklinde ifade edilmektedir.

- Tepkide yaşanan gecikmeler: Politika değişikliğinin meydana gelmesi ve bu aksiyonun sonucunun ekonomiye yansımasına kadar gecen süre olarak ifade edilmektedir.

Merkez bankaları kendi stratejileri ve hedefleri doğrultusunda uyguladığı para politikaları ile ülkenin ekonomik konjonktürü birbiri ile çelişmemesini anlayabilmektedir. Buna rağmen merkez bankalarının aksiyona geçmesi ve politikaları fiilen hayata geçirmesi zaman almaktadır. Söz konusu bu durumda gecikmelerin yaşanmasına neden olmaktadır. Bu durumda da para politikaların etkinliği kadar, gecikme süreleri de büyük önem taşımaktadır. [50]

1.5.2. Para Piyasalarında Gelişmişlik Seviyesinin Düşük Olması

Merkez bankalarının uyguladıkları para politikalarının etki seviyesinin düşük olması para piyasalarının yetersizliğine bağlı olabilmektedir. Başka bir deyişle para politikalarının etkili olabilmesi ülkedeki para piyasalarının gelişmiş olmasına da bağlıdır. Ülkede bulunan para piyasalarının gelişmişlik seviyesi ne kadar yükselirse merkez bankalarının uyguladıkları para politikalarının etki derecesi o denli yüksek olacaktır. Gelişmekte olan ülkeler kategorisinde yer alan ülkelerin, para piyasaları açsından bu politika uygulamasında sorun teşkil edebilmektedir. Bu tür ülkeler para piyasaları açısından homojenlik olabilmekte ve piyasa hacmi bakımından yetersiz kalabilmektedirler. Para politikalarının uygulanması açısından organize olmuş para piyasalarının işlevselliği çok önem arz etmektedir. Fakat bunların dışında organize olamamış para piyasaları da mevcuttur.

Merkez bankaları tarafından organize olmamış para piyasalarının tam denetimi yapılması çok güçtür. Dolayısı ile organize olmamış para piyasaları finansal sistemin bir parçası olarak görülmemekle birlikte denetimin yapılmasını zorlaştırıcı niteliktedirler. Söz konusu bu durum para politikalarının uygulanmasında büyük sorun teşkil etmekle

[50] OKTAR, Merkez Bankasının Bağımsızlığı, s.16-17.

birlikte, uygulamanın tam etkisini teshir etmesini zorlaştırıcı niteliktedirler. Gelişmekte olan ülkelerde finansal anlayışın daha zayıf olmasından ve kurumsal bir yapıya sahip olmasından kaynaklı sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunların başında piyasadaki para stokunun geniş bir kısmı sermaye piyasalarına ve para piyasalarına yönlendirilmiş olmakla birlikte, nakit olarak tutulmaktadır. Bu ülkelerdeki bankaların, bu durumlarda kendi rezervlerini arttırma potansiyeli zayıflar ve kredi vermede sıkıntı yaşamaya başlamaktadırlar.[51]

[51] Hurşit GÜNEŞ, Enflasyon Kontrolünde Alternatif Para Programı, s. 23.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KUZEY MAKEDONYA CUMHURİYETİ ve MERKEZ BANKASI'NIN YAPISI

2.1. Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin Dağılma Süreci

Yugoslavya SFC'nin, yapısının sarsılmasının veya istikrarlı devlet görüntüsü verme çizgisinden çıkışının, tam olarak başlangıç tarihi hakkında tarihçiler arasında ortak bir fikir oluşmamıştır. Yugoslav hükümetinin dağılma sürecinin hazırlayan en önemli nedenlerden biri ülke içindeki sosyalist cumhuriyetlerin arasında yaşanan gerilimler olduğu düşünülmektedir. Söz konusu bu gerilimlerden sonra ülke içinde yaşayan halkın birbirleri arasında etnik gerilimleri tırmandırdığı ve aşırı milliyetçiliğin artması çöküşü hızlandıran en önemli gerekçelerin başında gelmektedir.

Takvimler 1980 yılının Mayıs'ını gösterdiğinde Yugoslavya devlet lideri Josip Broz Tito'nun vefatı gerçekleşmiştir. Tito'nun ölümünden sonra zaten gergin bir yapıya sahip olan Yugoslavya iç politikası daha da gerilmiştir. Ülkede etnik kimlik artık dominant bir siyasi mesele halini almıştır.[52]

Tito'nun ölümünün ardından ülkede oluşan bu olumsuz hava dokuz yıl daha devam etmiştir. Ardından 1989 yılında Slobodan Miloşeviç iktidarı eline almıştır. Miloşeviç'in iktidarı eline alması aslında ülkenin başına gelecek en büyük olumsuzluklardan biri olmuştur. Miloşeviç büyük Sırbistan hayalleri ile bu politikaları fiilen uygulama yoluna gitmiştir. Miloşeviç'in uyguladığı politikalar yüzünden Sırp milliyetçiliği zirve noktasına gelmiştir. Sırp Milliyetçiliğinin artması ile Kosova bölgesinde etnik gerilimler artmıştır. Artan bu politik tansiyonlar Makedonya (Bugünki isimi ile Kuzey Makedonya), Hırvatistan ve Slovenya'nın Yugoslavya federasyonundan ayrılmaları için zemin oluşturmuştur.[53]

[52] Lubica JANCEVA, Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti ile son on yıl (Последните децении со СФРЈ), Üsküp: Menora Basım Evi, 2012, s. 76-77.

[53] JANCEVA, a.g.e., 124.

2.2. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin Bağımsız Olma Süreci

Slovenya ve Hırvatistan gibi daha önceden Yugoslavya Federasyonuna dahil olan ülkelerin bağımsızlığını ilan etmesi ile birlikte Kuzey Makedonya'da bağımsızlık istekleri git gide artmıştır. Söz konusu dönemde bağmsızlık söylemleri siyasi mecrilerin dışına taşmış ve her yerde söylenebilir hâle gelmiştir. Mecliste yapılan hararetli tartışmalarla birlikte, dönemin Yugoslavya Federasyonuna bağlı, Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti bağımsızlık referandumu kararı almıştır. Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti'nin önde gelen siyasileri bu kararı aldıktan sonra halktan destek talep etmişlerdir. Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti bağımsızlık bildirisine mecliste bulunan Arnavut partileri dışında bütün siyasi partiler destek vermiştir. Parlamentonun bu kararı almasının ardından Belgrad'ta Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti'nin alehine protestolar düzenlemiştir.[54]

8 Eylül 1991 tarihine gelindiğinde Makedonya Cumhuriyetinin bağımsızlığı ve egemenliği konusunda bir referandum düzenleme kararı alındı. Alınan bu karar, Yugoslavya'daki gergin ortam yüzünden biraz çekince ile uygulamaya sokulmuştur. Referndum'da Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti'nde yaşayan halkın %76.16'sı referendum'da oy kullandı. Oy kullanan vatandaşların bağımsızlığa evet deme oranı %95.09 olarak gerçekleşti. 17 Eylül 1991 yılında Makedonya Cumhuriyeti Meclisi sonuçları duyurmuştur. Makedonya Cumhuriyeti duyurduğu bildirgede, seçimlerin adil bir ortamda yapıldığını ve alının sonucun Makedonya vatandaşların kendi iradeleri olduğunu ifade etmiştir. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin (8 Eylül tarihindeki resmi ismi Makedonya Cumhuriyeti) bağımsılzık ve egemenlik günü olarak kabul görülen 8 Eylül ardından resmi tatil olarak edilmiştir. [55]

---

[54] Achille TUNTEV, Makedonya Cumhuriyeti'nin ilk on yılı (1990-1999) (Република Македонија Прва Декада, 1990-1999), Üsküp: MI-AN Yayın Evi, 2005, s. 17-18

[55] Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Meclisi Parlamento Enstitüsü, "Makedonya'daki Parlamentarizmin Tarihi" ("Историјат на Парламентаризмот во Македонија"), https://www.sobranie.mk/content/Парламентарен%20институт/Историја%20на%20парламентаризам_MK.pdf, Erişim (10\18\2019), s. 3.

2.3. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Hakkında Genel Bilgilendirme

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, Avrupa kıtasının Balkan Yarımadası'nda yer almaktadır. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin yüzölçümü 25.713 km2'lik bir alana tekabül etmektedir. Avrupa kıtasında yer alan ülkelere kıyaslandığında, diğer ülkelere göre çok küçük bir yüz ölçümüne sahip olduğu görünmektedir. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti beş ülke ile sınır komşuluğu yapmaktadır. Sınır komşuları; güney sınır komşusu Yunanistan, doğu sınır komşusu Bulgaristan, batı sınır komşusu Arnavutluk, kuzey doğu sınır komşusu Sırbistan ve kuzey batı sınır komşusu Kosova olmakla birlikte beş ülke ile sınır komşuluğu mevcuttur. Sınır komşuları ile toplam sınır uzunluğu mesafesi 896 kilometreye tekabül etmektedir.[56]

Grafik 1: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Siyasi Haritası

Kaynak: https://geology.com/world/macedonia-satellite-image.shtml, Erişim: (20/10/2019)

[56] Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Emlak Kadastro Ajansı, (Република Македонија Агенција за Катастар на Недвижности) Üsküp 2019, http://www.katastar.gov.mk, Erişim Tarihi (20/10/2019).

Tablo 6: Kuzey Makedonya; Genel Bilgileri

Devlet İsmi	Kuzey Makedonya Cumhuriyeti
Yönetim Biçimi	Parlamenter Demokrasi
Resmi Dili	Makedonca*, Arnavutça**
Bölegesel Resmi Diller	Türkçe, Sırpçe, Boşnakça, Ulahca
Etnik Yapı *Ülkede en son nufüs sayımı 2002 yılında yapılmıştır	%64.2 Makedonlar, %25.2 Arnavutlar, %3.9 Türkler, %2.7 Romanlar, %1.8 Sırplar, %2.2 diğer etnik gruplar.
Din	%64.8 Ortodoks Hristiyan, %33.3 İslam, %1,9 diğer
Başkent	Üsküp (Skopje)
Cumhurbaşkanı	Stevo Pendaroski
Başbakan	Zoran Zaev
Yüz Ölçümü	25,713 km2
Nufüs	2.1 milyon
Para Birimi	Makedonya Denarı (MKD)
GSYH	12,67 milyar dolar (2018 Tahmini)
Çoğrafi Konumu	41 50 N, 22 00 E
Belediye Sayısı	84
Telefon Kodu	+389
İnternet Kısaltması	.mk
Trafik Akışı	Sağ Yönlü[57]

Kaynak: Central Intelligence Agency, CIA World Factbook, https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mk.html#imageModal4623, Erişim Tarihi (20/10/2019).

[57] Central Intelligence Agency, CIA World Factbook, https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mk.html#imageModal4623, Erişim Tarihi (20/10/2019).

2.4. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin Temel Makro Ekonomik Göstergeleri

Tablo 7: Kuzey Makedonya Finans Bakanlığının Açıkladığı Makroekonomik Göstergeler

Göstegeler	2018 Yılının Göstergeleri
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla	10.698 Milyon Euro
Kişi Başına Düşen GSYH	5153 Euro
Enflasyon	%1.5
Toplam Mal İhracatı	5.861 Milyon Euro
Toplam Mal İthalatı	7.672 Milyon Euro
Ticaret Dengesi	-1.811 Milyon Euro
Cari İşlemler Dengesi	-15 Milyon
Doğrudan Dış Yatırımlar	614 Miyon Euro
Döviz Rezervleri	2.687 Milyon Euro
Ticaret Dengesinin GSYİH Oranı (%)	-16.9
Cari İşlemler Dengesinin GSYİH Oranı (%)	-0.1
Doğrudan Dış Yatırımların GSYİH Oranı (-)	5,8
Toplam Gelir (Kuzey Makedonya Bütçesi)	3.064
Toplam Gider (Kuzey Makedonya Bütçesi)	3.253
Bütçe Dengesi	-189
Döviz Kuru, Denar/Euro	61.5
Döviz Kuru, Denar/Dolar	52.12

Kaynak: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Finans Bakanlığı, "Temel Makro Ekonomik Göstergeler" Ekim, 2019. (Министерство за Финансии на Република Северна Македонија, „Основни Макро Економски Индикатори", Октомври, 2019).

*Açıklanan rakamların hepsi milyon Euro baz alınarak yazılmışıtr. Söz konusu bu rakamlar, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin 2018 yılının rakamlarını yansıtmaktadır.[58]

[58] Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Finans Bakanlığı "Temel Makro Ekonomik Göstergeler" (Министерство за Финансии на Република Северна Македонија, „Основни Макро Економски Индикатори", Октомври, 2019), Ekim, 2019, s1.

2.5. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin Dış Ticaret Yapısı

Tablo 8: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti İhracat ve İtalaht Ortakları

Sıralama	Ülke İsmi	İhracat Rakamları (Milyon Dolar)	Sıralama	Ülke İsmi	İtalhat Rakamları (Milyon Dolar)
1.	Almanya	2.700	1.	Almanya	961
2.	Sırbistan	416	2.	Birleşik Krallık	795
3.	Bulgaristan	366	3.	Yunanistan	628
4.	Çekya	268	4.	Sırbistan	579
5.	Yunanistan	246	5.	Çin	434
6.	Belçika ve Lüksembur	210	6.	İtalya	417
7.	İtalya	202	7.	Türkiye	375
8.	Romanya	182	8.	Bulgaristan	327
9.	Polonya	146	9.	Romanya	252
10.	A.B.D.	114	10.	Macaristan	251
11.	İspanya	111	11.	Güney Afrika	250
12.	Türkiye	107	12.	Polonya	220
13.	Macaristan	97.5	13.	A.B.D	173
14.	Bosna ve Hersek	89.1	14.	Slovenya	152
15.	Birleşik Krallık	86.4	15.	Belçika ve Lüksembur	141

Kaynak: Observatory of Economic Complexity, https://oec.world/en/profile/country/mkd/ (22\10\2019).

*Söz Konusu Tablo'daki rakamlar milyon dolar bazında açıklanmıştır.

** Belçika ve Lüksemburg beraber yazılmasındaki amaç, her iki ülkenin Kuzey Makedonya ile gerçekleştirdiği ticaretin toplam rakamlarını yansıtmaktadır.

Tablo 8'de de göründüğü gibi Kuzey Makedonya'nın en büyük ticari ortağı Almanya'dır. Almanya, Kuzey Makedonya'nın hem ithalat hem de ihracat bakımından en çok ticaret yaptığı ülke konumundadır.

Almanya'nın yanı sıra Balkan ülkeleri ile de ticaretin yoğun bir şekilde yapıldığı gözlemlenmektedir. Avrupa kıtası dışında, Kuzey Makedonya'nın en büyük ihracat ve ithalat ortakları grubuna giren ülkelerin Amerika Birleşik Devletleri, Çin ve Güney Afrika Cumhuriyeti olduğu görünmektedir.

Tablo 9: Kuzey Makedonya'nın Dış Ticaret Ortaklarının Oluşturduğu Toplam Dış Ticaret Hacmi

Sıralama	Ülke İsmi	Milyon Dolar	Dış Ticaret Dengesi Milyon dolar
1.	Almanya	3661	(+) 1.739
2.	Sırbistan	995	(-) 163
3.	Birleşik Krallık	881.4	(-) 708.6
4.	Yunanistan	874	(-) 383
5.	Bulgaristan	693	(+) 39
6.	İtalya	619	(-) 215
7.	Çin	507.9	(-) 103.9
8.	Türkiye	482	(-) 268
9.	Romanya	434	(-) 70
10.	Çekya	387	(+) 119

Kaynak: Observatory of Economic Complexity, Macedonia, https://oec.world/en/profile/country/mkd/ (22\10\2019).

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, Economic Complexity İndex'in verilerine göre dünya ülkeleri arasında en büyük 99. ihracatçı ekonomi konumundadır. 2017 yılının verilerine göre Kuzey Makedonya 6,26 milyar değerinde mal ihraç etmiştir. Buna karşılık aynı yıl içerisinde 7,74 milyar değerinde mal ithal etmiştir ve dış ticaret açığının 1,48 milyar dolar olduğu görünmektedir. Tablo 7 ve 8'e göre hem ithalat hem

ihracat bakımından Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin en büyük dış ticaret ortağının Almanya olmaktadır. [59]

2.6. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankasının Parasal Bağımsızlığını İlan Etmesi

1991 yılına gelindiğinde Yugoslavya'nın dağılma süreci başlamış ve Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin (1991 yılındaki resmi adı ile Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya) bağımsız bir devlet olmasıyla, açık piyasa yönelimi ekonomik sistemi kurulmasına başlanarak, ekonomik sistemde köklü kuramsal değişiklikler sağlamıştır. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlık ilanı ile birlikte serbest ekonomik modeli benimsemek istemiştir. Fakat ülkenin siyasal egemenlik ve ekonomik egemenlik tarihi bir biriyle aynı gün olmamıştır. Ülkenin özerk yapıda sayılabilecek olan merkez bankası bir süre eski federasyonunun para politikalarını takip etmek zorunda kalmıştır.[60]

Fakat 1992 yılının ilk dört ayına kadar Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, merkez bankası olmasına rağmen kendi para politikalarını bağımsız bir şekilde yönetememiştir. Bunun en büyük nedenlerinden biri Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin para birimi hâla Yugoslavya Dinar'ı olmasından kaynaklanmaktaydı. Kısacası, Kuzey Makedonya Cumhriyeti fiilen Yugoslav SFC'dan ayrılmış olmasına rağmen hâla ekonomik ve finansal sisteminden tam olarak ayrılmamış bir durumdaydı. Bu döneme kadar Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası (KMCMB) Yugoslavya Halk Bankası'nın para politikaları doğrultusunda hareket etmekteydi.

Kuzey Makedonya Cumhuriyetinin tamamen ekonomik bağımsılzığını kazanması veya eski Yugoslavya ekonomisinden bütünü ile ayrılması 1992 yılının Nisan ayında gerçekleşmiştir. Bütün bu olayların meydana gelmesinden sonra Kuzey

---

[59] Observatory of Economic Complexity, Macedonia, https://oec.world/en/profile/country/mkd/ Erişim, (22\10\2019).

[60] Lube TRPESKİ, Bankacılık Çalışmaları, Üsküp: Makedonya Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı, 2002, s. 44. (Љубе ТРПЕСКИ, Банкарско работење, Скопје: Министерство за образование и наука за Република Македонија, 2002, стр 44).

Makedonya Cumhuriyeti kendi ekonomik sistemini yeniden yapılandırma ve köklü değişiklikler için hazırlamaya başlamıştır.

Takvimler 26 Nisan 1992'yi gösterdiğinde Kuzey Makedonya Cumhuriyeti yürülüğe getirdiği üç kanun ile kendi para politika sisteminin ilk temellerini atmıştır.

Yürülüğe geçen bu kanunlar şunlardır:

- Makedonya Cumhuriyet'i Merkez Bankası Kanunu
- Makedonya Cumhuriyet'i Para Birimi Kanunu
- Makedonya Cumhuriyet'i Para Birimi Kullanım Kanunu

Bu kanunların kabul edilmesi ile beraber, Kuzey Makedonya'da kullanılan para birimi Makedonya Denarı (MKD) olarak kabul edilmiştir. Yukarda sayılan kanunların yürüklüğe geçmesi ile birlikte Kuzey Makedonya Cumhuriyeti kendi para politikalarını bağımsız bir şekilde yönetme hakkını fiilen eline almıştır. Eski para birimi olan Yugoslavya Dinarı'nın kaldırılmasından önce, vatandaşların para değiştirmesi için üç gün mühlet verilmiştir. Makedonya Denar'ı ve Yugoslavya Dinar'ının arasındaki değişim oranı %100 olarak veya birebir olarak kabul edilmiştir. Başka bir değişle 1:1 oranlarında iki paranın değişimi mümkün olmaktaydı.[61]

Kuzey Makedonya Merkez Bankası kanunun yürüklüğe girmesi ile birlikte, KMCMB'nın gerçekleştirebilme potansiyelinin olduğu veya hangi yetkilerin verildiği sıralanmıştır. Bu kapsamda KMCMB'nin uygulayabileceği para politikalarına daha fazla önem verilmektedir. Özetlemek gerekirse Kuzey Makedonya'da yeni olarak kurulan bu merkez bankasına, para politikalarını rahatlıkla gerçekleştirmesi için

[61] Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Yıllık Rapor-1992, 1993, http://www.nbrm.mk/1992.nspx, Erişim, (23/10/2019), s. 2. (Централна банка на Република Северна Македонија, Годишен извештај-1992, 1992 година)

hükümet tarafından yetki ve ayrıcalıklar verilmiştir. Yeni kurulan bu merkez bankasını kanunun nezdinde emisyon bankası olarak görevlendirmiştir.[62]

2.6.1. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankasının İlk Yılları

Kuzey Makedonya'nın Yugoslavya SFC'den ayrılması hem ülke için hem de ülkede oluşacak olan yeni ekonomik düzen için çok büyük önem arz etmekteydi. Çünkü ülke komünist yapıdan, demokratik parlamenter sisteme geçiş yapmış ve serbest piyasa ekonomisini benimsemiştir. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası (KMCMB) 1992 yılından sonra geçen üç yıl içerisinde ekonomik model ve para politikaları oluşturmaya öncelik vermiştir.

Kuzey Makedonya'nın bağımsızlığını ilan etmesi ile birlikte, Yugoslav ekonomik sistemi ve para politikalarından bir anda çıkılmamıştır. Aksine tam bağımsız bir ekonomiye sahip olması için aradan zaman geçmesi gerekmiştir. Bu 1992 yılında gerçekleşmiştir. Ülke bağımsızlığından, para bağımsızlığı veya KMCMB'nın kendi parsını basma hakkına sahip olması yaklaşık yedi aylık bir süreci kapsamıştır. Bu yedi aylık süreçte KMCMB, Yugoslavya Halk Bankasına bağlı pek de özerk sayılabilecek bir yapıya sahip değildi. Yugoslavya Halk Bankası aşırı genişlettirici bir para politikasını uygulamaktaydı ve bu durum federasyonda ayrılıp bağımsız olmak isteyen ülkelerin işlerini zorlaştırmaktaydı. Aşırı geniş para politikası da enflasyonu nerdeyse tavan noktasına kadar çekmiştir. Federasyon'u oluşturan bütün ülkeler ekonomilerinde enflasyon en büyük sorun haline gelmiştir. Hırvatistan, Bosna Hersek ve Slovenya gibi ülkeler bağımsızlığını ilan etmek için merkezi yönetme savaş ilan etmişler ve dolayısıyla hem ekonomik hem de siyasi istikrar bakımından daha kötü duruma düşmüşler. Kuzey Makedonya ise referandum ile egemenliğini kazandığı için diğer ülkelere göre daha şanslı sayılmaktadır.

[62] Makedonya Cumhuriyeti Resmî Gazetesi, Makedonya Cumhuriyeti Ulusal Bankası Kanunu, Madde No: 2 (Закон на народна банка на Република Северна Македонија, Службен весник на Република Македонија, Член 2).

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti mevcut enflasyonu düşürmek için daraltıcı para politikaları uygulama yoluna gitmiştir. Bu politikalar kapsamında bir paket hazırlanmış ve meclisin onayına sunulup kabul gördükten sabit döviz kuru sistemine geçiş yapılmış ve bazı mal ve hizmetlerin fiyatlarında oynamalara gidilmiştir. Bu para politikaların uygulanma nedenlerinin başında, hükümetin bütçe dengesini sağlaması ve daraltıcı para politikaları ile enflasyonu mümkün olduğu kadar aşağıya çekmeyi amaçlıyor oluşundan kaynaklanmaktaydı.

KMCMB eş zamanlı olarak enflasyonu aşağıya çekmek için parasal büyüklükler üstünde oldukça sıkı kontrol uygulamış ve enflasyonun düşmesinde önemli rol oynamıştır. Merkez bankasının uyguladığı bu para politikasında başarılı olmasının nedenleri:

- Ülkenin yeni olması ve gelişmiş finansal siteme sahip olmaması
- Faiz oranlarının ülke içinde etkin bir araç şeklinde kullanılamaması
- Parasal büyüklüklerin toplam talebe, aynı şekilde toplam talebin de parasal büyüklüğe etkisi

Parasal büyüklüklerin enflasyon hedeflemesinde etkisi bir ana amaçtan çok ara amaç olduğu kanısına varılmış ve uzun vadeli bir para politika hedefi olarak kullanılmasına KMCMB tarafından izin verilmemiştir. KMCMB'nın uyguladığı bu para politikalarının yanı sıra Kuzey Makedonya para birimi olan Denar'ı sabit kur rejimine geçirmiştir. 1995 yılında Alman para birimi olan Mark'a bağlanması (sabit kur rejimi) enflasyonun düşmesi ve enflasyon hedefinin istikrarlı bir şekilde gerçekleşmesine neden olan etkenlerden biri olmuştur. [63]

[63] Zoran STAVREVSKİ, Optimal Para Stratejisi ve Araçlarının Seçimi Makedonya Cumhuriyeti Örneği, (Зоран СТАВРЕВСКИ, Избор на оптимална монетарна стратегија и инструменти случајот на Република Македонија), Üsküp, St. Kiril ve Metodi Üniversitesi, İktisat Fakultesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, s.25-26.

Tablo 10: İlk Beş Yılında Kuzey Makedonya'nın Enflasyon Oranları

Yıl	Enflasyon Oranı
1993	229,6
1994	55,4
1995	9,2
1996	0.2
1997	4,5[64]

Kaynak: Kaynak: KMCMB, (NBRSM) http://www.nbrm.mk/, Erişim Tarihi: (24/10/2019)

2.6.2. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankasının Yeni Ekonomik Sistem Oluşturma Çabaları

Kuzey Makedonya Cumhuriyet'i kendi para birimi Denar'ı tedavüle sürmesinin ardından parasal bağımsızlığını kazanmıştır. Parasal bağımsızlığının ardından Kuzey Makedonya'da bulunan yerel merkez banka (bölgesel özerk banka niteliğinde) adı altında Yugoslavya Halk Bankası'nın kontrolünde olan bir banka niteliği taşımaktaydı. KMCMB'sı daha önce de tezde bahsedildiği gibi ilk yıllarda savaş yüzünden istikrarsızlıklar yaşanmış ve hiperenflasyon sorunları ile karşı karşıya kalmış bir bankadır. Hem ülkenin yeni kurulması hem de ekonomik sistemin değişikliği yüzünden KMCMB yeniden bir ekonomik düzen oluşturma sürecine gitmiştir. Bu süreçte ülkedeki bankacılık sisteminde yeniden yapılandırmalara ve köklü reformlara gitmiştir. Bu periyotta KMCMB'nın amacı ülkedeki:

- Bankacılık sektörünün iyileştirilmesi;
- Yeniden organize edilmesi ve
- Özelleştirilmesine imkân sağlanması olarak tanımlanmaktadır.

Kuzey Makedonya Cumhuriyet'inde meydana gelen bu değişiklikler ülkede faaliyet gösteren ticari bankaların sermayelerini artırmasını sağlamış ve bunu çıkarılan yeni yasa ile zorunlu hâle getirmiştir. Yapılan bu reformların amacı sadece ülkedeki

[64] Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, (Народна Банка на Република Северна Македонија), http://www.nbrm.mk/osnovni_ekonomski_pokazateli.nspx, Erişim, (24/10/2019).

bankacılık sektörünün sermayesini yukarı çekme değil aynı zamanda bankacılık sektörünün daha rekabetçi bir hal almasını amaçlamıştır.

Ülkedeki bankacılık sisteminde gerçekleştirilen yeniden yapılandırma ve yeniklikler sayesinde, Dünya Bankası sözleşmeleri gereği olarak tanımlanan kredilerin kullanılabilmesi ve ilerde İMF tarafından STAND BY kullanabilme olanağı tanımıştır. Kısacası ülkede finansal sektörün düzenlenmesi Dünya Bankası ve İMF ile olan veya olması muhtemel ilişkiler açısından daha global bir hal almıştır. Bu uzlaşmalar, Kuzey Makedonya'nın serbest ekonomi modeline geçişinin en büyük adımlarından biri olarak kabul edilmektedir.

Getirilen bu yeni yasa ve değişiklikler, yeni bağımsızlığını ilan etmiş ülkenin ekonomisini bir düzene oturtmasını sağlamayı amaçlamaktaymış. Getirilen düzenlemeler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Ülkede stabil bir bankacılık sisteminin inşa edilmesi;
- Ülkenin dış borcunun yeniden yapılandırılması;
- Ülkedeki bankaların işlevsel mülkiyet yapısının yeniden düzenlenmesi.[65]

2.6.3. 2000'li yılların Başında Kuzey Makedonya Merkez Bankası ve Siyasi Krizler

2000'li yılların başına gelmeden önce Kuzey Makedonya sürekli olarak olumlu yönden gelişmekteydi. 2000 yılında ülkenin GSYİH %4,5 oranında artış kaydetti ve bu artış ile birlikte KMCMB istatistiklerine göre ülke ekonomisi sürekli yukarı yönlü sinyaller veriyordu. 2000'li yıllara kadar düzenli bir ivme ile yukarı yönlü artış gösteren Kuzey Makedonya ekonomisi, 2001 yılında meydana gelen ülke siyasi yapısındaki karışıklıklar nedeni ile etkisini devam ettirememiştir. Bu karışıklıklar ülkede meydana

[65] Marija DRENKOVSKA STOJANOVSKA, İşletme Faliyetleri, Üsküp: Makedonya Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı, 2010, s. 17. (Марија ДРЕНКОВСКА СТОЈАНОВСКА, Деловна Работење, Скопје: Министерство за образование и наука за Република Македонија, 2010, стр. 17.)

gelen aşırı milliyetçilik akımı yüzünden ortaya çıkmıştır. Ülkede yaşanan Makedon-Arnavut etnik gerilimleri ülkenin hem siyasal hem de ekonomik yapısını ciddi bir şekilde bozmuştur.

Karışıklıklar ülkenin kuzey batı sınırına yakın bölgelerinde yaşanmış ve burada olan üretimi ciddi şekilde azaltmış. Ülkenin istikrarsızlığı ve ülkedeki iç savaş çıkma riskinin artması ile birlikte Kuzey Makedonya'da üretilen mallara dış talep azalmıştır. Söz konusu bu politik gerilimler silahlı çatışmalar boyutuna bile gelmiştir. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde meydana gelen bu olumsuzluklar yüzünden ülke bütçesinin büyük bir kısmını güvenlik problemlerine harcamak zorunda kalmıştır. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde yaşayan vatandaşlar, bankalardan mevduatlarını çekmeye başlamış fakat buna rağmen KMCMB'nin de başarılı politikaları ile ülke içindeki bankalar likidite sorunu yaşamamışlardır.[66]

Tablo 11: Kuzey Makedonya GSYİH'sı (1998-2005)

Yıl	GSYİH (Milyon Euro)	Kişi Başına Düşen GSYİH (Euro)	Reel GSYİH Büyüme oranları (%)
1998	1590	3193	%3,4
1999	1709	3448	%4,3
2000	1921	3893	%4,5
2001	1877	3839	% -4,5
2002	1981	4001	%0,9
2003	2081	4217	%2,8
2004	2185	4442	%4,6
2005	2363	4814	%4,4

Kaynak: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti İstatistik Devlet İstatistik Ofisi, (Р.С.Македонија државен завод на статистика) GSYİH, 10.10.2012, No 3.1.12.06, s.2

Kuzey Makedonya'da 2001 yılında yaşanan Makedonlar ve Arnavutlar arsındaki etnik gerilimin, etnik çatışmaya dönüşmesi ve ülkede tam bir politik kaosun meydana gelmesi ülke ekonomisini etkilemiştir. Bu dönemde hem hane halkının serveti

[66] Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Yıllık Rapor-2001, 2002, http://www.nbrm.mk/godisni-izvestai-2001.nspx Erişim, (27/10/2019), s. 1-4. (Централна банка на Република Северна Македонија, Годишен извештај-1992, 1992 година)

hem de geliri düşmüştür. Uluslararası pazarda Kuzey Makedonya'nın ürettiği mallara talep düşmüştür. Ülkede yaşanan bu siyasi istikrarsızlık ekonomik boyuta sıçramış ve beş yıl aradan sonra ülke reel GSYİH büyüme oranlarının negatif sonuç vermesine neden olmuştur.

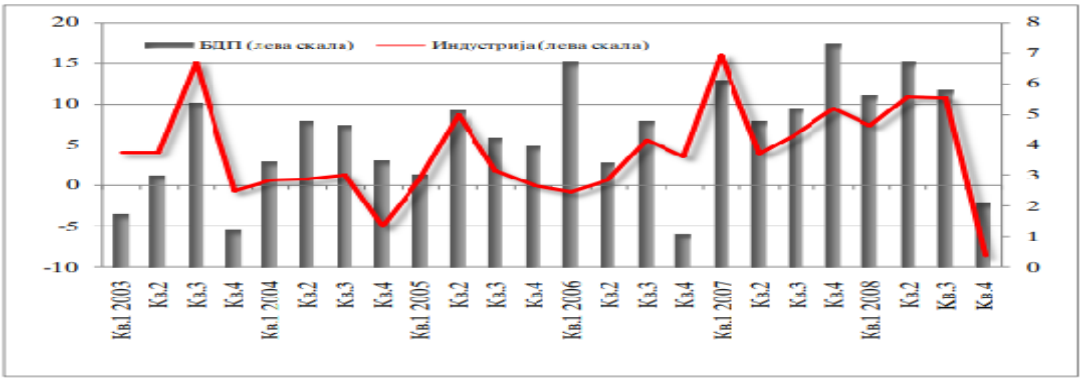
Tablo 11'de velilmiş olan verilerde de belirtildiği gibi, 2001 yılında GSYİH oranı %-4.5 olarak açıklanmıştır. Ülkedeki savaş riski yüzünden iç piyasadaki gerçek ve tüzel kişilerin döviz talepleri hat safaya ulaşmıştır. Bu durumda, KMCMB yaşanan bu sorunlar karşısında ülke içindeki bankacılık sektörüne karşı oldukça kontolcü bir tutum içinde olmuştur ve sıkı para politikaları uygulamıştır. Mekrez Bankası bu dönemde fiyat istikrarını sağlamak için para piyasalarından yerli ve döviz, almım/satım yoluna gitmiştir. [67]

2.6.4. 2008 Küresel Krizinin Kuzey Makedonya'ya ve Merkez Bankasına Etkileri

2007 yılının son çeyreğinde başlayan ve kısa zaman içinde büyüyen, küresel finansal kriz kısa zamanda dünya çapında etkilerini göstermeye başlamıştır. Küresel finansal krizin Kuzey Makedonya'ya etkilerini hissettirmesi 2008 yılının ikinci yarısında başlamıştır. Kuzey Makedonya'ya etkilerinin daha geç hissettirmesinin sebebi finansal piyasadaki gelişmişlik seviyesinin daha düşük olması ve ülkenin küresel ekonomik entegrasyonun daha düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Ülkede 2007 yılının ikinci yarsından itibaren temel gıda ürünleri ve akaryakıt maliyetleri artış göstermiştir. 2008 yılına gerindiğinde söz konusu artışlar hızla devam etmiştir. Kuzey Makedonya Merkez Bankası 2008 yılında para politika araçlarını tekrar gözden

[67] Kuzey Makedonya Cumhuriyeti İstatistik Devlet İstatistik Ofisi, (Р.С Македонија државен завод на статистика) GSYİH, 10.10.2012, No 3.1.12.06, s.2

geçirime zorunda kalmıştır. Ülke içinde artan enflasyona karşı tedbirler almaya çalışmıştır. [68]

Grafik 2: 2008 Krizinin Reel Bazda GSYİH ve Sanayi Büyüme Oranlarına Etkileri

Kaynak: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti İstatistik Devlet İstatistik Ofisi.

Grafik 2'de de anlaşılabileceği gibi ülkedeki sanayi sektörü de 2008 krizinden çok kötü bir şekilde etkilenmiştir. Devam eden süreçte ülkeye gelen direk yatırımlar ve portföy yatırımlarında azalmalar olmuştur. Likidite ihtiyacı duyan KMCMB ilk defa bir yılda üç defa art arda faiz oranlarında değişikliğe gitmiş ve faiz yükseltme kararı almıştır.

2008 krizi nedeni ile Kuzey Makedonya'nın cari hesap açığı GSYİH oranına göre %13,1 gibi bir orana tekabül etmekteydi. Krizden önce açıklanan verilerde ise cari açık %7,2 olarak açıklanmıştır. Cari açığın %5,9 civarında artması birkaç farklı nedene bağlanmaktaydı. Bunun en temel nedenleri;

- İç talebin artması ve artan bu talebin çoğu ithalata dayalı olması (tasarrufun azalması),
- Dış yatırım ve portföy yatırımlarının azalması.[69]

[68] Peter GOSHEV, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın 2008 Yılı Çalışma Raporu, Üsküp, Mart 2009, http://www.nbrm.mk/ns-newsarticle-ghodishien_izvieshtaj_za_2008_ghodina.nspx Erişim, (10.28.2019,) s,3-4 (Петер Гошев,НБРСМ 2018 годишен извештај за работење на НБРМ, Скопје, Април, 2009, стр 3-4)

[69] GOSHEV., a.g.e, s. 5.

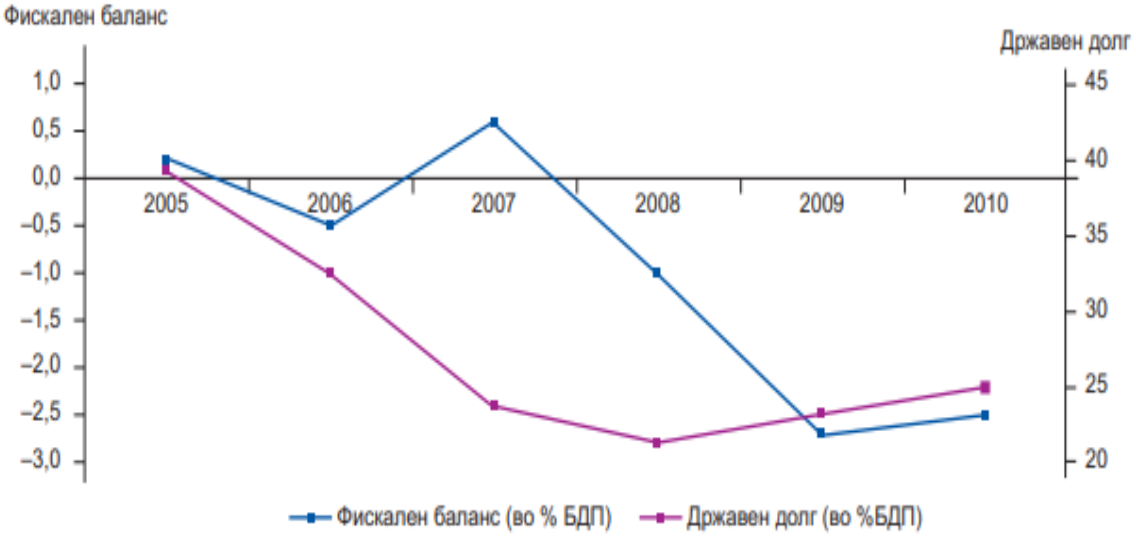
Tablo 12: Küresel Kriz Öncesi ve Sonrasında Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde Değişen Makro Ekonomik Göstergeler

Yıl	GSYİH (%)	Enflasyon (%)	İşsizlik (%)	Bankalar tarafından özel sektöre verilen kredi oranları (%)	Kredi Faiz Oranları (%)	Mevduat Faiz Oranları (%)	Ülkeye gelen Doğrudan Yatırım Oranları (Milyon Dolar)
2007	6.5	6.1	34.9	39.2	10.5	5.0	700.2
2008	5.5	4.1	33.8	34.2	10.2	6.2	600.5
2009	-0.4	-1.6	32.2	5.2	11.2	7.8	185.5
2010	3.4	3.0	32.1	7.0	10.7	7.8	206.9

Kaynak: Kuzey Makedonya Devlet İstatistik Ofisi.

KMCMB 2005-2008 yılları arasında daha ihtiyatlı para politikaları uygulamıştır. Ülkenin cari açığını her zaman önemsemiş ve daha düşük hanelerde tutmaya çalışmıştır. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin makroekonomik göstergelerine bakıldığında, krizden önceki dönemlerde cari açık hedeflenen seviyelerde tutulmayı başarıldığını görmekteyiz. Hükümet krizin başladığı dönemde KMCMB'nin aracılığıyla, krizin muhtemel etkilerini zayıflatmak için daha geniş bir para politikası izleme yoluna gitmiştir. Bu politikaların başında bir yıl öncesine göre %14 artış gösteren temel sermaye giderlerinin düşürülmesi ve vergi oranlarının aşağı çekilmesi gelmekteydi. Uygulanan bu para politikasının etkisi 2008 yılında bütçe açığının %-0,9'dan 2009 yılında %-2,6'ye kadar çıkması olmuştur. Bir nevi bu cari açığın artması ekonomik otoritelerin başarılı olmasının nedenlerinden sayılmaktadır. KMCMB'nın yılbaşındaki tahminlerine göre daha fazla bir cari açığın meydana gelmesi

beklenmekteydi. Bu oranlar kriz esansına güney doğu Avrupa ülkeleri içinde kaydedilmiş en başarılı oranlar arasında gösterilmektedir.[70]

Grafik 3: Mali Denge ve Devlet Borcu, Kuzey Makedonya Örneği (2005-2010)

Kaynak: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Finans Bakanlığı

2.6.5. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliğine Entegrasyon Süreci

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını ilan ettiği tarihten itibaren politik ve stratejik hedeflemeleri arasında Avrupa Birliği üyesi olmak ve NATO'ya katılmak olduğunu söylemek mümkündür. Kuzey Makedonya parlamentosunda bağımsızlıktan bir yıl sonra AB ve NATO hakkında ülkenin stratejiler izleyeceğine dair bir beyanname sunulmuş ve bu beyanname parlamentoda bulunan tüm partiler tarafından kabul edilmiştir. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti AB'ile İş Birliği ve İstikrar sözleşmesi Avrupa Komisyonu tarafından 2001 yılında kabul edilmiştir. 2001 yılının devam eden aylarında, ülke meclisi Avrupa Birliği entegrasyon sürecini başlatma amacı ile AB Ulusal Entegrasyon Stratejisi onaylamıştır. Avrupa Komisyonu tarafından Kuzey

[70] Nikica Mojsoska-Blazhevski, Güneydoğu Avrupa'daki krizin toparlanmasını destekleyen stratejileri: E.Y.C Makedonya değerlendirmesi (Стратегии за подршка на заздравувањето од кризата во југоисточна Европа: проценa на земјата ПЈР Македонија), Budapeşte: İnternational Labor Organization Publication, s. 11-12.

Makedonya Cumhuriyeti Avrupa Birliği adayı olarak kabul edilmiştir. 2009 yılına gelindiğinde Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'ne AB ile müzakerelere başlama şartı ile Schengen vizesi verilmiştir. [71]

Avrupa birliği Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'ne aday ülke statüsü tanımasına rağmen üyelik için gerekli adımları bir türlü atmamıştır. Gerekli adımların atılmamasının en önemli nedenlerinden biri Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin isminin 2005 yılında Makedonya Cumhuriyeti olması olarak gösterilmektedir. Dönemim konjonktürüne bakıldığında Yunanistan ülkenin isminin Makedonya olmasına karşı bir tuttum sergilemekteydi ve müzakerelere başlamadan önce isim sorunun çözülmesini talep etmekteydi. Kuzey Makedonya'da (o dönemki ismi ile Makedonya) dönemin siyaset yapıcıları buna yanaşmayınca Yunanistan veto hakkını kullandı. Avrupa Birliğinin yeni üye alım şartlarından biri tüm üye olan ülkelerin yeni üye olmak için aday olan ülkeyi kabul etmeleri gerekmekteydi. 2005 yılının siyasi konjonktürüne bakıldığında ne Yunan ne de Makedon hükümetleri ortak bir noktada anlaşamamıştır. Söz konusu durumda Yunan devleti Makedonya Cumhuriyeti'ni veto etmiştir. Bunun sonucunda ülke AB'ile müzakerelere başlayamamıştır.

Yunanistan açıkça Makedonya'nın hem AB hem de NATO sürecini engellemekte ve sürekli veto etmekteydi. Bunun nedeni Yunanistan'ın kuzeyinde bulunan Makedonya bölgesi ile Makedonya Cumhuriyeti'nin aynı adı taşıması olmuştur.

Yunan hükümeti Makedonya'nın kendi bölgesinde bulunan Makedonya üzerinde hak iddia ettiği de gerekçeler arasında yer almaktaydı. 2018 yılında gelindiğinde Makedon ve Yunan hükümetleri Makedonya Cumhuriyeti'nin isminin Kuzey Makedonya Cumhuriyeti olması hususunda anlaşmaya varmışlardır. Bu anlaşmanın ardından bir yıl sonra 2019 yılında ülkenin ismi resmen Kuzey Makedonya Olarak değiştirilmiştir. İsim değişikliği ülkenin resmî gazetesinde yayımlanmıştır. İki ülke arsında imzalanan bu anlaşma Prespa Anlaşması olarak tarihe geçmiştir. Uzlaşma

[71] Biljana VANKOVSKA, Avrupa Birliği Kurumları (Институции на Европската унија), Felsefe Fakültesi St. Kiril ve Metodi Üniversitesi, Üsküp 2008; s.39

sürecinin ardından Yunan hükümeti Kuzey Makedonya'nın AB üyelik sürecini ve NATO üyelik sürecini engelleyici politikalarından vazgeçmiştir.[72]

2.6.6. Kuzey Makedonya Merkez Bankası'nın Avrupa Birliği Entegrasyon Sürecindeki Politikaları ve Önemi

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin AB adaylık süreci hem ülke açısından hem de KMCMB açısından önem arz etmektedir. Ülke açısından siyasi, ekonomik ve sosyal anlamda Kuzey Makedonya'nın gelişmesi ve kalkınması için ciddi önem arz etmektedir. Avrupa Birliğine üye olma süreci genelde KMCMB açısından Avrupa Para Birliği entegrasyonu anlamına gelmektedir. AB'ye entegre olma süreci üç aşamadan gerçekleşeceği planlanmıştır. Bu aşamalar:

- Üyelikten önceki süreç
- Avrupa Birliği Üyeliğindeki süreç
- Avrupa Para Birliği entegrasyon süreci.

KMCMB'nın her süreçte ülke çıkarları adına atacağı adımlar çok önemli olmakla birlikte, ülkenin AB entegrasyon sürecine ciddi etki etme potansiyeline sahip olduğu öngörülmektedir. Tıpkı AB'ne aday olan tüm ülkelerin merkez bankaları gibi KMCMB'nın da fiyat istikrarını sağlamak ve kendi ülkesine bu süreçte destek vermeyi amaçlamaktadır.

Ülkenin AB'ye katılımı gerçekleşmesi durumunda ülke merkez bankasının Avrupa Para Sistemine katılımı için önem arz etmektedir. Başka bir değişle ülkenin siyasi, politik olarak entegrasyonu dışında ülkenin ekonomik entegrasyonunda büyük önem arz etmektedir. Aday olan her ülkenin ekonomik olarak AB'ye entegre olması için merkez bankaları büyük önemi mevcuttur. Aday ülkelerin AB'ye katılma durumları söz konusu olduğu durumda, ülke merkez bankalarının belirli bir süre sonra Avrupa Para Birliğine katılmaları söz konusu olur. Söz konusu bu durumda ülkeler kendi para politikalarını ve stratejilerini bağımsız bir şekilde belirleyemezler, fakat AB'nin para politikalarında söz hakkını elde etmektedirler.

---

[72] T.C Dış İşleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başlanlığı, Kuzey Makedonya, 2019 https://www.ab.gov.tr/makedonya_267.html, Erişim Tarihi: (1/11/2019).

Günümüzde Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, AB aday ülkeleri arasında yer almaktadır. Ülke Avrupa'ya entegre olmak için bazı değişiklikler veya reformlar yaparak, uyum sürecini hızlandırma yoluna gitmek için bazı politikalar uygulama yoluna gitmiştir. Uygulanacak veya uygulanmaya çalışılacak bu politikalarda KMCMB'nın varlığı önemlidir ve merkez bankası kritik bir konuma sahiptir. Bu politikalar:

- Ülkedeki birtakım kanunları AB kanunlarını göre düzenleme
- AB ile yapılan ortaklık ve istikrar sözleşmesi
- Birliğe katılım öncesi ekonomik düzenlemeler

Yukarda sayılan gruplardan ilki daha çok ekonomik alanlara yoğunlaşarak ödeme sistemleri ve sermaye akımının liberalleşmesi gibi konularla ilgilenme amacını gütmektedir. Hedef olarak bu alanı AB ile uyumlu ve işlevsel bir alan haline dönüştürmeyi amaçlamaktadır. İkinci noktada belirtilen konu ise daha çok finansal kesimin AB standartlarına göre adapte edilmesini amaçlamaktadır. Kısacası ülke kendisini AB'ye üye olacak potansiyele getirmek için hem ekonomik hem de siyasal olarak yoğun çabalar göstermektedir.[73]

2.6.7. Avrupa Komisyonu'na göre Kuzey Makedonya Ödeme Sistemlerinin Eksikliği

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde ödemeler sistemi ülkenin merkez bankası aracılığı ile şekillendirilmektedir. Merkez Bankası AB'nin son reformlarına adapte olmak için ödeme sistemi yasalarında değişikliğe gitmiştir. Buna rağmen AB'nin ülke için yayınladığı raporda ülkedeki kara para aklama ve terörizmin finanse edilmesine karşı önlemler alınması hususunda, daha fazla yol kat edilmesi gerektiğini belirtmektedir. KMCMB, mali istihbarat bürosu aracılığı ile 2018'de gerçekleşen şüpheli para transferlerinin sayısında kayda değer bir artış tespit etmiştir. Terör finansmanına ilişkin gerçekleşen şüpheli işlemlerin sayısı 64 olarak kaydedilmiştir ve sonuç olarak dokuz kişi suçlanmış ve iki kişi para aklama, terörü finanse etme gibi

[73] Diner NUREDİNİ, "Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası Bilanço Analizi" (Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış YL Tezi, 2018), s32-34

suçlardan cezalandırılmıştır.[74] Gerçekleşen olaylar gözlemlendiğinde, ülkedeki ödemeler sisteminin aksaklıkları giderilmeli ve Avrupa Birliği ile uyumlu olması için daha sıkı denetlen dirilebilir bir yapıya evirilmesinin ihtiyacı gözlemlenmektedir.

2.6.8. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'ne 2019 Avrupa Birliği Müzakerelerine Başlamasına İzin Verilmemesi

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti kendi politik yönünü ve ana hedefinin AB'ye katılıma yönünde geliştirmiş ve son iki yılda bu hedef için hem ekonomik hem de politik reformlara imza atmıştır. Bunların en önemlisi uzun süre Yunanistan ile aralarında bulunan isim sorunun çözümüdür. Çünkü Yunanistan sürekli isim sorununu gündeme getirerek ülkenin AB ve NATO'ya üyeliğini veto etmekteydi. 2018 yılında ülke iktidar partisi SDSM'in düzenlediği kampanya ile referanduma gitme kararı alındı. Referandumda sorulan soru:

Makedonya Cumhuriyeti ve Yunanistan Cumhuriyeti arasındaki anlaşmayı kabul ederek AB ve NATO üyeliği için; evet veya hayır. Seçmenlerin evet veya hayır olarak seçebilecekleri iki seçenek mevcuttu.[75] Kuzey Makedonya Cumhuriyeti vatandaşları 30 Eylül'de gerçekleşen bu referandumda evet oyu kullanmışlardır. Bunun amacı da ülke isminin Makedonya Cumhuriyeti yerine bundan sonra Kuzey Makedonya Cumhuriyeti olarak kabul edilmesi ve uluslararası arenada AB ve NATO entegrasyonu yolunda sorunların ortadan kaldırılmasıdır. Referandum sonucu ülkenin ismi resmi olarak değişmiş ve Kuzey Makedonya Cumhuriyeti olmuştur. Bundan sonraki dönemde AB entegrasyonu ve NATO entegrasyonu için çalışmalar devam etmiştir.

---

[74] European Commission, Commission Staff Working Document: North Macedonia 2019 Report, Brüksel: Mayıs 2019, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-north-macedonia-report.pdf, Erişim Tarihi: (3/11/2019), s. 59.

[75] Kuzey Makedonya Meclisi, (Одлука за распишување на референдум, Број 08 – 46661, 30 Јуни Скопје) "Referendum Kararı Duyurusu", No 08 – 4666/1, 30 Temmuz 2018, Üsküp. https://sobranie.mk/ns_article-referendum-banner.nspx, Erişim: (4/11/2019), s. 1.

2019 yılı Ekim ayında bir araya gelecek olan Avrupa Komisyonu, Kuzey Makedonya için umut vaat etmekteydi. Çünkü ülkedeki beklenti AB ile müzakerelerin başlayacağı yönündeydi. Avrupa Komisyonunda gerçekleşen toplantıda Kuzey Makedonya Cumhuriyeti yirmi yedi olumlu oya karşın bir olumsuz oy alarak müzakerelerin başlaması askıya alınmıştır. AB yasalarına göre müzakerelere başlamak için tek olumsuz oy bile engel teşkil ettiği için Kuzey Makedonya müzakerelere başlayamamıştır. Olumsuz oy kullanan tek ülke Fransa Cumhuriyeti olmuştur. Avrupa Komisyonu başkanı Donald Tusk ülkenin AB'ne katılmak için gerekli şartları 2009 yılından itibaren tamamladığını ve son sorun olan isim sorununu çözdüğünü ifade etmiştir. Tusk açıklamalarının devamında gerçekleşen bu olayı hata olarak değerlendirmiştir. Bütün bunlara rağmen AB yasalarına göre tek bir ülke veto etmiş olsa dahi müzakerelere başlamak mümkün olmamaktadır. Kısacası Avrupa Birliği Konseyi'nden çıkan karar Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin AB'ye üye olma sürecinin başlaması ertelemiştir. [76]

Avrupa Konseyi'nin Brüksel'de gerçekleştirdiği 17 Ekim ve 18 Ekim tarihli görüşmelerde Kuzey Makedonya hükümetinin istediği sonuçlar alınamamıştır. Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğinden yayımlanan raporun beşinci konu başlığı olarak kabul edilen genişleme konusu, ülkeyi en çok ilgilendirmektedir. Bu başlıkta AB'nin genişlemesi konusunu bir daha masaya yatıracağını açıkça ifade edilmiştir. Görüşmenin Mayıs 2020'de Hırvatistan, Zagreb zirvesinin öncesinde olacağını belirtmiştir. [77]

---

[76] Bernd RİEGERT, "Makron neden AB'nin güvenirliğini feda ediyor?" Deutsche Welle ("Зашто Макрон ја жртвуваше веродостојаноста на ЕУ?") Ekim 2019, https://www.dw.com/mk/%D0%B7%D0%BE%D1%88%D1%82%D0%BE-%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D1%80%D0%BE%D0%BD-%D1%98%D0%B0-%D0%B6%D1%80%D1%82%D0%B2%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%88%D0%B5-%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%98%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%B5%D1%83/a-50889017, Erişim Tarihi: (4/11/2019)

[77] European Council Council of the European Union, Europen Council conclusions 17 and 18 October 2019, (EUCO 23/19) 2019, https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/10/18/european-council-conclusions-17-18-october-2019/, Erişim (5.11.2019), s. 2.

2.7. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankasının Yönetim Organları

KMCMB'nın yönetim organlarını Merkez Bankasının Konseyi'nin bünyesinde faaliyet gösteren kişiler oluşturmaktadır. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin Merkez Bankası Konseyi, ülkede oluşan ekonomik faaliyetler ve oluşturulmaya çalışılan para politikaları açısından en önemli role sahip kurum niteliğindedir. Konsey dokuz üyenin mevcudiyetinden oluşmaktadır. Bu üyelerin biri KMCMB guvernörüdür, üç üye guvernör yardımcısı ve beşi bağımsız (icracı olmayan üye) üyeden oluşmaktadır.

KMCMB kendi Merkez Bankası Konseyi tarafından yönetilmektedir. KMCMB'nın guvernörü merkez bankasının en başında yer alır ve merkez bankasına başkanlık etme yükümlülüğü vardır. Merkez bankası başkanının en önemli yönetici pozisyonundadır ve merkez bankasının her günlük operasyonlarından sorumlu tutulmaktadır. Söz konusu bu konsey merkez bankasının politikalarını belirlemek, belirlediği politikaları hayata geçirmek ve hayata geçirdikten sonra işleyişini kontrol etmekle yükümlüdür. Guvernör yardımcıları ise guvernörün merkez bankasında günlük olarak gerçekleştirdiği operasyon veya işlemlerde guvernöre yardımcı olma görevini üstlenmektedirler. Bağımsız veya icracı olamayan üyeler ise Merkez Bankası Konsey'inin karar alma aşamasına katılır ve fikirlerini beyan etmektedirler.[78]

2.7.1. Kuzey Makedonya Merkez Bankası Yöneticilerinin Seçimi

Merkez Bankası'nın seçilen üyeleri yeni bir seçim hakkı daha olmak üzere KMCMB Konsey'ine atanmaktadırlar. Guvernörün KMCMB'nda görev süresi kanunlara göre yedi yıl olarak belirlenmiştir. KMCMB'nın yönetim konseyi şu şekilde belirlenmektedir. KMCMB'nın guvernörünün atanma süreci, Kuzey Makedonya Cumhurbaşkanı'nın ülke ulusal meclisinde konu hakkında teklif sunması ve bu teklifin meclis tarafından kabul edilmesi halinde gerçekleşmektedir. Guvernör yardımcıları ise guvernörün önerisi ve ardından ulusal meclis kabulü ile gerçekleşmektedir. İcracı

[78] Makedonya Cumhuriyeti Resmî Gaztesi, Makedonya Cumhuriyeti Ulusal Bankası Kanunu, No 158/10, 123/12, 43/14, 153/15, 6/16, 83/18 Sayılı, Madde 46, (Службен весник на Република Македонија, Закон на народна банка на Република Македонија, Член 46).

olmayan veya bağımsız üyelerin belirlenmesindeki süreç hükümetin önerisi ve bu önerinin parlamentoya sunulup, kabul edilmesi ile gerçekleşmektedir.[79]

*Sıralama şu şekildedir; Guvernör en üstte, guvernör yardımcıları ortada ve bağımsız üyeler en altta olmak üzere sıralanmıştır.

Grafik 4: Kuzey Makedonya Merkez Bankasının Yönetim Konseyi Şeması
Kaynak: KMCMB, http://www.nbrm.mk/, Erişim Tarihi (11/10/2019)

2.7.2. Kuzey Makedonya Merkez Bankası Konseyi'nin Temel Görev ve Sorumlulukları

Merkez Bankası Konseyi, KMCMB'nın beyni olarak nitelendirilmektedir. En önemli görevlerinden biri ülkenin para ve döviz kuru politikasını oluşturmak ve yönetmek olarak belirlenmiştir. Döviz kuru tasarlama politikası hükümetle ortaklaşa oluşturmak zorundadır. Başka bir değişle döviz kuru politikası oluşturma süreci, Merkez Bankası Konseyi ve Kuzey Makedonya Hükümeti arasında bir uzlaşma sağlanarak belirlenmektedir. Bu uzlaşmada dikkate alınan en kritik madde (KMC Merkez Bankası Kanunları 23.Madde) fiyat istikrarını oluşturma ve fiyat istikrarının devamlılığını sağlama olarak belirlenmiş ve kanunla sabitlenmiştir. KMCMB'nın hedeflerine uluşması için Merkez Bankası Konseyi yeni kanunlar getirmek ve bunların yürürlüğe girmesinden sorumlu tutulmaktadırlar. Konsey daha sonra getirdiği yeni

[79] Makedonya Cumhuriyeti Resmî Gazetesi, Makedonya Cumhuriyeti Ulusal Bankası Kanunu, No 158/10, 123/12, 43/14, 153/15, 6/16, 83/18 Sayılı, Madde 49, (Службен весник на Република Македонија, Закон на народна банка на Република Македонија, Член 49).

kanunlara banka muhasebe planlarını uyarlama açısından yükümlülük sahibi olmaktadır.

Merkez Bankası Konsey'i para politikaların fiilen uygulanması ve KMCMB'nın bu sürecini revize etme görevini üstlenmektedir. Konsey, KMCMB'nın çalışma tüzüğünü ve kurallarını belirleyen departman görevini üstlenmektedir. Banknotların ve madeni paraların basımı, renk, miktarını belirlemek ve bu gibi işlemlerin gerçekleştirme gibi yetkiler kanun nezdinde Merkez Bankası Konseyi'ne aittir. Konsey ihtiyaç duyduğu durumlarda bir veya birkaç çalışma organı oluşturabilmektedir. Devamında oluşturduğu bu organların hedeflerini ve faaliyetlerini belirleyebilme yetkisine sahip olmaktadır. Merkez Bankası Konseyi üyeleri, sadece KMCMB'nın kendilerine verdiği yetkileri kullanma hakkına sahiptir ve bu yetkilerini KMCMB strateji ve hedefleri doğrultusunda kullanma yetkisine sahiptirler. Merkez Bankası Konseyi, ülkenin merkez bankasını yöneten kişiler tarafından oluşturulan bir konseydir ve KMCMB' kurallarına uygun olarak merkez bankasını yönetme hakkını elinde tutmaktadır. [80]

2.7.3. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası Guvernörünün Görev ve Yetkileri

KMCMB guvernörü ülke merkez bankasının başkanı konumundadır. KMCMB'sı makamını temsil etme hakkını elinde bulundurmaktadır. Guvernörün Merkez Bankası Konseyi'nin kedi kuralları doğrultusunda hareket ederek ülkenin para politikasını oluşturma ve döviz kur politikasını belirleme görevini üstlenmektedir. Guvernör, KMCMB Konseyi'nin almış olduğu kararları uygulama ve bu kararların fiilen hayata geçirilmesi ve ondan sonraki aşamalarda revize edilmesinin sorumluluğunu taşımaktadır. Aynı zamanda guvernör finansal kurum ve kuruluşlara çalışma izni veren veya bazı durumlarda verilmiş olan çalışma iznini kaldırma hakkına sahip kişidir. Söz konusu bu yetkisini KMCMB Konseyi aracılığı ile kullanmaktadır. Guvernör ülke içi ödemeler sisteminin parçalarına karşı veya banka ve diğer finansal kurumlara karşı

[80] Makedonya Cumhuriyeti Resmî Gaztesi, Makedonya Cumhuriyeti Ulusal Bankası Kanunu, No 158/10, 123/12, 43/14, 153/15, 6/16, 83/18 Sayılı, Madde 47, (Службен весник на Република Македонија, Закон на народна банка на Република Македонија, Член 47).

sorumluluk sahibidir. Takas sistemine üye olan kurumlara veya takas sisteminin etkin çalışması için gerekli olan tüm önlemler almakla yükümlüdür. Söz konusu bu önlemler, kanunlarına uygun ve ödemeler sistemini işleyişi göz önünde bulunarak alınmaktadır.

Guvernör kendisine verilen yetkiler kapsamında, KMCMB Konseyi'nin diğer üyelerini seçme (meclis onayı şartı ile) hakkına sahip olmakla beraber, KMCMB yönetilme yetkisine sahiptir. Guvernör kendisine verilen yetkiler doğrultusunda, ihtiyaç duyulduğu takdirde bir veya daha çok danışma organları oluşturma potansiyeline sahiptir. KMCMB'sı guvernörü, belirli aralıklara KMCMB'sı Konseyi üyelerine merkez bankası durumu hakkında bilgi verme sorumluluğu mevcuttur. Bu sorumluluk kapsamında merkez bankasının son durumu, finansal sistem istikrarı, döviz piyasası ve para piyasaları hakkında diğer üyelere bilgi vermektedir. KMCMB'nın kurları doğrultusunda, guvernör bazı özel durumlarda kendi yetkisini başka bir KMCMB Konseyi üyesine devredebilmektedir. Guvernörün, ülkede bulunmadığı veya rahatsızlığı durumunda yerine geçeceği guvernör yardımcısını önceden belirleme zorunluluğu vardır.[81]

2.8. Kuzey Makedonya Merkez Bankası'nın Hedef ve Görevleri

KMCMB en önemli amacını fiyat istikrarının sağlanması ve sürdürülmesi olarak belirtmektedir. KMCMB'nın bir diğer hedefi ise ana hedefin veya fiyat istikrarının sağlanması ve sürdürülmesine bağlı olan, istikrarlı ve rekabetçi finansal sistemin oluşmasına zemin hazırlamaktır. Fakat KMCMB temel hedefi ve önceliği finansal istikrar olarak belirlendiği için, bu politikaya öncelik tanınmaktadır. Diğer hedefler ana hedef öncelikli olarak veya ana hedefin uygulanmasına mâni olmayacak şekilde gerçekleştirmeye çalışılmaktadır. Kısacası ülkenin merkez bankası ana hedefe odaklanarak serbest piyasa ekonomilerinin doğrultusunda serbest rekabete sahip, açık piyasa ekonomisini oluşturmak ve sürdürmek gibi amaçlara sahiptir.

KMCMB hedeflerine ulaşabilmek için şu görevleri yerine getirmektedir:

[81] Makedonya Cumhuriyeti Resmî Gaztesi, Makedonya Cumhuriyeti Ulusal Bankası Kanunu, No 158/10, 123/12, 43/14, 153/15, 6/16, 83/18 Sayılı, Madde 48, (Службен весник на Република Македонија, Закон на народна банка на Република Македонија, Член 48).

- Ülkenin para politikasını oluşturma ve uygulama görevi;
- Döviz kur politikilarını belirleme görevi;
- Belirlenen kur politikasının uygulamaya geçirme görevi;
- Döviz rezervlerinin korunması ve yönetilmesi görevi;
- Kuzey Makedonya'nın madeni paralarını ve kâğıt paralarını basma ve tedavüle aktarma görevi;
- Yabancı kredi operasyonlarını kaydetme, izleme ve Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin ödemeler dengesini oluşturma görevi;
- Yerine getirme yükümlülüğü bulunduğu görevleri yasaya uyarlamak için veri toplama ve bu verileri istatistiksel olarak gösterme görevi;
- KMCMB ödeme ve takas sistemlerinin güvenli, işlevsel ve istikrarlı çalışmasını sağlamak ve bu amaç doğrultusunda faliyetlerin geliştirmek, kaydetmek ve revize etmekle yükümlüdür;
- KMCMB bankaları, finansal kuruluşları, elektronik para verme yetkisi olan şirketleri kanun nezdinde denetleme ve düzüneleme yetkisine sahiptir;
- KMCMB kanun nezdinde döviz işlemleri gerçekleştiren kişi veya kurumları, hızlı para transefri hizmetleri yapan finansal kuruluşları, kara para aklama sistemleri ve tüketici koruma sistemlerini fimansal sistemin işleyişini korumak için düzenleme ve denetleme yetkisine sahiptir.
- KMCMB hükümete mali aracılık yapma görevini yerine getirmektedir.
- Kendi yetkisi dâhilinde uluslararası kuruluşlara katılma ve Kuzey Makedonya'yı temsil etme görevi bulunmaktadır.
- Tezgâh üstü piyasalarda menkul kıymet alımı ve satımı satımı gibi faliyetleri düzenler ve
- Yerine getirilmesi gereken görevleri KMCMB'nın kanunu nezninde ve diğer ülke kanunlarına uygun olacak şekilde yerine getirme görevini üstlenmektedir.[82]

[82] Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Hedefler ve Görevler, (Централна банка на Република Северна Македонија, Цели и задачи) http://nbrm.mk/celi_i_zadaci.nspx Erişim Tarihi (10 Kasım 2019).

2.8.1. Kuzey Makedonya Merkez Bankası'nda Para Politika Belirlemesi

KMCMB'nın temel amacını fiyat istikarını sağlamak ve sürdürmek olarak belirtilmektedir. Görev ve hedeflerini uygulama aşamasına KMCMB bağımsız olarak hareket etmektedir. KMCMB piyasa ekonomisi dinamiklerini dikkate alarak, temel amacını göz önünde bulundurarak ülke içinde para politikalarını geliştirmeye ve finansal istikrarı sağlamaya yönelik adımlar atmaktadır. KMCMB yasal olarak kendisine tanınan şartlar doğrultusunda para politikası stratejisi oluşturma ve uygulama şeklinde hareket etmektedir. KMCMB her yıl sonunda Merkez Bankası Konseyi tarafından fikir yürütülüp, onaylanan gelecek yıl için para poltikaları projeksiyonunu hazırlamaktadır.

KMCMB'nın fiyat istikrarı oluşturma ve sürdürme görevi yaslarla sabitlenmiştir. Kuzey Makedonya'nın uzun vadeli kalkınması için en uyugun para poltikası olarak gösterilmektedir. Kuzey Makedonya Cumhuriye'ti ilk kurulduğu yıllarında aşırı enflasyon durumu ile karşı karşıya kalmış ve geçici para politikası uygulama yoluna gitmiştir. Bu durum ülkenin merkez bankasının temel amacının ilk yıllarında farklı olduğunu göstermektedir. KMCMB 1992'den 1995 yılına kadar parasal büyüklüklerin üstünde sıkı kontroller uygulama yoluna gitmiştir. Bunun temel amacı enflasyonu düşürmekle beraber, yeni kurulan ülkenin daha stabil bir ekonomik duruma geçmesini sağlamak olarak belirtilmektedir. 1995 yılında KMCMB yerli paranın değerini korumak için Almanya para birimi olan Mark'a sabitlemiştir. 2002 yılında itibaren ise Denar Euro'ya karşı sabit kur politikası sürdürülmektedir.

Kuzey Makedonya'nın sabit kur politikası stratejisini benimsemesinin bir kaç farklı sebebi mevcuttur:

- Küçük ve dışa açık bir ekonomiye sahip olması;
- Kredidibilite oluşturmak için, nominal bir çapa;
- Ülkenin temel siyasi, sosyolojik ve ekonomik hedefi olan Avrupalılaşma süreci;
- Şeffaf bir döviz kuru politikası oluşturma ve ekonomik kuruluşlar günlük bazda izlenme imkânı.

KMCMB'nın döviz kuru ve yerli para istikrarını sağlamayı amaçladığında, KMCMB'nın uyguladığı faiz oranları ve para arzı, söz konusu istikrarın gerçekleşmesinde büyük önemi mecvuttur. Kısacası faiz oranları ve para arzında meydana gelecek değişiklikler döviz kuru istikrarı üzerinde büyük etkiye sahiptir. Faiz oranlarında değişikliğe giderek KMCMB ülke içinde faliyet gösteren bankalara bir nevi mesaj göndererek, bankaların faiz oranlarını etkileyebilmektedir. KMCMB'nın en temel faiz oranı hazine bonolarındaki faiz oranı olmaktadır. Bunlar ülkedeki faiz oranlarını etkilemektedirler.[83]

2.8.2. Kuzey Makedonya Merkez Bankasının Para Politikası Uygulamaları

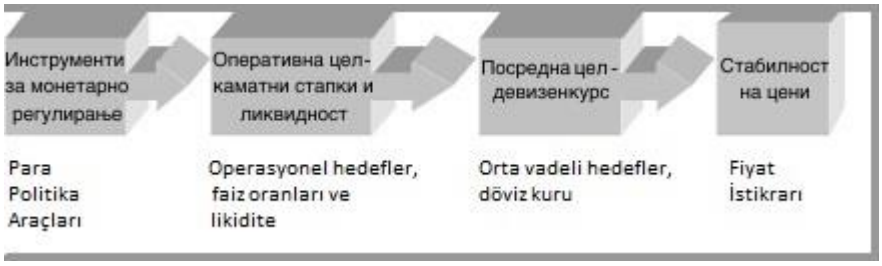
KMCMB para politikasının temeline fiyat istikrarını sağlamayı oturtmuştur. Temel para politikası aracı olarak belirlediği bu politikayı gerçekleştirmek için çeşitli parasal düzenleme araçlarını kullanmaktadır. Bu enstrümanlar göz önünde alındığında KMCMB'nın nihai ve ara hedeflere etki edip para politikası oluşturma amacını taşıdığı görülmektedir. KMCMB para politikası araçları ve nihai hedefleri arasında karmaşık, dolaylı ve gecikmenin olduğu görünmektedir. Başka bir değişle direk olarak etki etmenin zor olduğu ve istenin amaca ulaşabilmek için adım adım aksiyon alınması gereken bir yapının varlığı mevcuttur.

KMCMB'nın opersayonel hedefleri kontrol etmesi nispeten daha kolaydır fakat bu hedefler istenilen para politikasını oluşturmaya veya nihai hedeflere ulaşmaya daha uzak kalan hedeflerdir. Orta vadeli hedeflere tesir edip istenen etkiyi gerçekleştirmek daha zor olsa da nihai hedeflere daha yakındır ve sonuç olarak daha etkili bir para politikası uygulaması kabul edilmektedir. KMCMB opersayonel hedefleri yerine getirip aşama kat ederek orta vadeli hedeflere etkisini güçlendirme potansiyeline sahiptir.

KMCMB faiz oranlarına etki ederek ülke içinde bulunan bankacılık sektörünün likiditesini belirleme gücüne sahiptir ve bu gücü opersayonel bir para politikası aracı

[83] Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Para Politikası Yerleştirilmesi, (Централна банка на Република Северна Македонија, Поставеност на монентарната политика) http://nbrm.mk/sprovieduvanjie_na_monietarnata_politika.nspx Erişim Tarihi (11 Kasım 2019).

olarak kullanmaktadır. Söz konusu bu opersayonel amacını yöneterek ara hedefleri olarak gördüğü döviz kuru para politikasına etki etmeye çalışmaktadır.

Grafik 5: KMCMB'nın Nihai Amacına Etki Etmesi İçin İzlediği Süreç

Kaynak: KMCMB, (NBRSM) http://www.nbrm.mk/, Erişim Tarihi: (12/11/2019)

KMCMB'nın para politika araçlarından fleksibilitesi en yüksek olanı açık piyasa işlemleri ile gerçekleşen aksiyonlar olmaktadır. Bunların etki oranı ülke içi bankacılık sektöründeki likidite ile doğru orantılıdır. Bu orantının temel kaynağı KMCMB'nın menkul kıymetleri, hazine bonoları gibi ihraç ettiği kâğıtların alım veya satımı ile gerçekleşmektedir. KMCMB'nın kullandığı para politikası araçları:

- Açık Piyasa İşlemleri
- Zorunlu Rezerv Oranları
- Kullanılabilir Mevduat
- Gecelik Olarak Kullanılabilen Kredi
- Gün İçi Kredi[84]

2.8.2.1. Kuzey Makedonya Merkez Bankası'nın Açık Piyasa İşlemleri

Açık Piyasa İşlemleri (APİ) KMCMB'nın piyasada menkul kıymet alım ve satımının gerçekleştirdiği para politikası aracı olarak tanımlanmaktadır. KMCMB bu para politikası aracını kullanarak menkul kıymet satarsa ülkede faaliyet gösteren diğer bankaların rezervlerini düşürmektedir. Eğer satın alıp tam tersi bir politika izlerse

[84] Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Para Politikası Uygulamaları, (Централна банка на Република Северна Македонија, Споредување на монентарната политика) http://nbrm.mk/sprovieduvanjie_na_monietarnata_politika.nspx Erişim Tarihi (12 Kasım 2019).

Kuzey Makedonya'da faaliyet gösteren bankaların rezervlerini arttırmaktadır. KMCMB bu araç ile kısa vadeli faiz oranlarına dolaylı olarak etkiler bu da ülkedeki bankacılık sektörünün likit varlıklarını etkilemektedir. KMCMB kısa vadeli faiz oranlarını yükselttiğinde daha sıkı para politikası uyguladığı anlaşılmaktadır. Bunun zıttını yaptığı takdirde veya faiz oranlarını düşürdüğünde daha geniş para politikası uygulama yoluna gitmektedir. Kuzey Makedonya'da merkez bankası menkul kıymet ihracatına giderek ülkedeki bankacılık sisteminin likit varlıklarını ayarlama veya azaltma yoluna gitmektedir. Bankalarda kısa vadeli likidite sıkıntısı yaşanması durumlarında repo işlemleri kullanılmaktadır.

KMCMB'nın APİ işlemleri aşağıdaki para politikası araçlarından oluşmaktadır:

- Hazine Bonosu İşlemleri
- Repo İşlemleri
- Kesin İşlemler.[85]

2.8.2.1.1. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası'nda Hazine Bonoları

KMCMB hazine bonoların satışını düzenli olarak yapmaktadır. Kuzey Makedonya'da hazine bonosu satışları ihale usulü ile gerçekleşmektedir. İhalede satışa sürülecek hazine bonoları, KMCMB'nın bir sonraki yıl için hazırladığı para politikası stratejisi ve tahminlerine göre veya kısa vadeli likidite tahminleri baz alınarak belirlenmektedir. İhaleye konu olan hazine bonolarının vadeleri 28 ve 35 günlük olabilmektedir. İstisnai durumlarda KMCMB, ülke içindeki bankacılık sektörünün likidite durumuna göre vadelerde değişikliğe gidebilmektedir. KMCMB ihaleye söz konusu olan hazine bonolarını açık artırma usulü ile gerçekleştirmektedir.

[85] Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Açık Piyasa İşlemleri, (Централна банка на Република Северна Македонија, Операции на отворениот пазар) http://nbrm.mk/opieratsii_na_otvorieniot_pazar.nspx, Erişim Tarihi (12 Kasım 2019).

İhaleye konu olan hazine bonolarına açık arttırmada iki tür teklif sunulabilmektedir:

- Faiz Oranlı İhale: KMCMB tarafından bankalara gönderilen faiz oranlarını tanıtma niteliğini taşıyan prospektüs gönderilmektedir. KMCMB bu prospektüste satışa sürdüğü hazine bonolarının miktarını, tutarını açıklamaktadır. Bankalar ise kendi tekliflerini, faiz oranları ve fiyatları içeren tekliflerini açık arttırma yoluğu ile KMCMB'na sunmaktadır.

- Tutar Odaklı İhaleler: KMCMB tarafından merkez bankalarına bir prospektüs gönderilmektedir. Bunun içinde hazine bonosu satışının yapılacağı ve sabit faiz oranları yer almaktadır. Ülkedeki bankalar açık arttırma uslu gerçekleşecek bu ihaleye katılabilirler ve sadece fiyat üzerinden teklif verebilmektedirler. Faiz oranları sabit olarak belirlendiği için açık arttırmaya konu olmamaktadır.[86]

Tablo 13: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası 13.11.2019 Tarihli Hazine Bonosu Satışına Konu Olan Prospektüs Örneği:

Aksiyon Numarası	CB2019/011-028
Vade	28 Gün
Son Ödeme Tarihi	11.12.2019
İhale Türü	Tutar Odaklı İhale (Sınırlı)
Ödenecek Miktar	24.228.000.000,00 MKD
Teklif Miktarı	25.000.000.000,00 MKD
Faiz Oranı	%2.25
Yerli Para Cinsinden Minimum Teklif Tutarı	10.000.000
Bireysel Teklifi Yuvarlama Tutarı	1.000.000

Kaynak: KMCMB, (NBRSM) http://www.nbrm.mk/, Erişim Tarihi: (14/11/2019)

[86] Makedonya Cumhuriyeti Resmî Gazetesi, Makedonya Merkez Bankası Hazine Bonosu Kararları (Одлуки на Благајнички записи на Централна Банка на Република Македонија), Kasım 2013, http://www.slvesnik.com.mk/Issues/79b0eae891bc4fdd8529a4c6f4683209.pdf Erişim Tarihi (13/11/2019) s. 2-3.

2.8.2.1.2. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası'nda Repo İşlemleri

KMCMB repo işlemlerini kısa vadeli faiz oranlarına etki etmek için kullanmaktadır. Kısa vadeli faiz oranlarında volariteyi artırmak veya azaltmak aracılığıyla kendi para politikalarını şekillendirmektedir. Bu durum ise bankaların likiditesini etkilediği için KMCMB tarafından önem arz etmektedir.

KMCMB nezdinde düzenli olarak repo işlemlerine dair ihaleler düzenlenmektedir. Repo işlemlerinin tutarı ve vadesi de likiditeyi etkilenmektedir. KMCMB tarafından düzenlenen repo ihaleleri açık arttırma şeklinde gerçekleşmekte olup, ülke içinde faaliyet gösteren tüm bankaların katılma hakkı mevcuttur. Kuzey Makedonya'daki repo ihaleleri, hazine bonolarının ihalelerine yapı bakımından benzemektedir.

Kuzey Makedonya'daki repo ihaleleri iki farklı şekilde gerçekleşmektedir:

- Faiz Oranlı İhale: Merkez Bankası tarafından açıklanan faiz oranlarına ve tutarlara karşı, bankalar açık arttırmada pazarlık yolu ile teklif sunabilmektedirler.
- Tutar Odaklı İhaleler: Gerçekleşen bu tür ihalelerde bankalar sadece tutarlara karşı açık arttırmada teklif sunmaktadırlar. Faiz oranları teklif sunma hakları bulunmamaktadır. Faiz oranları KMCMB'nın belirlediği oranlardırlar ve değiştirilemezler.[87]

[87] Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Repo İşlemlerinin İhaleleri, (Централна банка на Република Северна Македонија, Аукции на репо-трансакции) http://www.nbrm.mk/monietarna_politika/sprovieduvanjie_na_monietarnata_politika/opieratsii_na_otvorieniot_pazar/auktsii_na_riepo_transaktsii/ns-newsarticle-auktsii_na_riepo_transaktsii.nspx, Erişim Tarihi (14 Kasım /2019)

2.8.2.1.3. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası'nda Kesin İşlemleri

KMCMB'nin uyguladığı APİ işlemlerinin bir diğer aracı kesin işlemlerdir. Diğer araçlar gibi kullanımının en önemli amacı bankalarda bulunan likidite seviyesinin regülasyonunu sağlamaktır. Kesin alım işlemleri her iki yönlü olarak gerçekleşebilmektedir. Hem kesin alım yönünde hem de kesin satım yönünde olabilmektedirler. Kesin alım işlemi KMCMB tarafından bankacılık sistemindeki likiditeyi koruma veya azaltma için, politikaları doğrultusunda kullanılabilmektedir. Bu tür işlemler kesin alım yolu ile ya da ikincil piyasalarda menkul kıymetlerin kesin satımı yolu ile gerçekleşebilmektedirler.[88]

2.8.2.2. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası Zorunlu Rezerv Oranları

KMCMB'nın almış olduğu kararlara göre zorunlu rezerv oranları sadece ülke içi faaliyet gösteren bankaların finansal olmayan birimlere olan borçları üzerinden hesaplanmaktadır. Finansal olmayan birimlere örnek olarak hane halkı ve finansal olmayan çeşitli işletmeler gösterilebilmektedir. Bu duruma göre KMCMB ülkedeki zorunlu rezerv oranlarını belirlerken şu faktörleri göz önünde bulundurmaktadır:

- Mevduatlar
- İhraç edilmiş borçlanma senetleri
- Krediler ve diğer borçlar

Bu hesaplamada bankaların kendi aralarından birbirine karşı olan borçları, bankaların KMCMB'na olan borçları ve bankaların kendi ek sermayesinde gözüken borçları zorunlu karşılık rezervlerin hesaplanmasında dikkate alınmaz. KMCMB'nın yeni getirmiş olduğu düzenlemelere göre hane halkının iki yıl ve iki yıldan daha uzun

[88] Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Kesin İşlemler, (Централна банка на Република Северна Македонија, Дефинитивни трансакции) http://www.nbrm.mk/diefinitivni_transaktsii.nspx, Erişim: (14 Kasım 2019)

mevduatları zorunlu rezerv hesaplamalarına tabi değildir. Bunun en önemli amaçlarından biri KMCMB'nın uzun vadeli tasarrufların artışını teşvik etmek istemesinden kaynaklanmaktadır.[89]

Tablo 14: KMCMB Tarafından Belirlenen Zorunlu Karşılık Oranları

Yükümlülük	Zorunlu Karşılık Oranı	Onaylandığı Tarih
Yerli Para Cinsinden	%8	11.09.2013
Yerli Para Cinsinden Yabancı Para Olarak Hesaplanmış	%50	01.05.2016
Yabancı Para Cinsinden	%15	11.09.2013

Kaynak: KMCMB, (NBRSM) http://www.nbrm.mk/,Erişim Tarihi: (26/11/2019)

2.8.2.3. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankasının Mevduat Yatırma Mekanizması

KMCMB para politikalarının bir diğer enstrümanı para yatırma mekanizması olarak adlandırılmaktadır. Bu para politikası aracının temel amacı tek bir bankada veya birden fazla bankalarda birikme potansiyeli olan likidite fazlasını yönetmektir. Bu para politikası aracı sayesinde likidite fazlası olan bankalar, söz konusu bu fazlalıklarının merkez bankası nezdinde değerlendirebilmektedirler. Bu para politikası aracı ülke bankacılık sektöründe kısa vadede fazla likidite yönetimini kolaylaştırmaktadır. Temel olarak iki farklı şekilde bankalar KMCMB'na fon yatırabilmektedirler. Bu durum gecelik mevduat ve yedi günlük mevduat olarak merkez bankası tarafından belirlenmiştir. Ülke içinde faaliyet gösteren banklar herhangi bir iş gününde gecelik mevduata fon yatırma imkânına sahiptirler. Yedi günlük mevduatlarda ise bankalar haftanın yalnızca bir defa yedi günlük mevduata fon yatırma imkânına sahiptirler.

[89] Goran PETREVSKİ, Bankacılık Yönetimi (Горан ПЕТРЕВСКИ, Упрвување со банките), 2. Baskı, Üsküp: Ekonomi Fakultesi St Kiril ve Metodi, 2011, s. 230.

KMCMB tarafından yedi günlük mevduata fon yatırımı günü Çarşamba olarak belirlenmiştir. Diğer günler bu enstrümana fon yatırımı mümkün değildir.[90]

Tablo 15: KMCMB Son Beş Yıllık Gecelik ve Haftalık Yatırılan Mevduatlarda Faiz Oranları:

Ay	Değişim Tarihi	Gecelik Oran	Yedi Günlük Oran
01/2014		%0,75	%1.50
02/2014	2/12/2014	%0,75	%1.25
02/2014-09/2014		%0,75	%1.25
10/2014	10/15/2014	%0.50	%1
11/2014-02/2015		%0.50	%1
03/2015	3/11/2015	%0.25	%0.50
04/2015-02/2018		%0.25	%0.50
03/2018	3/14/2018	%0.15	%0.30
04/2018-11/2019		%0.15	%0.30

***Gecelik ve yedi günlük faizler KMCMB tarafından açıklanmaktadır.

Kaynak: KMCMB, (NBRSM) http://www.nbrm.mk/Erişim Tarihi: (26/11/2019)

2.8.2.4. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası Gecelik Kredi Mekanizması

KMCMB'nın gecelik kredi mekanizmasını kullanmaktadır. Söz konusu mekanizmanın kullanımındaki amaç, ülke içinde faaliyet gösteren bankaların likidite azlığına karşı önlem almaktan geçmektedir. KMCMB bankalara sağlayabildiği kredi ile likiditeyi yönetmek, regüle etmek ve kısa vadeli faiz oranları üzerinde etkili olarak, faiz oranlarında meydana gelebilecek olan volariteyi kendi politikaları doğrultusunda yönetmeyi amaçlamaktadır. Gecelik krediler gecelik vade ile belirlenmiş olan faiz oranlarını kapsayacak şekilde KMCMB tarafından bankalara verilmektedir. Gecelik kredilerdeki faiz oranı para piyasalarındaki kısa vadeli faiz oranlarının tavanları şeklinde belirlenip hazine bonolarının açık arttırma neticesinde oluşan faiz oranına 0.50 oran ilave edilerek oluşturulmaktadır. Gecelik krediler haftanın her iş gününde

[90] Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Mevduat Yatırma Mekanizması, (Централна банка на Република Северна Македонија, Расположливи депозити) http://www.nbrm.mk/raspolozhlivi_diepoziti.nspx, Erişim Tarihi (26 Kasım 2019)

bankalara verilebilmektedir. Gecelik krediler KMCMB ve bankaların repo anlaşmasına uygun olarak düzenlenip, repo şeklinde işlem görmektedirler. [91]

Tablo 16: Son İki Yıldaki Gecelik Kredi Faizleri Göstergesi

Tarih	Faiz Oranı Değişim Tarihi	Faiz Oranı (%)
01/2018		3.75
02/2018		3.75
03/2018	3/14/2018	3.50
04/2018		3.50
05/2018		3.50
06/2018		3.50
07/2018		3.50
08/2018	8/15/2018	3.25
09/2018		3.25
10/2018		3.25
11/2018		3.25
12/2018	12/12/2018	3.00
01/2019		3.00
02/2019		3.00
03/2019	3/13/2019	2.75
04/2019		2.75
05/2019		2.75
06/2019		2.75
07/2019		2.75
08/2019		2.75
09/2019		2.75
10/2019		2.75
11/2019		2.75

Kaynak: KMCMB, (NBRSM) http://www.nbrm.mk/, Erişim Tarihi: (27/11/2019)

2.8.2.5. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası Gün İçi Kredi Aracı

Ülkedeki bankaların gün içindeki fon girişlerine göre daha büyük fon çıkışları sonucu dengesizlik yaşayabilmektedirler. Buda likidite dengelerini oldukça

[91] Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Gecelik Kredi Mekanizması, (Централна банка на Република Северна Македонија, Расположлив кредит преку ноќ) http://www.nbrm.mk/raspolozhliv_kriedit_prieku_nokj.nspx, Erişim Tarihi (27 Kasım 2019)

etkilemektedir. Gün içi kredi aracının kullanılmasının altından yatan sebep bankacılık sektöründeki likidite dengesini düzenlemek ya da regüle etmekten kaynaklanmaktadır. Söz konusu bu para politikası enstrümanı gün içinde bankaların ödeme işlemlerini sorunsuz bir şekilde gerçekleştirmekle birlikte, bankaların likidite dengesini düzenlemektedir. KMCMB tarafından belirlenen faiz oranları gün içi kredilere uygulanmaktadır. Ülkede faaliyet gösteren bankalar her iş günü içerisinde bu enstrümandan yararlanabilmektedirler. Gecelik krediler gibi gün içi kredilerde repo anlaşmasına uygun olarak düzenlenmektedirler.[92]

Kredi talebinde KMCMB'ye sunulması gereken bilgiler:

- Yerli para cinsinden talep edilen kredi miktarı
- Menkul kıymetlerin veya kredinin tahsisi için açık ihale teklifi.
- Menkul kıymetlerin nominal tutarı
- Makedonya Bankalar arası Ödeme Sistemi hesabı
- Üsküp Merkez Menkul Kıymet hesabına kayıtlıysa bu hesabı belirtme zorunluluğu vb.

Gün İçi Kredisinin Temel Özellikleri:

- Ülke içi faaliyet gösteren tüm bankalar gün içinde bu krediyi kullanma hakkına sahiptir.
- KMCMB uyguladığı bir repo işlemi sonucu, vadesi aynı gün olan krediyi talep eden bankaya transfer etmektedir.
- KMCMB kredi talebini kabul etme veya reddetme hakkına sahiptir.
- Bu kredi KMCMB'ya bağlı olan Merkez Bankası Elektronik Pazar Operasyonları Sistemi ile talep edilmektedir.
- Gün içi kredisi KMCMB'nın Elektronik Sistemi üzerinden onaylanıp, genel repo anlaşmasına uygun bir şekilde hazırlanmaktadır.
- Elektronik Sistemde bir hata oluşması durumlarında banka KMCMB'na taleplerini faks veya telefon yolu ile bildirmelidir.

[92] Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Gün İçi Kredi, (Централна банка на Република Северна Македонија, Интрадневен кредит) http://www.nbrm.mk/intradnievien_kriedit.nspx, Erişim Tarihi (28 Kasım 2019)

- Banka KMCMB'den aldığı krediyi en son Makedonya Bankalar arası Ödeme Sistemi'nin kapanış dakikasına kadar ödemekle yükümlüdür. Eğer ödeyemezse gün içi kredisini gecelik kredi mekanizmasına aktarabilmektedir. Fakat banka hem krediyi ödememiş hem de gece kredisine dönüştürme talebinde bulunmamış ise KMCMB tarafından ilgili bankanın tüm kredi taleplerinin teminatları tahsis edilmektedir.[93]

2.9. Kuzey Makedonya Merkez Bankasının Temel Faiz Oranlarındaki Değişimler

KMCMB en önemli ve kanunlarla sabitlenmiş para politikası amacı fiyat istikrarını sağlamak ve sağlanan bu fiyat istikrarının sürdürülebilmesini gerçekleştirmektir. KMCMB bu temel para politikasını sağlamak için yerli para biriminin nominal döviz kuruna Euro karşısında sabit kur politikası uygulamaktadır.

KMCMB'nın ikincil hedefi olarak kabul edilen bir diğer hedefi ise istikrarlı, rekabetçi ve piyasaya odaklı bir finansal sitemin oluşturulması ve bu sistemin sağlıklı bir şekilde çalışmasıdır. KMCMB hedefleri arasında bir sıralama oluşturmuştur ve ikincil hedefin gerçekleşmesi ancak birincil hedefin işlevselliğini bozmadan gerçekleşirse mümkün olarak kabul edilmektedir. KMCMB her zaman önceliğini birincil hedefine yani finansal istikrarın oluşturulması ve sürdürülmesine vermektedir. Eğer birincil para politikası sorunsuz bir şekilde uygulanıyorsa ikincil hedefini oluşturmaya önem vermektedir. KMCMB ikincil hedefini rekabetçi bir piyasa ortamı oluşturmak olarak belirlemiştir.

KMCMB para politika hedeflerini kendi amaçları doğrultusunda kullanması için çeşitli parasal regülasyon enstrümanlarına sahiptir. KMCMB'nın en önemli para politikası düzenleme aracı ihraç ettiği hazine bonolarının faiz oranlarıdır. Söz konusu bu oranlar temel faiz oranları olarak adlandırılmaktadırlar. KMCMB'nın temel faiz

[93] Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Gün İçi Kredi Kararnamesi, (ОДЛУКА за интрадневен кредит), 2011, http://www.nbrm.mk/WBStorage/Files/CBO_Odluka_intradneven_kredit0.pdf Erişim Tarihi: (29/11/2019), s. 1-2.

oranlarını aylık bazda saptamaktadır ve eş zamanlı olarak piyasaya belirlediği oranları açıklamaktadır. KMCMB temel faiz oranlarını açıklarken kendi resmi internet sitesini kullanmaktadır. Bu oranlar internet üzerinden açıklanırken temel faiz oranları dışında her üç ayda bir ülkenin makroekonomik göstergeleri ve ekonomisine dair belli başlı açıklamalar yapılmaktadır. Bu açıklamanın amacı KMCMB'nın uyguladığı şeffaflık politikası doğrultusunda para politikasının daha efektif bir şekilde piyasa tarafından takip edilmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Temel faiz oranları her ay açıklanırken, açıklayıcı raporlar yılda dört defa üç aylık zaman aralığında yayınlanmaktadır.[94]

KMCMB'nın para politikalarını düzenleme ile yetkili kişiler tarafından oluşturulan kurum (Merkez Bankası Para Politikası Operasyonları Komitesi) düzenli aralıklara toplanmaktadır. Bu toplantıların neticesinde yeni para politikaları uygulama kararları alınmaktadır. Alınan bu yeni para politikası kararları uygulanmadan önce piyasaya açıklanmaktadır.

Örneğin Ocak 2017'de gerçekleşen oturuma göz atacak olursak hazine bonosu tutarı 23,000 milyon MKD'dan 25,000 milyon MKD'ya çıkmış ve hazine bonosu faizleri %3,75'ten %3.50 ye düşürülmüştür. KMCMB'nın uyguladığı para politikası doğrultusunda temel faiz oranlarına etki etme gayesinde olduğunda hazine bonosu faiz oranlarında oynamalar yapmaktadır.

2018 Aralık'ta gerçekleşen oturumda, KMCMB hazine bonolarının faizlerini %0,25 oranında aşağıya çekme kararı almıştır. Azalan bu faizler neticesinde KMCMB'nın ihraç ettiği hazine bonoları %2,50 faiz oranıyla 25,000 milyon MKD seviyelerinde seyretmiştir.

Mart 2019'da tekrar bir araya gelen Merkez Bankası Para Politikası Operasyonlar Komitesi hazine bonolarının faizlerin %0,25 oranında azaltma kararı almışlardır. Bu karar neticesinde KMCMB hazine bonolarının faiz oranları %2.25

[94] Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Kuzey Makedonya Merkez Bankası'nın Temel Faiz Oranlarındaki Değişiklikler, (Централна банка на Република Северна Македонија, Промени на основната каматна стапка на Народната банка) http://www.nbrm.mk/promieni_na_osnovnata_kamatna_stapka_na_nbrm.nspx, Erişim Tarihi (30 Kasım 2019)

seviyesine gelmiştir. Bir önceki hazine bonosunun temin etme fiyatı olan 25,000 milyon MKD sabit kalarak değişmemiştir.[95]

KMCMB kendi para politikaları doğrultusunda faiz oranlarını aşağı veya yukarı yönlü hareket ettireme ve hazine bonosu fiyatlarında oynama yapma potansiyeline sahiptir. KMCMB yapmış olduğu bu değişiklikleri kanunen piyasa ile paylaşma zorunluluğunu taşımaktadır.

[95] Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, 2013-2019 Döneminde Merkez Bankasının Para Politikası Enstrümanlarında Piyasaya Plase Edilmesinden Kaynaklı Değişiklikler ve Bu Periyotta Açıklanan Kararlar, (Хронологија на промените во поставеноста на монетарните инструменти на Народната банка и избрани одлуки од областа на супервизијата донесени во периодот од 2013 до 2019 година.) 2019, http://www.nbrm.mk/content/MPI%20publikacii/Hronologija_na_promenite_vo_postavenosta_na_monetarnite_instrumenti_na_Narodnata%20banka.pdf Erişim Tarihi: (01/12/2019), s. 10-12

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KUZEY MAKEDONYA BANKACILIK SEKTÖRÜ VE KREDİ POLİTİKALARININ İNCELENMESİ

3.1. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde Politik ve Ekonomik Bağımsızlıktan Sonra Oluşan Ekonomik Konjonktür ve Yeni Banka Tanımı

1990'lı yıllarda küresel çapta gerçekleşen en önemli olaylardan biri eski sosyalist ülkelerin dağılması olarak nitelendirilmektedir. Çöken siyasi sitemler beraberinde ülkelerin hem siyasal yapılarını bütünü ile değiştirmiş hem de yeni ekonomik yapıların oluşmasına sebebiyet vermiştir. Çöken ekonomik sistemlerinin yerine eski sosyalist ülkelerin birer birer serbest piyasa ekonomisine geçiş yaptıkları görülmektedir. Tezin daha önce ki bölümlerinde bahsedildiği gibi Kuzey Makedonya Cumhuriyeti bağımsızlığını kazanmadan önce ki dönemlerde Yugoslavya SFC bünyesinde bulunan özerk bir ülke statüsündeydi.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını ilan etmesinden sonra, dönemin konjonktürüne uygun olarak sosyalist ekonomik yapıdan kapitalist ekonomik yapıya geçiş süreci başlamaktadır. 1990'lı yılların başında gerçekleşen bu olaylar, Kuzey Makedonya'nın hem ekonomik hem de sosyal yaşantısında değişiklikler yaşanmasına neden olmuştur. Her küçük pazarda olduğu gibi Kuzey Makedonya'da da yeteri kadar gelişmemiş ekonomi, yerel halkın düşük gelirli bir profile sahip olması ve dolaylı olarak talep yetersizliği gibi ekonomik sorunlar mevcuttu. Söz konusu bu sorunlar sosyal hayatı da ciddi şekilde etkiliyordu. Bu dönemde hükümetin yerel halkın sistem değişimine daha kolay adapte olması için çalıştığı görülmektedir.[96]

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti 1991 yılında siyasi ve parasal bağımsızlığını kazanmış ve bu tarihten itibaren bankacılık sektörünü düzenlemek için yeni bir

[96] Nikola UZUNOV, (Никола УЗУНОВ, Трансформација на економските системи, Запад-Исток-Југ) Ekonomik Sistemlerin Dönüşümü, Batı-Doğu-Güney, 1. Baskı, Üsküp: Detska Radost, 1995, s. 357.

bankacılık mevzuatı oluşturmuştur. Ülke AB'ye yakınlaşma politikalarını izlediği için kendi bankacılık mevzuatını AB üye ülkeleri bankacılık mevzuatlarına uyumlu olarak düzenlemeye caba göstermiştir.

Kuzey Makedonya'da dışa açık piyasa ekonomisindeki oluşturulan yeni banka tanımı temel faliyeti kamudan mevduat ve diğer fon kaynaklarını toplamak ve kendi namından veya hesabından kredileri onaylama görevi olan tüzel kişilik şekilde düzenlenmiştir. Söz konusu tüzel kişiliğin KMCMB güvernöründen izine sahip olması gerektiğinin vurgusu yapılmıştır. Bankalar kendi yükümlüküklerini gerçekleştirdikten ve kanun nezninde belirlenmiş zorunlu rezervleri ayırdıktan sonra elde edilen fazla fonlar bankanın hisselerini elinde bulunduran kişilere kalmaktadır. Kuzey Makedonya bankacılık mevzuatına göre banka sistematik açıdan öneme sahip olan veya operasyonel başarısızlıkları sonucu sistematik riske yol açabilecek olan tüzel kişiliktir. Bu yüzünden yeni oluşan bankacılık mevzuatından bankaların denetimine ciddi önem verilmiştir.[97]

3.2. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde Bankacılık Sisteminin Gelişmesi ve AB'ye Uyumlu Hâle Getirilmesi

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde bankacılık sisteminin gelişmesinin temeli 1991 yılındaki bağımsızlığından sonra dışa açık serbest piyasa ekonomisini benimsemesi olarak kabul edilmektedir. Ülkede gerçekleşen bu değişiklikler Kuzey Makedonya'nın bankacılık sektörünün gelişmesine de katkıda bulunmuştur. Gerçekleşen bu köklü değişiklikler sonucu ülkede yabancı gerçek ve tüzel kişilerin banka kurmasına ve hesap açmasına izin verilmiştir. 1998 yılından bu yana Kuzey Makedonya'da Uluslararası Muhasebe Standartları kullanılmaya başlamıştır. Ülkede Uluslararası Muhasebe Standartları'nın kullanılmasındaki amaç ülkede faaliyet gösteren şirketlerin finansal bilgilerini kamuya daha açık bir şekilde paylaşılmasını ve güven unsurunun temin edilmesi olarak gösterilmektedir.

[97] Makedonya Cumhuriyeti Resmî Gaztesi, Bankalar Kanunu (Закон за Банки), Haziran 2007, http://www.slvesnik.com.mk/Issues/E38C3BB1172C4841B9E274D04BC00697.pdf Erişim Tarihi (04/12/2019), s. 1-2.

Kuzey Makedonya özellikle AB üye ülkelerinde faaliyet gösteren bankaların kendi ülkesinde banka açmaları için ciddi kanuni kolaylıklar sağlamıştır. Aynı zamanda ülke kendi bankacılık kanunlarını AB ülkelerinin kanunlarına uyarlamak için yoğun çaba sarf etmiştir. Kuzey Makedonya yeni bankacılık modelini oluştururken AB ülkelerinin bankacılık sistemlerinden esinlenmiştir. Bunun yapılmasındaki amaç Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin söz konusu AB üyeliği durumunda, ekonomik sisteminin AB'ye göre uyumlaştırmasının sağlanması olarak tanımlanmaktadır. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde bankacılık sektöründeki gelişimin sebebi ülkedeki ekonomistlerce AB direktiflerine uyumlu olarak hareket etmekten kaynaklandığı düşünülmektedir.

AB üyeleri egemen bir devlet görüntüsündedirler. Belli başlı bölümlerde bankacılık entegrasyonu açısından bakıldığında sınırlı bir egemenlik yapıları mevcuttur. AB üyeleri AB'nin vermiş olduğu bankacılık standartlarına göre harekete etme yükümlülüğü taşımaktadırlar. Başka bir değişle sınırlı ekonomik egemenliğe sahip uluslararası bir sistemin parçaları olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu sistemi yürüten kurum Avrupa Merkez Bankası'dır. Kuzey Makedonya ise bu uluslararası birliğin üyesi olmadan ekonomisini veya bankacılık sistemini AB'ye göre tasarlama politikasını uygulamaktadır. Kuzey Makedonya'da bu politika doğrultusunda iki temel kanun çıkartılmıştır. Bu kanunlar KMCMB Kanunu ve Bankalar Kanunu olarak adlandırılmıştır. Kanunların hazırlanma safhasında Avrupa Komisyonu ve Avrupa Merkez Bankası ile iş birliği içinde çalışılmıştır ve ülke bankacılık kanunları AB üye ülkeleri kanunlarına uyumlu hale getirilmiştir.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, 2010 yılında ülke içi bankacılık sisteminin satabil tutulmasının önemini vurgulamak için yeni kanunlar getirmiştir. Yeni gelen kanunlara göre ülke içinde faaliyet gösteren bankalar iş yüküne, faaliyet türüne ve riske maruz kalma oranlarına göre belirli sermaye yeterliliği oranları ayırmak zorundadırlar. Sermaye yeterliliği oranları yeniden düzenlenmesinde, 2008 yılında gerçekleşen küresel krizin etkili olduğu söylenebilir.[98]

[98] Liljana KONESKA ve Tanja KRSTEVSKA, Ekonominin Temelleri (Основи на економија), 1.Baskı, Üsküp: Avrupa Üniversitesi-EURM, 2014, s. 128-130.

3.3. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde Bankacılık Sisteminin Yapısı

Kuzey Makedonya bankacılık sisteminin sağlıklı bir şekilde işlevselliğini sürdürmesi, ülkenin ekonomik gelişmesi ile doğru orantılıdır. Her ülkede olduğu gibi Kuzey Makedonya'da da bankacılık sektörü ülke ekonomisi için hayati öneme sahiptir. Kuzey Makedonya çeşitli finans kurumlarını mevcut olmasına rağmen finansal sisteme katılımın en çok ticari bankalar tarafından gerçekleştiği görülmektedir. Ticari bankalar Kuzey Makedonya finansal yapısının yaklaşık %90'lık bir bölümünü oluşturmaktadır. Diğer finansal kurumlardan göre daha büyük sermaye yapıları mevcuttur. Bu sermaye yoğunluğunun büyük bir kısmını üç büyük ticari banka tarafından (Komercijalna Banka, NLB Tutunksa Banka ve Stopanska Banka) oluşturulmaktadır. Söz konusu büyük bankalara kıyasen diğer küçük bankalar, tasarruf evleri ve diğer finansal kurumlar finansal daha az paya sahiptir.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti tarafından oluşturulan mevzuata göre, ülkenin bankacılık sistemi aşağıdaki finansal oluşumları kapsamaktadır:

- Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası (KMCMB)
- Ticari Bankalar
- Kuzey Makedonya Kalkınma Bankası
- Posta Bankası
- Sigorta Şirketleri
- Tasarruf Evleri
- Mevduat Sigorta Fonu

Kuzey Makedonya'nın bankacılık sisteminin başında merkez bankası görevini üstlenen KMCMB bulunmaktadır. KMCMB ülkede tek emisyon bankası olarak faaliyet göstermektedir. KMCMB'nın diğer önemli görevleri ülkedeki mevcut para politikalarının düzenlenmesi, yeni para politikalarının oluşturulması ve kredi

politikalarının başarılı bir şekilde uygulanmasıdır. Ülke içinde faaliyet gösteren diğer bankalara son borç verme mercii görevini KMCMB üstlenmektedir. [99]

Ülkede faaliyetlerini sürdüren Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Kalkınma Bankası ve Posta Bankası dışındaki bankalar, özellikleri bakımından global çapta bankacılık faaliyet gösteren bankaların özeliklerini taşımaktadır. Kalkınma Bankası'nın görevi ülke içindeki küçük ve orta çaptaki işletmelerin gelişmesine katkıda bulunmaktır. Söz konusu bu işletmelere ihracata teşvik etmek ve ihracat yapmaları için gerekli finansal desteği sağlamayı görev edinmiştir.

Kuzey Makedonya'da bulunan Posta Bankası tradisyonel bankacılık işlemlerinin yanı sıra posta işlemleri ve posta işlemleri ile alakalı finansal işlemleri gerçekleştirme yükümlülüğü bulunmaktadır. [100]

3.4. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'ndeki Bankaların Finansal Etkinlikleri

Kuzey Makedonya kanunlarına göre bankalar ortaklık şirket ilkelerine göre düzenlenmiş ve kendi sermayelerini yönetmek ile ilgili bütün karaları finansal başarı doğrultusunda alan kurumlar olarak nitelendirilebilmektedirler.

Ülkedeki bankacılık mevzuatına göre, Kuzey Makedonya'da faaliyet gösteren bankaların global türdeki bankalar şeklinde faaliyet göstermesi teşvik edilmektedir. Başka bir değişle ülkedeki bankalar ticari bankalar şeklinde faaliyetlerini sürdürmektedirler. Ülkenin bankacılık sektörünü global türde bankalara benzetilmesindeki temel amaç AB ülkelerindeki bankacılık yapılarına uyarlama politikalarından kaynaklanmaktadır.

---

[99] KONESKA ve KRSTEVSKA, a.g.e, s. 133.

[100] Dragica ODZAKLİESKA, Etkin Portföy Yönetimi İşlevinde Sermaye Piyasası (Драгица ОЏАКЛИЕСКА, Пазарот на капитал во функција на ефикасен портфолио менаџмент), (Yayınlanmış Doktora Tezi, St. Kliment Ohridski Üniversitesi, Ekonomi Fakultesi, Prilep) 2010, s. 218.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin Banka Kanunlarına göre, ülke içinde faaliyet gösteren bankalar aşağıdaki faaliyet veya etkinliklerde bulunma yetkilerine sahiptirler:

- Mevduat ve diğer kazanç getiren fonları toplamak;
- Ticari işlemlerin faktöringi ve finansmanı dâhil ülke içi borç verme;
- Ticari işlemlerin faktöringi ve finansmanı dâhil ülke dışı borç verme;
- Ödeme hizmetlerinin gerçekleştirilmesi ve yönetilmesi (para kartları, çekler, senetler vb.);
- Özel bir yasa ile düzenlendiği takdirde, elektronik para ihracı
- Finansal lizing;
- Döviz İşlemleri;
- Yurt içi ve yurt dışı ödeme işlemlerinin gerçekleştirilmesi (döviz satışları dâhil);
- Hızlı para transferi;
- Ödemelerin sınırları, faiz oranları ve diğer güvenlik formalarının oluşturulması;
- Kiralık kasalar;
- Para piyasası aracı hizmetlerini sunmak (çek, senet ve mevduat sertifikaları);
- Döviz araçlarının ticareti (söz konusu hizmet kıymetli metalleri de içermektedir);
- Menkul kıymetlerin ticareti;
- Finansal türevlerin alımı ve satımı;
- Varlıkların yönetimi ve menkul değerlerin portföyünün müşteriler için hazırlanması ve yönetimi;
- Banka hizmetlerinin ve güvenliğin sağlanması;
- Menkul kıymetlerin müşteri namına satışı, teminatı ve ihracı;
- Sigorta poliçelerinin satışının gerçekleştirilmesi;

- Kredi ve sözleşmeleri hazırlama ve imzalama konusunda yetki;
- Tüzel kişilerin kredibilitesi ile ilgili enformasyon toplama ve analiz etme görevi;
- Finansal danışmanlık görevleri.

Kuzey Makedonya'da faaliyet gösteren bankalar kendilerine verilmiş olan bu yetkileri veya söz konusu etkinliklerin hangilerini ve ne ölçüde kullanacaklarını belirtmek zorundadırlar. Kuzey Makedonya'daki bankaların doğrudan endüstri alanında, ticaret alanında veya diğer finansal olmayan alanlarda faaliyet yapmalarına izin verilmemektedir. [101]

3.5. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde Banka Kurma

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin belirlemiş olduğu yasalara göre ülkede yerli veya yabancı, gerçek veya tüzel kişi tarafından kurulabilmektedir. Kanuni düzenlemelere göre yabancı banka yurt dışında faaliyet gösteren yabancı bir bankanın yan kuruluşu olabilmektedir. Ülkede banka kurma düşüncesinde olan kişiler tarafından, banka kurulumu için gerekli olan temel sermaye ayrılma sureti ile işlem başlayabilmektedir. Kuzey Makedonya'da banka kurmak için belli başlı adımlar sırası ile takip edilmemeli ve kanuna uygun şekilde söz konusu yükümlülükler yerine getirilmelidir.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde bankanın kurulması ve faaliyete geçmesi için KMCMB guvernörü izni gerekmektedir. Ülkede banka kurma amacında olan gerçek veya tüzel kişi, KMCMB'ndan bankanın kurulum izini ve çalışma ehliyeti alması için talepte bulunmalıdır. Bankanın kuruluşu için banka kurmakla ilgili kişiler tarafından süreç başlatılmaktadır. Sürecin başlaması için ilgili kişiler tarafından bir banka kurma kurulu oluşturma ve aşağıdaki yükümlülükleri yerine getirme zorunluluğu mevcuttur:

[101] Aleksandra STANKOVSKA, Bankacılık (Банкарство), 1.Baskı, Üsküp: Avrupa Üniversitesi-EURM, 2010, s. 36-37.

- Banka kurma kararının bildirilmesi;
- Kurulacak bankanın statüsü;
- Banka kurma niyetinde olan kişinin ekonomik gerekçeleri hakkında ayrıntılı bilgi verilmesi.

Yukarıda belirlenmiş olan maddeler bankayı kurma niyetinde olan kurul tarafından taslak olarak hazırlanma ve KMCMB'na sunulmak zorundadırlar. Ekonomik gerekçenin amacı kurulabilecek olan bankanın faaliyet amaçlarını ve işlevlerini, genel merkezinin yeri, bankanın çalıştırmayı düşündüğü personel sayısı, bankanın açmayı düşündüğü şube sayısı, bankanın kullanmayı düşündüğü bankacılık teknolojik araç ve gereç gibi bir sürü teknik konuya değinilmektedir.

Banka kurma talebinde olan kurul çalışma ruhsatını almak için aynı zamanda aşağıdaki bilgi ve belgeleri KMCMB'na sunulmaktadır:

- Bankanın kurulmasına ait belge önerisi;
- Çalışma ebatları;
- Banka ismi önerisi;
- Sermaye miktarı ve paraların ödeneceklerine dair beyanat,
- Sermayenin ödenmesinde para kaynakları;
- Kamu ödeneklerinin devamlı ödemeleri hakkında yetkili kuruluştan belge;
- Kurucuların kimliği ve her birinin hisse senedi sayısı hakkında bilgi;
- Kurucuların mali durumu hakkında belge;
- Son beş yılda profesyonel tarihi dâhil, işleri yürütme organının kimliği, eğitimi ve deneyimi hakkında enformasyon;
- Bankanın organizasyon strüktürü;
- Bankanın yapacağı finansman etkinlikleri;
- Gelecek üç yıla ait mali raporların belirlenmesi;
- Enformasyon sistemi ve teknik donanım hakkında bilgi vb.

Kuzey Makedonya kanunlarına göre banka kurulumu için gerekli olan başlangıç sermayesi 310.000.000 MKD olarak belirlenmiştir. İstenilen başlangıç sermayesinin nakit olma zorunluluğu vardır ve ileride söz konusu sermaye artışı sadece nakit para ile gerçekleşmektedir. Söz konusu sermayenin tamamının ödenme zorunluluğu vardır ve tamamen ödenmiş başlangıç sermayesi Ticaret Siciline anapara olarak kaydedilmektedir.

Banka kurma talebinin KMCMB'na sunulmasından itibaren 90 gün içinde KMCMB guvernörü geçici izin veya ret kararını açıklamaktadır. Banka talebinin başlangıcından itibaren 180 günlük süreçte, banka KMCMB tarafından istenilen geçici lisans şartlarını yerine getirdiği takdirde, KMCMB guvernörü tarafından faaliyet izni almaktadır. Devam eden süreçte banka 90 gün içinde çalışmasına başlayabilmektedir. KMCMB izinin verilmesinden ya da feshedildiği tarihinden itibaren yedi gün içinde kamuoyuna bankanın kuruluşu ve çalışmasına ruhsatının verildiğini veya verilmediğini açıklamaktadır. Kuzey Makedonya'da banka kurma talebinden, bankanın çalışma ruhsatı alması ve çalışmaya başlaması arasındaki süreç yaklaşık olarak 360 gün sürebilmektedir.[102]

3.6. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde Sermaye Yeterliliğinin Uygulanması (Basel II ve Basel III)

İsviçre'nin Basel kentinde, 1974 yılının son aylarında Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi kurulmuştur. Bu komitenin kuruluşundaki temel amaç bankacılıktaki risk yönetiminin düzenlenmesi, söz konusu riskleri ölçebilmek, yönetebilmek ve maruz kalınan riske karşılık ne kadar sermaye ayrılacağına karar vermektir. Söz konusu komiteye G10 ülkelerinin merkez bankaları tarafından destek verilmiştir ve komite BİS (Bank for International Settlements) bünyesinde kurulmuştur. Komite, Basel Bankacılık Gözetim ve Denetleme üyesi olan ülkeler arası iş birliği oluşturmak ve bankların denetimleri açısından belirli standartlar oluşturmayı misyon edinmiştir. Basel Komitesi'nin kural koyma yetkisi olmamasına rağmen G10 ülkeleri

[102] STANKOVSKA a.g.e. 30-33

dâhil bir sürü ülkede dikkate almıştır ve uygulamada söz konusu ölçütlere göre hareket edilmektedir.[103]

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde sermaye yeterliliğini saptamak için kullanılan ilk sermaye metodu Basel II olmuştur. Basel II metodu 2004 yılında kabul edilen ve bankaların ayırması gereken zorunlu rezervleri kapsayan ve içinde üç temel dayanağı olan bir metodoloji olarak kabul edilmektedir. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti gerekli zorunlu rezerv seviyesini güçlendirmek ve mali piyasa düzenlemesini sağlamak için 2016 yılına kadar bu düzenlemeyi nerdeyse tamamen uygulamıştır. Ekim 2016 yılında ülkede getirilen düzenlemeler beraber ülke Basel III kendi kanunlarına uyarlamaya başlamıştır. 2016'nın son çeyreğinde sermaye yeterliliğinin de düzenlenmesi ile beraber Basel III tam olarak uyumlaştırılmış ve işlevsel hale getirilmiştir. [104]

3.7. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde Faaliyet Gösteren Bankalar

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde aşağıdaki bankalar faaliyet göstermektedirler:

- Silk Road Bank AD Üsküp
- Halk Bank AD Üsküp
- Eurostandart AD Üsküp
- Saprkasse Bank Makedonya AD Üsküp
- Capital Bank AD Üsküp
- Komercijalna Banka AD Üsküp
- Kuzey Makedonya Kalkınma Bankası AD Üsküp
- NLB Bank AD Üsküp

[103] Göksel TİRYAKİ, Finansal İstikrar ve Bankacılık Düzenlemeleri (1990-2010 Türkiye Tecrübesi Işığında), İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 2012, s. 74-75.

[104] Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Sermaye Yeterliliği Basel II ve Basel III, (Централна банка на Република Северна Македонија, Капитална Спогодба Базел II и Базел III) https://www.nbrm.mk/kapitalna_spoghodba_baziel_ii_i_baziel_iii_.nspx, Erişim Tarihi (12 Aralık 2019)

- Ohri Bankası AD Üsküp
- ProKredit Bank AD Üsküp
- Merkez Koperatif Bankası AD Üsküp
- Stopansksa Banka AD Bitola
- Stopanska Banka AD Üsküp
- TTK Bank AD Üsküp
- Univerzal Yatırım Bankası AD Üsküp[105]

3.7.1. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde Faaliyet Gösteren Bankaların Sahiplik Yapılarına Göre Analizi

Ülkenin ilk on yılında ya da 1991-2001 yılları arasında banka sayılarında ciddi artışlar gerçekleşmiştir. Banka sayısı beşten yirmiye yükselmiştir. 2001 yılına kadar yükseliş trendi sürmüştür. 2000'li yılların ortalarında bu yükseliş trendi duraklamıştır. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Bankacılık sektöründe günümüzde faal olarak on beş banka mevcudiyetini sürdürmektedir.

Kuzey Makedonya'da hemen hemen her dışa açık ülkede olduğu gibi faaliyet gösteren banklar gibi sahiplik yapılarına göre farklılık göstermektedir. Genel olarak Kuzey Makedonya'daki bankaların mülkiyet yapılarına göre yerli ve yabancı hissedarlara ait olabilmektedirler. Ülkedeki banka hissedarlarının ağırlıklı olarak yabancı olduğunu söylemek mümkündür.

[105] Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Bankalar, (Централна банка на Република Северна Македонија, Банки) https://www.nbrm.mk/banki.nspx Erişim Tarihi (13 Aralık 2019)

Tablo 17: Kuzey Makedonya'da Bankacılık Sektörünün Mülkiyet Yapısı ve Önemli Bilanço Göstergeleri:

Mülkiyet Yapısı	Banka Sayısı	Sermaye ve Rezervler		Varlıklar		Finans Dışı Sektör Kredileri		Finans Dışı Sektörden Mevduat		Toplam Gelir		Finansal Sonuç	
		Tutar	(%)	Tutar	(%)	Tutar	(%)	Tutar	(%)	Tutar	(%)	Tutar	(%)
Ağırlıklı Olarak Yabancı Hissedarlara Ait Bankalar	**11**	**38.800**	**71,4%**	**360.324**	**71,6%**	**255.868**	**80,0%**	**261.593**	**71,8%**	**18.329**	**74,9%**	**6.390**	**76,5%**
Yabancı Bankalara Bağlı Ortaklıklar	*6*	*33.407*	61,5%	*291.255*	57,8%	*208.394*	65,1%	*214.089*	58,8%	*15.515*	63,4%	*6.267*	75,0%
- AVUSTURYA	1	2.269	4,2%	21.422	4,3%	14.797	4,6%	13.350	3,7%	984	4,0%	155	1,9%
- BULGARİSTAN	1	1.201	2,2%	9.214	1,8%	6.382	2,0%	6.879	1,9%	370	1,5%	11	0,1%
- YUNANİSTAN	1	11.459	21,1%	91.817	18,2%	66.539	20,8%	73.810	20,3%	5.503	22,5%	2.746	32,9%
- SLOVENYA	1	8.976	16,5%	82.021	16,3%	56.258	17,6%	65.446	18,0%	4.849	19,8%	2.120	25,4%
- TÜRKİYE	1	5.787	10,7%	47.176	9,4%	34.026	10,6%	27.631	7,6%	2.046	8,4%	657	7,9%
- FRANSA	1	3.714	6,8%	39.605	7,9%	30.392	9,5%	26.973	7,4%	1.763	7,2%	577	6,9%
Ağırlıklı Olarak Yabancı Mülkiyete Sahip Diğer Banklar	*5*	*5.393*	9,9%	*69.068*	13,7%	*47.474*	**14,8%**	*47.504*	13,0%	*2.813*	11,5%	*124*	1,5%
- BULGARİSTAN	2	2.012	3,7%	22.680	4,5%	15.472	4,8%	15.905	4,4%	1.079	4,4%	276	3,3%
- ALMANYA	1	2.546	4,7%	28.307	5,6%	20.458	6,4%	17.381	4,8%	952	3,9%	182	2,2%
- İSVİÇRE	2	835	1,5%	18.081	3,6%	11.543	3,6%	14.218	3,9%	783	3,2%	-335	-4,0%
Ağırlıklı Olarak Yerli Hissedarların Sahip Olduğu Bankalar	**4**	**15.532**	**28,6%**	**143.145**	**28,4%**	**64.149**	**20,0%**	**102.652**	**28,2%**	**6.129**	**25,1%**	**1.963**	**23,5%**
- Özel Mülkiyet	*3*	*12.977*	23,9%	*133.093*	26,4%	*64.129*	20,0%	*102.652*	28,2%	*6.009*	24,6%	*1.916*	22,9%
- Kamu Mülkiyeti	*1*	*2.555*	4,7%	*10.053*	2,0%	*20*	0,0%	*0*	0,0%	*121*	0,5%	*47*	0,6%
TOPLAM:	**15**	**54.332**	**100,0%**	**503.469**	**100,0%**	**320.017**	**100,0%**	**364.245**	**100,0%**	**24.458**	**100,0%**	**8.353**	**100,0%**

Kaynak: KMCMB, (NBRM) https://www.nbrm.mk/content/Godisen_BS_31_12_2018_nBind01234.pdf Erişim (13/12/2019)

Tablo 16'ye göre Kuzey Makeodonya bankacılık sisteminin göstergelerinde, bankalar çoğunlukla ve tüm önemli bilanço göstergelerinde görüldüğü üzere yabancı hissedarlara aittir. Bu dominant çoğunluk en çok bankaların kredi faliyetlerinde %76,5 ve finansal sonunçlarında %80'le göze çarpmaktadır. 2018 yılında bankaların mülkiyetlerindeki değişimler yüzünden, yabancı hissedarların toplam rezerv ve özkaynaklar içindeki payları düşüş göstermiştir. Söz konusu bu düşüş yüzünden bir önceki yıla göre bankaların yabancı hissedar payları 3,9 puan azalmıştır. Tablo 17'de de görüleceği gibi Kuzey Makedonya bankacılık sisteminde, Slovenya'dan ve Yunanistan'dan gelen hissedarlar yabancı kaynaklı hissedarlar arasından en büyük payı elinde tutmaktadırlar. Ülkedeki bankacılık sisteminin toplam sermaye ve rezervlerine

bakacak olursak %71,4 yabancı hissedarlara ait iken, yerli hissedarlara ait olan sermaye ve rezerv miktarı %28,6 olarak kaydetilmiştir. [106]

3.8. Bankacılıkta Kredi Tanımı

Bankacılıkta kredi, finansal sektörden reel sektöre fon transferi olarak tanımlanabilmektedir. Gerçek kişilerin veya tüzel kişilerin fon ihtiyaçlarının karşılanmasında bankacılık sektörü önemli bir etkiye sahiptir. Bankalar kredi verme görevini tamamlarken, reel sektöre finansal aracılık görevlerini yerine getirmektedirler.

Söz konusu finansal aracılık görevi veya bankalar tarafından kredilendirme süreci temel olarak birkaç aşamadan gerçekleşmektedir:

- Reel sektörde faaliyet gösteren ekonomik birimler fon ihtiyaçlarını karşılamak için bankalara kredi talebinde bulunabilmektedirler;
- Bankanın kredi talebini kabul etme veya reddetme hakkı vardır, eğer kabul ederse süreç şu şekilde devam etmektedir;
- Ardından banka kredi mukavelemi ile ilgili işlemleri hazırlamaktadır;
- Bankanın kredi vermekle yetkili yönetim organı tarafından, kredi talebinin kabul edilmesi;
- Kerdi onaylanması veya krediye konu olan fon talebinin, kredi kullanıcısına verilmesi;
- Kredi verilmesinden sonraki aşamada krediyi alan gerçek veya tüzel kişinin fonları kullanılması;
- Kredinin geri dönüşünün sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için verildikten sonraki süreçte kredi kullanıcısının izlenmesi. [107]

[106] Kuzey Makedonya Cuhmhuriyeti Merkez Bankası, 2018'de Kuzey Makedonya Bankacılık Sisteminin Risk Raporu (Извештај за ризиците во банкарскиот систем на Република Северна Македонија во 2018 година), Nisan 2019, https://www.nbrm.mk/content/Godisen_BS_31_12_2018_nBind01234.pdf, Erişim (13/12/2019)

3.8.1. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde Bankacılık Sektörünün Geçmişten Günümüze Kredi Verme İşlemleri ve Sektörün Kredi Dağılımı

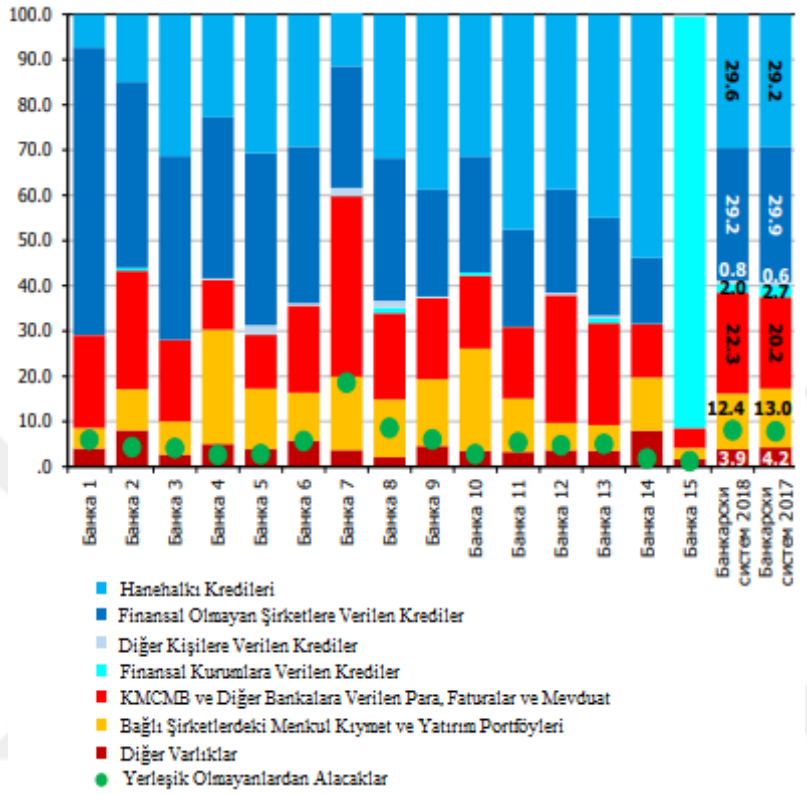
Kuzey Makedonya Cumhuriyeti bağımsızlığını kazandığı 1990'lı yılların başında, tezin daha önceki bölümlerinde bahsettiğimiz gibi ülkede ciddi bir durgunluk mevcuttu. Ülkede yaşanan bu resesyon aynı zamanda bankacılık sektörüne de etki etmişti. Bankacılık sektöründe 1990'larda meydana gelen durgunluk, ülkedeki kredi talebini çok olumsuz etkilemekteydi ve eş zamanlı olarak ülke ekonomisi enflasyonla uğraşmaktaydı. KMCMB yaşanan enflasyon karşısında sıkı para politikalarını devreye sokmuş ve hem bankalardaki likiditeyi kısıtlama politikaları uygulamış hem de kredilerin fazla büyümemesi için önlemler aldığını görmekteyiz.

Sosyalist ekonominin çöküşü, devlete ait olan bir sürü şirketin özelleştirilmesi ve özelleştirilen bu yeni şirketlerin yapılandırılmaları yavaş bir şekilde gerçekleştiği için bankalardan kolay kredi alma imkânına sahip değildiler. Daha sonra Kuzey Makedonya'da 2001 yılında çıkan iç karışıklıklar ülkenin ekonomisini etkilediği gibi bankacılık sektörünü ve dolayısıyla kredi verme mekanizmasını etkilemiştir. 2002 yılında genel olarak bankacılık sektöründe borç verme faaliyetleri toparlanma aşamasına geçmiştir. Toparlanma aşamasına geçiş ülkedeki siyasi ve ekonomik olumsuzlukların yavaş yavaş düzelmesi ile direkt olarak bağlantılı olduğu görünmektedir.

Söz konusu toparlanma aşamasının en önemli basamağı bankacılık sektörünün 2003 yılında özel sektöre verdiği kredi miktarının %16,6'lık bir büyüme kaydetmesi ile olmuştur. Kuzey Makedonya'daki bankacılık sektörü, ülke bağımsızlığını kazandıktan sonra ilk defa bir yıl içinde bu kadar fazla miktarda kredi artışı kaydetmiştir. 2003'te

[107] Djordje STOJANOVSKI, Value at Risk Model: Kredi Riskini Ölçmek İçin Kullanılan Dahihi Modeller (Value at Risk Model: İnterni modeli za merenje kreditnog rizika), 1.Baskı Belgrad: Belgrad İktisat Fakultesi Yayın Merkezi, 2007, s. 116-117.

başlayan bu kredi artışları, 2010'a gelindiğinde brüt kredi miktarı bazında yaklaşık üç kat artış göstermiştir.[108]

* Yukarıdaki grafikte 1-15 sütunları arasında bankalar hakkında bilgi verilmiştir.

**17 ve 18ci sütün arasında bankacılık sistemi hakkında bilgi verilmiştir.

Grafik 6: Bankaların ve Bankacılık Sektörünün (31/12/2018 Tarihli) Açıklanan Kredi Dağılımı

Kaynak: Kaynak: KMCMB, (NBRSM) http://www.nbrm.mk/, Erişim Tarihi: (17/12/2019)

Grafik 6'da da belirttirildiği gibi Kuzey Makedonya bankacılık sektörü son dönemlerde kerdi dağılımının en yüksek olduğu alan finansal olmayan sektördür. Son olarak 2018'in sonunda bankaların hane halkına kullandırdığı kredi miktarı finansal olmayan sektöre göre %0,4 oranında artış kaydetmiş ve finansal sektörün önüne geçmiştir. Toplam payda hanehalkı %29,6, finansal olmayan sektöre kullandırılan krediler ise %29,2 oranındadır.

[108] PETREVSKİ a.g.e., s. 87-88.

Bankalar açısından grafiğe göz atıldığında, on beş bankanın yedisi daha çok finansal olmayan sektöre kredi verirken altısı hanehalkına daha yoğun şekilde kredi vermiş olduğunu görmekteyiz. Grafikteki 7'ci banka daha çok diğer bankalara borç vermiş ve 10'cu bankanın nerdeyse hanehalkı ve finansal olmayan kuruluşlara verdiği kredi miktarı eşit olarak dağılmıştır.

3.9. Kuzey Makedonya'da Faaliyet Gösteren Bankaların Kredilendirme Politikaları

Tezde Kuzey Makedonya'da faaliyet gösteren bankalardan, birkaç bankanın kredi verme politikaları incelenecektir. Tezin devamında seçilmiş bankaların kredi politikalarının incelenmesi, ülkedeki bankacılık profili hakkında özelliklede kredi kullandırılma politikalarının çeşitliliği hakkında bilgi vermeyi amaçlamaktadır.

3.9.1. Komercijalna Banka'sının Gerçek Kişilere Kredi Verme Politikaları

Komercijalna Banka Kuzey Makedonya bankacılık sektöründe faaliyet gösteren en önemli bankalardan biridir. Komercijalna Banka, Kuzey Makedonya vatandaşlığına sahip olan ve kredibilitesi kredi almaya yetecek gerçek kişilere kredi kullanma imkânı sunmaktadır. Banka gerçek kişilere kullandırdığı kredileri ülkenin yerel para birimi olan MKD cinsinden kullandırmaktadır. Gerçek kişiler bankadan aldıkları kredileri her ayın 16'sında belirlenen taksit üzerinden bankaya keri ödemektedirler. Banka gerekli gördüğü takdirde, gerçek kişilere vermiş olduğu krediler için gerçek kişilerden teminat talep edebilme hakkına sahiptir. Teminat taşınır veya taşınmaz mal şeklinde olabilmektedir ve kredinin tamamı geri ödenene kadar banka söz konusu teminatı elinde tutmaktadır.

Komercijalna Banka gerçek kişilere kredi verme işlemini gerçekleştirirken şu kredilendirme türlerini kullanmaktadır:

1. Konut Kredileri

- Taşınmaz satın alımı veya inşası için kredi Euro cinsinden hesaplanan kredi;
- Taşınmaz satın alma için MKD cinsinden kredi;

- SAD KOM Skopje'den konut satın almak için kredi;
- TURMAK AD İSTANBUL, Üsküp Şubesi (Cevahir City Sky);
- AGD İLİNDEN Skopje'den konut satın almak için kredi. [109]

2. Diğer Amaçlar İçin Verilen Krediler

- Otomobil Kredisi;
- Tüccarlara Verilen Kredi;
- Okul Kredisi;
- Tatil Kredisi;
- Enerji Verimliliğini Artırmak için Euro Cinsinden Hesaplanan Kredi;

3. Amaçsız Olarak Verilen Krediler

- 600.000 MKD'ye kadar kefilsiz kredi;
- Euro cinsinden hesaplanan 30.000 Euro'ya kadar tüketici kredisi;
- En iyi tüketici kredisi (10.000 MKD'dan 900.000 MKD'ya kadar);
- Kredi notuna göre kredi;
- Emekliler için kredi;
- Komercijalna Banka müşterisi olmayan kişiler için 300.000 MKD'ye kadar kredi.

4. Teminatlı Olarak Verilen Amaçsız Krediler

- Mevduat Teminatına Dayalı Kredilendirme;
- Gayrimenkulün Teminat Olarak Gösterilmesine Dayalı Kredi Kullanılması.

5. Yenilebilen Akreditif Kredi – Bankanın sadece uzun süre iş yaptığı ve banka nezdinde kredibilitesi olan kişilere verilen krediler olarak tanımlanmaktadır.[110]

[109] Komercijalna Banka AD Skopje'nin iş birliği içinde olduğu inşaat şirketlerinden ev satın almak isteyen bireysel müşterilerine verdiği avantajlı krediler. Saydığımız 3 büyük inşaat şirkteinin yanında yaklaşık otuz şirketle banka iş birliği içerisindedir.

[110] Komercijalna Banka AD Skopje, Gerçek Kişilere Verilen Krediler Hakkında Temel Bilgiler (Основни информации за кредити за физички лица), 2019, https://www.kb.com.mk/Default.aspx?sel=2310&lang=1&uc=1, Erişim (19.12.2019)

Tablo 18: Komercijalna Banka AD Skopje'nin Gerçek Kişilere Uyguladığı Gayrimenkul Kredilendirme Politikaları:

Amaç	• Daire, Ev, İş Yeri satın alma veya yenileme • İnşaat İçin Arazi Satın Alma • Yurt Dışında Gayrimenkul Satın Almak • Geçmiş Konut Kredisinin Yeniden Yapılandırılması
Verilecek Kredi Tutarı	Kredi kullanıcısının ipotek değerine ve banka nezdindeki kredibilitesine göre değişmektedir
Kendi Katılımı	Bir ipoteğe konu olması durumunda bir dairenin satın alma fiyatının en az %26'lık kısmının kredi kullanıcısı tarafından karşılanması *Fakat Bankanın iş birliği içinde olduğu inşaat şirketlerinden daire alacaksa bu oran en az %15 olarak belirlenmiştir.
Geri Ödeme Süresi	• İş yeri satın alalımı veya renovasyonu içim en çok 18 yılda geri dönelmesi istenmektedir. • Diğer bütün amaçlar için tanınan en çok süre 30 yıldır.
Krediye Ek Süre Tanınması	Duruma göre 12 aylık ek süre tanınabilmektedir. Süre boyunca sadece aralıklı faiz ödenmektedir.
Nominal Faiz Oranı (1. Seçenek)	%2,9 Yıllık faiz, İlk 3 yıl sabit oran, 3'cü yıldan sonra değişken faiz. (%5,9'dan az değil) Bir aylık EURİBOR + %5,9
Nominal Faiz Oranı (2. Seçenek)	%3,2 Yıllık Faiz, İlk 3 yıl sabit oran, Sonraki 3 yıl %3,9 yıllık faiz, devam eden yıllarda değişken faiz. (%4,9'dan az değil) Bir aylık EURİBOR + %4,9
Nominal Faiz Oranı (3. Seçenek)	%3,5 yıllık faiz, ilk 10 yıl için sabit %5,2 faiz, geri kalan yıllar için (%5,2'den az değil) Bir aylık EUİBOR +%5,2
Yıllık Toplam Maliyet Oranı (1. Seçenek)	Konut satın alımı, restorasyonu için yıllık %5.32 İş yeri satın alımı, restorasyonu için yıllık %5
Yıllık Toplam Maliyet Oranı (2. Seçenek)	Konut satın alımı, restorasyonu için yıllık %4.42 İş yeri satın alımı, restorasyonu için yıllık %4.17
Yıllık Toplam Maliyet Oranı (3. Seçenek)	Konut satın alımı, restorasyonu için yıllık %4.24 İş yeri satın alımı, restorasyonu için yıllık %3,89
Erken Ödeme Durumlarında	Kredinin tamamının veya bir kısmının erken ödenmesi durumunda komisyon talep edilmez
Kredi Masrafları	• Kredi kabulü ve işlemleri için 4.000 MKD • Kredi Başvurusu için 400 MKD • Teminat olarak gayrimenkul gösterilecekse ekspertiz ücreti, noter ücreti, avukat ücreti • Söz konusu gayrimenkulün kamu defterinde bankaya lehine olduğunu ibraz eden belge • Teminatlı gayrimenkul sigorta poliçesinin maliyetleri
Krediyi Geri Ödeme Yönetimi	• Aylık Bazda • Her Ayın 16. Gününde[111]

Kaynak: Komercijalna Banka AD Skopje, https://www.kb.com.mk/, Erişim Tarihi (23.12.2019)

[111] Komercijalna Banka AD Skopje, Euro Bendine Göre Gayrımenkul Satın Alım veya İnşaat için Verilen Krediler (Кредит за купување или изградба на недвижен имот со ЕУР клаузула), 2019, https://www.kb.com.mk/Default.aspx?sel=2361&lang=1&uc=1&par=0, Erişim (22.12.2019)

3.9.2. Komercijalna Banka'sının Tüzel Kişilere Kredi Verme Politikaları

Komercijalna Banka'nın tüzel kişilere yönelik çok çeşitli kredilendirme yelpazesine sahip bir banka olarak nitelendirmek mümkündür. Kredi talep eden tüzel kişileri onların özel ihtiyaçlarına ve kredibilitelerine göre kredi vermektedir. Kuzey Makedonya'da faaliyet gösteren tüzel kişiler, banka tarafından kendilerine sunulan kredi imkânlarından birini seçerek ve bankanın da onayı doğrultusunda kredi kullanabilmektedirler.

Tablo 19: Komercijalna Banka'nın Mikro, Küçük ve Orta Çaptaki Şirketlere Verdiği Krediler:

Amaç	• Sabit veya işletme sermayesi • Onaylanmış Kredinin en çok %30'una kadar işletme sermayesine tahsis edilebilir.
Tedarik Ülkesi	Ülke sınırı yoktur, her ülkeden olabilir.
Maksimum Alınabilecek Kredi Tutarı	300.000 EURO
Krediyi Geri Ödeme Süresi	İşletme sermayesinin finansmanı 3 yıla kadar ödenmelidir • Duran varlıkları finanse etmek için 10 yıla kadar ödenmek zorundadır • Ek süre en çok 12 ay olarak, belirli durumlarda ilave edilebilmektedir.
Faiz Oranı	Yıllık en çok %5'e kadar faiz uygulanabilir ve sabit faiz uygulanmaktadır.
Komisyon	Yerli paranın kullanımında tek seferlik %1'lik komisyon
Teminat	Taşınmaz ipoteği, taşınır mal, kambiyo senetleri veya bankanın uygun gördüğü başka şeyler teminat olarak kullanılmaktadır. (Gayrimenkul Değeri %135 olarak hesaplanmaktadır)

Kaynak: Komercijalna Banka AD Skopje, https://www.kb.com.mk/, Erişim Tarihi (23.12.2019)

Komercijalna Banka işletmelerin talep ettiği kredi için sunduğu projenin defter değerinin %80'ninin finansmanını sağlar. Geri kalan %20'lik kısım için borçlunun kendi katılımı gerekmektedir.[112]

3.9.3. NLB Tutunska Banka'nın Gerçek Kişilere Kredi Verme Politikaları

NLB Tutunska Banka gerçek kişilere yönelik aşağıdaki kredilendirme hizmetlerini sunmaktadır:

- Tüketici Kredisi
- Konut Kredisi
- Otomobil Kredisi
- İpotek Kredisi
- %100 Mevduatla Teminatlı Kredi
- Yenilebilen Akreditif Kredi[113]

[112] Komercijalna Banka AD Skopje, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Kalkınma Bankası aracılığıyla Uygulanan Özel Kredi Fonu ile Mikro, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Desteklemek İçin Kredi Programı (Кредитна програма за поддршка на микро, мали и средни трговски друштва со средствата од посебниот кредитен фонд реализирана преку Развојна банка на Република Северна Македонија АД Скопје), 2019, https://www.kb.com.mk/Default.aspx?sel=3231&lang=1&uc=1&par=0, Erişim (22.12.2019)

[113] NLB Tutunska Banka AD Skopje, Gerçek Kişilere Verilen Krediler (Кредити за физички лица), 2019, https://nlb.mk/, Erişim Tarihi (25.12.2019)

Tablo 20: Tutunska Banka AD Skopje'nin Gerçek Kişilere Uyguladığı Gayrimenkul Kredilendirme Politikaları:

Amaç	Konut Kredisi
Verilen Kredi Tutarı	1. İpotek varsa en az 5.000 Euro, en çok 150.000 Euro 2. Gelecekte ipotek oluşturulacaksa en çok 20.000 Euro
Geri Ödeme Süresi	En çok 30 yıl
Krediye Ek Süre Tanınması	12 ay ek süre tanınabilmektedir. *Gelecekte ipotek oluşturulacaksa ek süre tanınmaz.
Maaş veya Emekli Maşı alanlar için Yıllık Faiz Oranları	İlk 5 yıl için %3,5 sabit faiz oranları, Geri kalan vade için %5,9 + altı aylık EUİBOR değişken yıllık faiz oranı.
Maaş veya Emekli Maşını Tutunksa Banka'dan almayanlar için Yıllık Faiz Oranları	İlk 5 yıl için %5,5 sabit faiz oranları, Geri kalan vade için %6 + altı aylık EURİBOR değişken faiz oranı
Krediye Katılım	Gayrımenkül satın alma değerinin en az %15 ödenmektedir. Bu oran bankanın anlaşmalı olduğu inşaat şirketlerine göre değişkenlik gösterebilmektedir.
Kredi Koşulları	1. Tam zamanlı istihdam şartı 2. Kefilsiz istenmemektedir • 10 yıla kadar vadede ortak borçlu istenmez. • 10 yıldan fazla vadede en az 1 ortak borçlu istenmektedir • 20 yıldan fazla vadede iki ortak borçlu istenmektedir.
Teminat	Gayrimenkul ipoteği (%25'ten %33'e kadar) Başvuru sahibi tarafından senet.

Kaynak: Tutunska Banka AD Skopje, https://nlb.mk/Default.aspx?mid=31&lId=1, Erişim Tarihi (25.12.2019)

3.9.4. NLB Tutunska Banka'nın Tüzel Kişilere Kredi Verme Politikaları

NLB Tutunska Banka tüzel kişilere aşağıdaki kredilendirme politikalarına uygun olarak kredi verme hizmetleri sunmaktadır:

1. Mikro çapta işletmelere ve küçük işletmelere sunulan krediler:
   - Yatırım Kredileri
   - İşletme Sermayesi Kredileri
   - Yenilebilir Akredatif Kredi
   - Kredi Limitleri Paketi (Ziraat Kredileri, Kadınların İş Gücüne Kazandırılması Krediler v.s.)
   - Şirketlerle İşbirliği Kredileri (Bankanın anlaşlamlı olduğu şirketlerle ticaret yapma veya mal satın alma dahilinde, kredi talep eden kişilere daha avantajlı olarak kullandırdığı kredi türü)
   - İnovatif Paket Kapsamında Krediler (Teknolojik veya teknoloji alanında çalışan şirketlerin, NLB Tutunska Banka ve teknoloji gelişim fonu dahilinde hazırlanmıştır. Asında işbirliği amacı vardır fakat bu kapsamda bankayla çalışan işletmeler paket dahilinde daha ayrıcalıklı kredi kullanma imkânları elde etmektedirler.)
   - NLB Start Up Kredileri (Kısa vadeli en az 500 EURO en çok 1000 EURO kredi alma imkânı)
2. Orta çaptaki işletmelere veya büyük şirketlere sunulan krediler
   - Kısa Vadeli Krediler
   - Kurumsal Şirketler İçin Uzun Vadeli krediler
   - Yenilebilir Akredatif Kredi
   - Kurumsal Şirketler İçin Kredi Limitler (Maksimum 2.500.000 EURO)
   - Şirketlerle İş birliği Kredileri (Bu krediye bankanın anlaşmalı olduğu kurumlar ve kuruluşlar dahildir)
   - Tüzel Kişi Kredi Paketleri (Genellikle Işık-Foton Enerjisi Projelerini Finanse Etmek için Kullanılmaktadır[114]

[114] NLB Tutunska Banka AD Skopje, Tüzel Kişilere Verilen Krediler (Кредити за правна лица), 2019, https://nlb.mk/, Erişim Tarihi (27.12.2019)

Tablo 21: NLB Tutunska Banka'nın Mikro, Küçük ve Orta Çaptaki İşletmelere Kredi Verme Politikaları:

Amaç	1. Yeni sabit sermaye yatırımları (İş makineleri v.s.) 2. Bütçe açığını kapatmak için krediler 3. Diğer bankalardan alınan borçları kapatmak için krediler
Verilecek Maksimum Kredi Tutarı	12.000.000 MKD (200.000 EURO)
Uzun Vadeli Kredilerde Yıllık Faiz Oranı	• %5.3 + 6 ayalık EURİBOR; (en çok %30'u işletme sermayesibe yatırılabilir) • %5.5 + 6 aylık EURİBOR; • KMCMB referans faiz oranı +%3.4 uzun vadeli Sabit Kıymet kredilerinde geçerlidir; (en çok %30'u işletme sermayesine yatırılabilir) • İşletme sermaysesinde kullanılacak olan uzun vadeli kredilerin KMCMB referans faizi + %3.7 değişken faiz oranı.
Kısa Vadeli Kredilerde	%5.5 yıllık sabit faiz oranı (EURO burda MKD cinsinden hesaplanılarak verilmektedir)
Kredinin geri ödenme süresi	• Sabit sermayeye yatırılan krediler 12 ay ödenme zorumluluğu olmayan kısım dahil 8 yıla kadar ödenmelidir; • İşletme sermayesine yatırılan krediler en çok 3 yıla kadar ödenmek zorundadır.
Krediyi Yönetme Ücreti (Komisyon)	Geri kalan borca göre ek olarak hesaplanan %0.25
Manipülatif giderler	Bir defaya mahsus %0.5-%0.75 (en az 3000 MKD)
Krediyi zamanından önce ödeme ücreti (cezası)	• Kredinin tamamı geri ödenirse ceza uygulanmaz • Kalan borçtan kredinin bir kısmı erken ödenirse bankaya %0.25'lik komisyon (en az 2.500 MKD en çok 25.000MKD) ödenmek zorundadır.
Kredi Teminatı	• Gayırmenkul ipoteğin teminat olarak gösterilmesi • Üç yıla kadar vadesi olan krediler için noter onaylı, işletme azami sermayesinin borç kapatılıncaya kadar olarak 50.000 EURO altına düşmeme şartı. • Yenilebilir Akredatif Kredi çerçevesine uygun olma şartı

Kaynak: Tutunska Banka AD Skopje https://nlb.mk/, Erişim Tarihi (26.12.2019)

3.9.5. Halk Bank AD Skopje'nin Gerçek Kişilere Kredi Verme Politikaları

Halk Bank AD Skopje Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin eski ve köklü bankalarından biridir. Halk Bank 1993 yılından bu yana Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde faaliyet göstermektedir. Ülkenin aktif bakımından en büyük dördüncü bankası konumundadır. Halk Bank AD Skopje'nin yaklaşık 768 milyon Euro aktif varlığı bulunmaktadır.[115]

Halk Bank AD Skopje'nin gerçek kişilere uyguladığı kredilendirme politikaları:

1. Tüketici Amaçlı Sunulan Krediler:

- Hayat Sigortalı Tüketici Kredileri
- Tüketici Kredileri
- Emekliler İçin Krediler
- Eğitim, Bilim ve Kültür Sendikası Üyelerine Krediler (Halk Bank sendika üyelerine 2 yıl sabit faiz oranıyla maksimum 1.200.000 Denar kredi imâknı tanımaktadır)
- Turistik veya Seyahat Kredileri

2. Farklı Amaçlar veya Köklü Değişiklikler İçin İpotekli Krediler:

- Hayat Sigorta Kapsamında İpotek Kredisi (Teminat olarak hayat sigortası ve ipotek istenmektedir)
- İpotekli Krediler

3. Konut Kredileri:

- Hayat Sigortası Kapsamında COMFORT Kredileri (Teminat olarak hayat sigortası ve ipotek istenmektedir)
- COMFORT Kredileri

4. Araba Kredileri
5. Enerji Tasarruf (Eko) Kredileri
6. Banka'daki Mevduata Bağlı Daha Uygun Krediler[116]

---

[115] Halk Bank AD Skopje, Banka Profili, 2019, https://www.halkbank.mk/profile-of-the-bank.nspx, Erişim Tarihi (12.28.2019)

[116] Halk Bank AD Skopje, Hanehalkı Kredileri, (Кредити за население), 2019, https://www.halkbank.mk/krediti-naselenie.nspx Erişim (28.12.2019)

Tablo 22: Halk Bank AD Skopje'nin Gerçek Kişilere Uyguladığı Konut Kredi Politikaları:

Amaç	Konut Kredisi
Verilecek Maksimum Kredi Tutarı	200.000 EURO
Geri Ödeme Süresi	En çok 360 ay
Krediye Ek Süre Tanınması	12 ay
Maaş Alan Kredi Müşterileri İçin Faiz Oranları	• İlk üç yıl %3.5 sabit faiz oranı • Devam eden iki yıl için %4.80 sabit faiz oranı • Geri kalan vade 6 aylık EURİBOR faiz oranları + %5.37 (%5.80'den daha düşük olacağı garanti edilmektedir)
Maaşsız Kredi Müşterileri İçin Faiz Oranları	%7
Kredi İşlem ücreti	%1
Gayrımenkul Ekspertiz Ücreti	Ücret talep edilmez
Kredi Masrafı	200 MKD
Krediyi Erken Ödeme Ücreti	• Eğer söz konusu krediyi ödemek için başka bir bankadan borç alınmışsa (refinansman) %3 ücret istenmektedir. • Borçlu kendi öz kaynaklarından kredinisini kapatıyorsa, yedi gün önceden bildirme şartı ile ilave ücret talep edilmemektedir.
Peşinat	En az teminat %15 olarak kabul edilmektedir.
Teminat	Gayrımenkul ipoteği, senet istenebilmektedir. (Gayrimenkul değeri %80 olarak hesaplanmaktadır)

Kaynak: Halk Bank AD Skopje, https://www.halkbank.mk/comfort-kredit-mk.nspx, Erişim Tarihi (28.12.2019)

3.9.6. Halk Bank AD Skopje'nin Tüzel Kişilere Kredi Verme Politikaları

Halk Bank AD Skopje'nin tüzel kişilere uyguladığı kredilendirme politikaları aşağıdaki şekildedir:

- Döner Sermaye Kredisi
- Duran Varlık Kredisi (inşaatı, makine tehcisat v.s.)
- İş Yeri Satın Alımı İçin Verilen Krediler (Mikro işetmeler için en çok 600.000 MKD, küçük işletmeler için en çok 1.200.000 MKD, orta ve büyük çaplı işletmeler için en çok 6.000.000 MKD)
- Rahat Kredileri
- Esnaf Kredileri (Mirko ve küçük işletmelere verilmektedir)
- Faktoring Kredileri
- Overdraft Kredileri
- Sabit sermayeye ve işletme sermayesine sağlanan krediler
- Denar Teminat Mektupları Garantisi
- Döviz Teminat Mektupları Garantisi
- Akredatif (Yenilenebilir) Krediler
- İnkaso (Deniz ötesi ticareti ile uğraşan müşteriler için geliştirilmiştir)[117]

[117] Halk Bank AD Skopje, Tüzel Kişi Kredileri, (Кредити за правни лица), 2019, https://www.halkbank.mk/krediti-pravni.nspx Erişim Tarihi (29.12.2019)

Tablo 23: Halk Bank AD Skopje'nin Tüzel Kişilere Uyguladığı Döner Sermaye Kredi Politikaları:

Amaç	İşletme sermayesi kredileri
Hitap Ettiği Kesim	Bağımsız Kobiler (250 çalışandan az ve çalışanların tam zamanlı istihdam edilişi şartı aranmaktadır)
Kredi Tutarı	• En az 5000 Euro • En çok 666.700 Euro
Krediyi Geri Ödeme Süresi	2-3 yıl içinde geri ödenme zorumluluğu vardır (6 aylık ödemesiz dönem bu zaman aralığına dahil edilmektedir)
Faiz Oranı	%5.5
Kredi İşlem Masrafı	%1
Kredi Ödeme Vadeleri	Eşit tutarda, aylık taksitler şeklinde
Kredi Finansmanının Dışında Bırakılan İşletmeler	• Silah Üretimi Yapan Firmalar; • Şans Oyunları; • Tütün Üretimi Yapan Firmalar; • Canlı Hayvan Deneyleri Gerçekleştiren Firmalar; • Çevre Kirliliğine Sebep Olan Firmalar; • Gayrımenkul Ticaret Yapan Firmalar; • Finansal Faliyetler Yapan Firmalar (Finansal araçların alımı ve satımı ile uğraşan firmalar).
Halk Bank AD Skopje Tarafından Bağımsız KOBİ Olarak Kabul edilmeyen ve Kredi Verilmeyen İşletmeler	• Öz Kaynaklarının %25 veya Daha Az bir kısmı başka şirketlere ait olan KOBİ'ler; • 250 Kişiden daha fazla çalışana sahip olan işletmeler; • Sermayenin %25'i devlet kurumları ve belediyeye ait olup yıllık bütçesi 10 milyon Euro altında olan olan şirketler; • Eğer sermayeye belediye ortaksa ve 5000 nüfüsün altındaysa kredi talebi kabul edilmemektedir.
Teminat	Gayrımenkul ipoteği, ticari senetler, gerçek kişi garantileri ve bankanın müşteriye talep ettiği diğer teminatlar istenmektedir.

Kaynak: Halk Bank AD Skopje, https://www.halkbank.mk/obrtni-sredstva.nspx, Erişim Tarihi (29.12.2019)

Tablo 23'te de gözüktüğü gibi Halk Bank AD Skopje kredi verme işlemlerinde silah üretimi, çevre kirliliği yapan işletmelere kredi vermemektedir. Sosyal sorumluluk düzeyinden ülkedeki diğer bankalardan farklı bir kredi politikası yürütmektedir. [118]

3.9.7. Stopanska Banka AD Skopje'nin Gerçek Kişilere Uyguladığı Kredilendirme Politikaları

Stopnaska Banka ülkede kurulan en eski banka olarak kabul edilmektedir. 1944 yılında kurulmuş ve kurulduğu tarihten itibaren hem gerçek hem de tüzel kişilere kredi verme faaliyetlerine başlamıştır. Günümüzde Kuzey Makedonya'nın en büyük üç bankasından biri olarak kabul edilmektedir.

Stopanksa Banka 1990'lı yıllara kadar Yugolsavya SFC'nin bankacılık sistemine dahil olduğu gibi faaliyetlerini bu çercevede yürütmüştür. Daha sonra Kuzey Makedonya'nın bağımsız bir ülke olmasıyla birlikte anonim şirket şeklini almıştır. 2000'li yılların başlarında Stopanska Banka AD Skopje Yunanistan Uluslal Bankasına satılmıştır. 2000'lerden günümüze kadar Yunanistan Uluslal Bankası'nın sahipliğindedir. Ülkede 1 Milyar Euro'yu geçen varlıklara sahip en büyük bankalar arasında yer almaktadır. Kuzey Makedonya tüzel sektör bakımından ciddi bir müşteri kitlesine hitap etmektedir.[119]

Stopanksa Banka AD Skopje'nin gerçek kişilere sunduğu kredi hizmetleri:

1. Tüketici Kredileri
    - 1.200.000'e kadar tüketici kredisi (20.000 Euro)
    - 80.000 EURO'ya kadar ipotekli krediler
    - Benim Nakitim (Aylık geliri 8.100 MKD olan gerçek kişilere %6.90 faiz oranı ile 24 saat içinde verilen hızlı krediler)
    - Ticaret yapmak için kullanılan tüketici kredileri

[118] Halk Banka AD Skopje, Döner Sermaye (Обртни средства), 2019, https://www.halkbank.mk/obrtni-sredstva.nspx, Erişim Tarihi (29.12.2019)

[119] Stopanksa Banka AD Skopje, Banka Profili (Профил на банката), 2020 https://www.stb.com.mk/za-bankata/profil-na-bankata/#Istorija, Erişim Tarihi (01.15.2020)

- Ekipman satın almak için kullanılan tükteici kredileri (ev eşyaları v.s.)

2. Konut Kredileri
    - SB Konut Kredileri
    - Konut Kredileri, Konut İnşa Etme Kredileri
    - Ev ve Daire Almak İçin Verilen, Sübvansiyonlu Konut Kredileri
3. Otomobil Kredileri[120]

[120] Stopanksa Banka AD Skopje, Hanehalkına verilen krediler (Кредити на население), 2020, https://www.stb.com.mk/, Erişim Tarihi (01.15.2020)

Tablo 24: Stopanska Banka AD Skopje'nin Gerçek Kişilere Uyguladığı Konut Kredisi Politikaları:

Amaç	• Yeni veya eski konut satın alımı • İçersinde ev olan arazi alımı • İnşaat için arazi satın almak • Ev inşa etmek • Başka bankadan alınmış konut kredisinin yeniden finansmanı için kredi
Verilecek Maksimum Kredi Tutarı	Verilebilen maksimum kredi tutarı 3.300 Euro'dan 200.000 Euro'ya kadar değişebilmektedir
Geri Ödeme Süresi	• Satın alma ve inşaat için en çok 30 yıl, • Ofis/ İş yeri satın alımı için en çok 20 yıl, • İnşaat için arazi satın almada en çok 15 yıl geri ödeme süresi tanınmaktadır
Hayat Sigorta Kapsamında Olan Krediler İçin Faiz Oranları	• Stopanska Banka'dan maaşını alan müşteriler için ilk üç yıl sabit faiz oranıyla (%3.40) kredi; • Stopanska Banka'dan maaşını alan müşteriler için ilk iki yıl sabit faiz oranı (%3.70); • Diğer müşteriler için ilk üç yıl sabit faiz oranı ile (%4.20) kredi.
Hayat Sigortası Kapsamının Dışında Olan Krediler İçin Faiz Oranları	• Maşlarının Stopanska Banka'dan alan müşteriler için ilk üç yıl sabit faiz oranlarıyla (%3.60) kredi; • Maşlarının Stopanska Banka'dan alan müşteriler için ilk iki yıl (%3.90) sabit faiz oranlarıyla kredi.
Kalan Vade (EURO/MKD) İçin Değişken Faiz Oranları Uygulanmaktadır.	• Maaşını veya Emekli Maaşını Stopanska Banka'dan Çeken Müşteriler için %6.17 değişken faiz oranı; • Diğer Müşteriler İçin %6.85 Faiz Oranı.
Krediye Katılım	Satın alınacak olan konutun, değerinin en az %10'u müşterinin katılımı olması istenmektedir. (Bu oran kredi kullanıcısının kredibilitesine gore artma veya azlama göstermektedir)
Ödeme Türü	Aylık bazda ödemeler yapılmaktadır ve ödenecek tutar minimum 9.100 MKD olmak zorundadır.
Kredi Müşterisinin Yaşı	• Krediye başvuracak kişinin yaşı en az 20 olmak zorundadır • Kredi'nin son vadesi tamamlanıncaya kadar müşteri 70 yaşını geçmemelidir
Teminat Masrafları	İpotek, Tapo ve Kadstroya kayıt için gerekli noter ücretleri müşteri tarafından karşılanmaktadır. Taşınmazın durumuna bağlı olarak değeri %117-%200 arasında hesaplanmaktadır.

Kaynak: Stopanska Banka AD Skopje, https://www.stb.com.mk/naselenie/krediti/stanbeni-krediti/stanben-kredit-za-stanovi-vo-izgradba/#Cenovni_uslovi, Erişim Tarihi (17.01.2020)

3.9.8. Stopanska Banka AD Skopje Tüzel Kişilere Uyguladığı Kredilendirme Politikaları

Stopanska Banka AD Skopje'nin tüzel kişilere (Mikro, Küçük, Orta ve Büyük Çaptaki İşletmelere) uyguladığı kredi politikaları:

1. Yatırım Krediler
2. Sermaye İşletme Kredileri
3. Otomobil Kredileri
4. Teminat Kapsamında Kredi Hizmetleri
5. Teminat Kapsamı Dışında Kredi Hizmetleri
6. Krediyi Yeniden Yapılandırma Kapsamında Krediler

Tablo 25: Stopanska Banka AD Skopje'nin Tüzel Kişilere Uyguladığı Yatırım Kredisi Politikaları Sermaye Kredi Politikaları:

Amaç	• Taşınmaz Yatırımı • Yeni veya ikinci el ekipman tedariki • Eski Krediyi Yeniden Yapılandırma
Avantajları	• Kolay Kredi Kullanımı ve Uygun Şartlar • İsteğe Bağlı Ayarlanabilir Geri Ödeme Süresi
Kredi Tutarı	Maksimum 350.000 EURO
Yıllık Faiz Oranları	• EURO: Referans Faiz Oranı (6m Euro EURİBOR) + Marj Artışı Maksimum 7.00pp'ye Kadar Olabilir. • MKD: Referans Faiz Oranı (KMCMB) + Marj Artışı Maksimum 4.83pp'ye Kadar Olabilir.
Geri Ödeme Süresi	10 Yıl
Ödemesiz Dönem	1 Yıl
Ödeme	Kredi talebinin onaylanması durumunda banka tarafından müşterinin banka hesabına yatırılmaktadır.
Geri Ödeme	• Aylık veya üç aylık ödemelere • Aylık Taksitlerle
Masraflar	• Bir defaya mahsus kredi başvuru ücreti (1000 MKD) • %1.5'e kadar kredi yönetim ücreti (yeniden yapılandırmada ücreti talep edilmez). • Kredi borcunu vadesinden önce kaptılmak durumunda %2 komisyon ücreti • Bir defaya mahsus krediyi değerledirme ücreti (5000 MKD)
Teminat	• Taşınmaz Mal • Mevduat • Kambiyo Senedi (İstenecek teminat türü bankaya ve müşterinin kredibilitesine bağlı olarak değişmektedir)
Kredi Kriterleri	• Çalışma için Kuzey Makedonya'ya Kayıtlı Tüzel Kişi Olma • Karlı Şirket Yapısına Sahip Olma • Banka Tarafından Yapılan İncelemede Krediye Uygun Görülme
Krediye Başvurmak İçin Gerekli Belgeler	• Yatırım Kredisi Başvurusunun Yapılması • Merkezi Kayıt Defterinde Şirketin Durumunun Bankaya Sunulması • Şirketin Son 3 Yıllık Finansal Tablolarının Sunulması • Kesitli Mali Tablolar • Teminatın Güvenilirliğini Belirtecek Diğer Gerekli Evrakların Bankaya Sunulması • Bankanın Telep Edebileceği Diğer Belgeler

Kaynak: Stopanska Banka AD Skopje https://www.stb.com.mk/media/2227/investicionen-kredit-za-mikro-i-mali-kompanii-2019.pdf, Erişim Tarihi (19.01.2020)

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Merkez bankalarının tarihine bakıldığında, ilk defa isimlerinden 17. yy. içinde söz ettirdikleri görülmektedir. Bu bankaların günümüzdeki merkez bankalarına benzemekte ve emisyon oluşturma özelliğine sahip olmaktaydı. Ekonomide para politikası daha kelime olarak kullanılmaya başlanmadığı tarihlerde, merkez bankaları kurulmuşlardır. Merkez bankaları ilk kuruldukları dönemlerdeki hedeflerine göz atacak olursak en önemlileri savaş giderlerini finanse etmek, devletin gider ve gelirlerini kontrol ederek bütçenin denkliğini oluşturmak ve para basımını tekelleştirmek olduğunu görmekteyiz.

Zaman ilerledikçe merkez bankları kendi yapılarında birtakım değişikliklere giderek, kendi kendilerini yenilemiştirler ve günümüzdeki hâllerini almışlardır. Günümüzde finansal piyasaların en kritik konumunda bulunmaktadırlar. Merkez bankalarının aksiyonları paranın arzını, faiz oranlarını ve kredi miktarlarına etki edebildiği gibi ülkelerin toplam üretimi gibi bir sürü mekanizmalarına dolaylı yoldan etki edebilmektedirler. Merkez bankalarının en önemli fonksiyonları para politikaları oluşturmaları ve para piyasalarını istikrarlı hâle getirerek fiyat istikrarını sağlamak olduğu görülmektedir. Diğer önemli bir özelliği en son likidite sağlayan veya borç mercii özeliğini taşımalarından gelmektedir.

Tezde Kuzey Makedonya Merkez Bankasi ele alınmıştır ve başta yapısı, işleyişi ve para politika mekanizmaları incelenmiş ve Kuzey Makedonya'nın bankacılık sektörünün kredi verme uygulamaları araştırılmıştır.

Tarih 1991 yılını gösterdiğinde Yugoslavya'nın dağılma süreci başlamış ve Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlık ilan etmiştir. Fakat 1992 yılının Nisan ayına kadar Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin kendi merkez bankası olmasına rağmen kendi para politikalarını bağımsız bir şekilde yönetmemiştir. Bunun en büyük nedenlerinden biri Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin para birimi hâlen Yugoslavya Dinarı olmasından kaynaklanmaktaydı. Kuzey Makedonya'nın ekonomik egemenliği sounucunda ülke serbest piyasa ekonomisini benimsemiştir. Serbest piyasa ekonomisi benimsendikten sonra Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası Makedonya

Denarı'nı tedavüle sürmüştür ve parasal bağımsızlığını ilan etmiştir. Kuzey Makedonya parasal bağımsızlığını ilan edene kadar, eskiden bir parçası olduğu Yugoslavya içinde bulunduğu savaş yüzünden aşırı genişletici para politikası uygulamaktaydı. Bu durum Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin parasal bağımsızlığından sonra bir süre yüksek enflasyonla uğraşmasına sebebiyet vermiştir. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası devamında ise ülkedeki bankacılık sektörünün iyileştirilmesi, yeniden yapılandırılması için çalışmış ve bankacılık sektörünün özelleştirilmesine imkânı tanımıştır. Tanınan bu özelleştirme imkânı ile beraber ülkedeki bankaların sayıları çok hızlı bir şekilde artmıştır. Banka sayılarının artmasının en önemli nedenlerinden biri, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin bankalarına, ülkede banka kurmak için verilen ayrıcalıklardır.

Kuzey Makedonya kurulduğu günden bu yana Avrupa Birliği entegrasyonu için yoğun çabalar sarf etmiş ve ekonomisini AB'ye uyarlamak için reformlar gerçekleştirmiştir. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası hükümetle aldığı ortak kara sonucu 1995 yılında yerli paranın değerini korumak için Almanya para birimi olan Mark'a sabitlemiştir. Yani bu dönemden sonra Makedonya Denarı sabit kur olarak Mark'a bağlanmıştır. 2002 yılında günümüze kadarki süreçte ise Makedonya Denarı Euro'ya karşı sabit kur politikası sürdürülmektedir. Sabit kur politikası küçük ve dışa açık bir ekonomiye sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Dış yatırımcılar tarafından kredibilite sağlamak içinde önem arz etmektedir. Kuzey Makedonya'nın Avrupalılaşma süreci açısındanda önem teşkil etmketedir.

2000'li yılların başına gelmeden önce Kuzey Makedonya sürekli olarak olumlu yönden gelişmekteydi. Gayrı safi yurt içi hasılası her yıl artış göstermekteydi. 2001 yılında meydana gelen siyasi karışıklıkların silahlı çatışmalara dönüşmesi ile ülkede ekonomik büyüme sekteye uğramıştır. Ülkedeki savaş riski yüzünden iç piyasadaki gerçek ve tüzel kişilerin döviz talepleri hat safaya ulaşmıştır. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası yaşanan bu sorunlar karşısında ülke içindeki bankacılık sektörüne karşı oldukça kontrolcü bir tutum içinde olmuştur ve sıkı para politikaları uygulamıştır. Mekrez Bankası bu dönemde fiyat istikrarını sağlamak için para piyasalarından yerli ve döviz, almım/satım yoluna gitmiştir. 2003 yılından itibaren

Kuzey Makedonya kendini toparlamaya başlasa dahi 2008 yılındaki küresel krizle tekrar bir bocalama dönemi yaşamıştır. 2008 krizinden sonra ülkede en gözle görülen olumsuzluklar, gayrı safi yurt içi hasılanın ciddi şekilde düşmesi, temel gıda ve akaryakıt fiyatlarında ciddi artışların yaşanması olmuştur.

Bankacılık sektörü açısından bakıldığında ise bankaların özel sektöre verdiği krediler %34,2'den %5,2'lere kadar gerilemesi olmuştur. Bu düşüşler aynı zamanda ülkenin hem doğrudan hem de direkt olarak dış yatırımlarında göze çarpmaktadır. Sanayi sektörü de söz konusu krizden çok etkilenmiştir ve işlevselliği nerdeyse durma noktasına geldiği gözlemlenmektedir.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın temel amacını fiyat istikarını sağlamak ve sürdürmek olarak belirtilmektedir. Görev ve hedeflerini uygulama aşamasına Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası bağımsız olarak hareket etmektedir. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası piyasa ekonomisi dinamiklerini dikkate alarak, temel amacını göz önünde bulundurarak ülke içinde para politikalarını geliştirmeye ve finansal istikrarı oluşturmak için çalışmaktadır.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası bu amacı gerçekleştirmek için Açık Piyasa İşlemleri, Zorunlu Rezerv Oranları, Kullanılabilir Mevduat, Gecelik Olarak Kullanılabilen Kredi ve Gün İçi Kredi olmak üzere altı para politikası enstrümanını kullanmaktadır.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde sermaye yeterliliğini saptamak için kullanılan ilk sermaye metodu Basel II olmuştur. 2016 yılından bu yana Kuzey Makedonya'da getirilen düzenlemeler beraber ülke Basel III kendi kanunlarına uyarlamaya başlamıştır. Aralık 2016'da sermaye yeterliliği düzenlenmesi ile beraber Basel III tam olarak uyumlaştırılmış ve yürürlüğe sokulmuştur. Söz konusu tarihten itibaren Kuzey Makedonya'da faaliyetlerini sürdüren bütün bankalar Basel III kanunları doğrultusunda hareket etmekle yükümlendirilmişlerdir.

Her ülkede olduğu gibi Kuzey Makedonya'da da bankacılık sektörü ülke ekonomisi için hayati öneme sahiptir. Kuzey Makedonya çeşitli finans kurumları olmasına rağmen finansal sisteme katılım en yoğun ticari bankalar tarafından sağlandığı görülmektedir. Ticari bankalar Kuzey Makedonya finansal yapısının nerdeyse %90'lık bir kısmını oluşturmaktadır. Ülkede bulunan ticari bankaların diğer finansal kurumlara göre daha büyük sermaye yapıları göze çarpmaktadır. Bu sermaye yoğunluğunun büyük bir kısmını üç büyük ticari banka tarafından sağlanmaktadır. Bu bankalar sırasıyla Stopanska Banka, Komercijalna Banka ve NLB Tutunksa Banka olmaktadır.

Ülkede faaliyetlerini sürdüren Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Kalkınma Bankası ve Posta Bankası dışındaki bankalar, özellikleri bakımından global çapta bankacılık faaliyet gösteren bankaların özeliklerini taşımaktadır. Global türde veya ticari bankaların çoğunlukta olmasının temel amacı Avrupa Birliği ülkelerindeki bankacılık yapılarına uyarlama politikalarından kaynaklanmaktadır. Kuzey Makeodonya bankacılık sisteminin göstergelerine bakıldığında, bankalar çoğunlukla yabancı hissedarlara aittir. Bu dominant çoğunluk en çok bankaların kredi faliyetlerinde %76,5 ve finansal sonunçlarında %80'le göze çarpmaktadır.

Kuzey Makedonya bankacılık sektörü son dönemlerde kerdi dağılımının en yüksek olduğu alan finansal olmayan sektördür. Son yıllarda bankaların hanehalkına kullandırdığı kredi miktarı finansal olmayan sektöre göre %0,4 oranında artış kaydetmiş ve finansal olamayan sektör kredilerinin önüne geçmiştir. Toplam payda hanehalkı %29,6 finansal olmayan sektöre kullandırılan krediler ise %29,2 oranındadır. Hane halkının daha fazla kredi kullanması Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın son yıllardaki faiz indirimlerinin etkisi büyüktür. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın uyguladığı faiz indirimleri sonucu ticari bankalarda bu doğrultuda politikalar uygulamıştır ve ülkede geçmiş yıllara kıyasen kredi kullanımı artmıştır.

Bankalar açısından bakıldığında son yıllarda ülkede faaliyet gösteren on beş bankanın yedisi daha çok finansal olmayan sektöre kredi verirken, altısı hanehalkına daha yoğun şekilde kredi vermiş olduğunu görmekteyiz. Geri kalan tek bankanın nerdeyse eşit miktarda kredilendirme yaptığı görülmektedir.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti bankacılık sektöründe faaliyet gösteren banka sayısı Türkiye Cumhuriyeti'nde faaliyet gösteren banka sayınsa göre daha azdır. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde on beş banka faaliyetlerini sürdürmekte ve nerdeyse Türkiye Cumhuriyeti'nin banka sayısının üçte birine tekabül etmektedir. Kuzey Makedonya'da kamu mülkiyetine sahip tek bir banka vardır ve ülkedeki toplam bankacılık sektörünün sermayesinin %4,7'sini elinde tutmaktadır. Ayrıca Kuzey Makedonya'da Türkiye'den farklı olarak katılım bankacılığı veya diğer bir tabirler İslami bankacılık mevcut değildir.

Kuzey Makedonya'da Türkiye'deki gibi kamusal, özel ve yabancı sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları gibi çeşitli sermaye yapılarına ayrılmış kalkınma ve yatırım bankaları mevcut değildir. Bunun yerine ülkede tek tip ve devlet kontrolünde kalkınma ve yatırım bankası mevcuttur. Söz konusu bu banka Kuzey Makedonya Kalkınma Bankası adı altında faaliyet göstermektedir. Türkiye'de kalkınma ve yatırım bankalarının sayısı on dört iken Kuzey Makedonya'da tek banka bu faaliyeti göstermektedir. Kuzey Makedonya Kalkınma ve yatırım bankasının hisselerinin %51 kanunen devlete ait olmak zorundadır ve yabancı tüzel kişilerin payları %30 geçmeyecek şekilde düzenleme getirilmiştir.

Kuzey Makedonya bankacılık sektörünün toplam sermaye ve rezervler açısından incelendiğinde yaklaşık %10 gibi önemli bir kısmı Halk Bank AD Skopje'ye ait olduğu görülmektedir. Halk Bank AD Skopje Kuzey Makedonya faaliyet gösteren Türkiye Halk Bankası'nın bağlı ortaklıklarından biridir. Kısacası Kuzey Makedonya'da faaliyet gösteren Halk Bank'ın hisselerinin %98'lik bir kısmı Türkiye Halk Bankası'na ait olduğu gözlemlenmektedir. Halk Bank AD Skopje ülkedeki aktifleri bakımından ve kâr bakımından Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin en büyük dördüncü bankası konumundadır. Söz konusu bu durum Türkiye Cumhuriyeti'ni Kuzey Makedonya bankacılık sektöründe önemli oyunculardan biri yapmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti dışında ülkedeki banka sermaye ve rezervlerinin büyük çoğu Slovenya ve Yunanistan menşeli bankaların elinde bulunmaktadır. Bankacılık sektöründeki yabancı sermayenin çoğu bağlı ortaklıklar şeklinde kendini göstermektedir. Kuzey Makedonya'da ağırlıklı olarak yabancı hissedarlara ait banka

sayısı on bir iken, ağırlıklı olarak yerli hissedarlara sahip banka sayısı dörttür. Yabancı hissedarlara ait on bir banka, Kuzey Makedonya bankacılık sektörünün toplam sermaye ve rezervlerinin %71,4 elinde bulundurmaktadır. Geri kalan %28,6'lık pay ise ağırlıklı olarak yerli hissedarlara aittir. Yabancı hissedarlara ait olan %71,4'lük sermaye ve rezerv oranındaki sektör hacminin %61,5'ini yabancı bankalara bağlı ortaklıklar oluşturmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'ndeki Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu gibi bankaların çalışmalarını kontrol eden ve banka müşterilerinin haklarını savunan bir kurum Kuzey Makedonya'da mevcut değildir. Bunun yerine Kuzey Makedonya'da aynı işi Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın belirli organları yürütmektedir. Söz konusu bu organlar bankaları denetleme hakkına sahiptir ve banka müşterilerinin haklarını savunmakla yükümlüdürler.

Hem Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası hem de Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın birincil amacı fiyat istikrarını sağlamaktır. Her iki banka kendi para politika araçlarını bağımsız olarak belirleme ve isteği doğrultusunda kullanarak amaçlarına ulaşmayı çalışmaktadır. Şeffaflık ve bağımsızlık bakımındansa birbirlerine benzemekte ve yayınladıkları raporlara piyasayı bilgilendirmektedirler. Para politika bakımından her iki ülkenin temel amaçları birbirine benzerlik göstermektedir. Kuzey Makedonya'yı Türkiye Cumhuriyeti ile kıyasladığımızda çok daha küçük bir ekonomiye sahiptir. Kuzey Makedonya ekonomisinin küçük oluşu merkez bankasına ekonomiye daha kolay müdahale imkânı vermektedir. Fakat piyasa derinliği ve dış yatırımcıların Kuzey Makedonya'da portföy yatırımları ve direk yatırımları da Türkiye Cumhuriyeti'ne göre daha kısıtlı kalmaktadır. Kuzey Makedonya'nın eskiden Yugoslavya'ya bağlı ve dışa açık bir ekonomiye sahip olmamasından dolayı 20. yy. sonlarına kadar dış dünyadan izole bir ekonomik modele sahipti. Bu durum ülkenin global ekonomiyle ilk başlarda entegrasyonunu zorlaştırmıştır. Ülkenin küresel ekonomiye geçişinin sancılı ve zor bir süreç olduğunu söylemek mümkündür. Günümüzde Kuzey Makedonya hem ülke merkez bankasını hem de bankacılık sistemini global dünya standartlarına taşımış ve dışa açık bir küçük ekonomiye sahip bir ülke görüntüsü vermektedir. Tezin üçüncü bölümünde bahsedildiği gibi kredilendirme

yönünden Kuzey Makedonya'da faaliyet gösteren bankalar modern bankacılık sisteminin tüm imkânlarını kullanmaktadır. Kredi enstrümanları Türkiye Cumhuriyeti'nde faaliyet gösteren bankaların kredi enstrümanları ile oldukça benzerlik göstermektedir. Fakat ülkelerin arasındaki ciddi ekonomik farklılıklar nedeni ile Kuzey Makedonya özellikle tüzel kişilere daha az kredi tutarları sunulmaktadır.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Kuzey Makedonya bağımsızlığını kazandığı günden bu yana kendi politik yönünü ve ana hedefinin Avrupa Birliği'ne katılmak yönünde geliştirmiş ve son iki yılda bu hedef için hem ekonomik hem de politik reformlara imza atmıştır. Bunların en önemlisi uzun süre Yunanistan ile aralarında bulunan isim sorunun çözümüdür. Ülke 11 Şubat 2020'de NATO üyesi ülkelerin onayı ve Kuzey Makedonya Meclisi'nin onayı ile resmen NATO ülkesi olmuştur. Ülkenin gelecekteki stratejisi ve dolayısıyla sosyal, politik ve ekonomik yönde Avrupa Birliği entegrasyonuna yoğunlaşması muhtemeldir. Zaten 2019 yılın Ekim ayında bir araya gelen Avrupa Komisyonu, Kuzey Makedonya'nın Avrupa Birliği ile müzakerelerin başlama talebini oylamaya almıştır. Avrupa Komisyonunda gerçekleşen toplantıda Kuzey Makedonya Cumhuriyeti yirmi yedi olumlu oya karşın bir olumsuz oy alarak, müzakerelerin başlaması askıya alınmıştır. Buna rağmen beş ay sonra Avrupa Komisyonu kararını değiştirdi ve Kuzey Makedonya ile müzakereler başlama kararı aldı. Ülke 2009 yılından buyana müzakere şartlarını doldurmasına rağmen Yunanistan'la yaşadığı isim sorunu yüzünden Avrupa Birliği ve NATO entegrasyonu sürecini başlatamamıştı.

Ülke hem hukuk yapısını hem de ekonomik yapısını Avrupa Birliğine göre düzenleme yolunda son iki yılda ciddi çalışmalar başlatmıştır. Kuzey Makedonya'nın 2020 yılına kadar en büyük sorunlarından biri işsizlik sorunudur. İşsizlik sorunun beraberinde getirdiği bir göç dalgası vardır. Bu göç genellikle Avrupa'ya yönelik olmuştur. Fransa'nın Kuzey Makedonya'ya 2019 yılında Avrupa ile müzakere başlamasını veto vermesinin ardında yatan sebep oluşabilecek göç dalgasını önlemekten kaynaklanmaktadır. Son yıllarda ülkedeki işsizlik rakamları düşmüştür. Kuzey Makedonya'da işsizliğin azalması tetikleyen iki sebep mevcuttur. Bunlar başta Almanya olmak üzere diğer ülkelerde gelen doğrudan dış yatırımlar ve ülkedeki düşük gelirli

hanehalkının Avrupa ülkelerine göç ediyor olmasıdır. Ülkede 1998 yılından 2018 yılına kadar 18-30 yaşındaki bireylerden her yıl yaklaşık 20.000 kişi Avrupa ülkelerine göç etmiştir.

Ülke Avrupa kara sınırları içinde olmasına rağmen ekonomik olarak hiçbir zaman istenilen düzeye ulaşamamıştır. Kuzey Makedonya halkı Avrupa Birliğini bir kurtarıcı olarak görmekte ve oradan gelecek yatırımlarla hem hane halkının gelirlerinde iyileşme hem de daha yüksek hayat standartları beklentisindedir. Söz konusu bu beklentiler kısa vadede olması gerçekten çok güçtür. Fakat ülke geleceğe yönelik ülke pozitif sinyaller vermektedir. Kuzey Makedonya'nın Avrupa Birliği üyesi olması önümüzdeki on yıl için muhtemeldir. Ülke hem nüfus bakımından az insan yaşadığı için kalkınması daha kolay olmakla birlikte, refah seviyesinin artması Avrupa üyeliğinden sonra muhtemeldir.

KAYNAKÇA

AKGÜÇ, Öztin. 100 soruda Türkiye'de Bankacılık, 3.Baskı, İstanbul: Gerçek Yayın Evi, 1992.

BAKA, Wladyslav. "Please Respect the National Bank", Central Banking (UK), Vol 5, No 3, 1994-1995, s.65

BAKIR, Caner. Merkezdeki banka Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve uluslararası bir karşılaştırma, 1.Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.

BERNANKE, Ben S. Ve MISHKIN Frederic S., "Inflation Targeting: A New Framework for Monetary Policy", Journal of Economic Perspectives, 97/116, 1997.

CAPİE Forrest, GOODHART Charles ve FISCHER Stanley. The Future of Central Banking; The Tercentenary Symposium of the Bank of England, 1. Baskı, Cambridge: Cambridge University Press, 1994.

CHACON, Nestor Ricardo. Derecho Monetario, Universidad del Rosadio, Primera Edicion, 2005.

DOĞRU, Bülent. Merkez Bankası Para Politikası Stratejileri, Ankara: Akademisyen Kitap Evi A.Ş, 2015.

DÜNDAR, Faik Birol. Türkiye'de Planlı Dönemde Para Politikası, Ankara: İktisadi ve Ticari İlimler Yayınları, 1971.

EĞİLMEZ, Mahfi. Küresel Finansal Kriz: Piyasa Sisteminin Eleştirisi, 1. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2009.

FRIEDMAN, Milton. A Program for Monetary Stability, New York: Fordham University, 1959.

GOODHART, Charles A.E. The Central Bank and the Financial System, Palgrave Macmillan, 1995.

GRAY, Simon. "Central Banks Balances and Reserve Requirementes", IMF Working Paper, No 11/36, 2011

GÜNEŞ, Hurşit. Enflasyon Kontrolünde Alternatif Para Programı, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No 1992-18, 1992.

GÜNEŞ, Hurşit. Türkiye'de Para Arzını Kontrol Araçlarının Etkinliği, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 1990-9, 1990.

HOSSAİN, Akhand A, Central Banking and Monetary Policy in The Asia-Pasific, UK: Edward Elgar Publishing Limited, 2009.

ITOH Makoto ve LAPAVITSAS Costas. Political Economy of Money and Finance, 2. Baskı, Great Britain: Mcmillian Press, 1999.

JANCEVA, Lubica. Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti ile son on yıl (Последните децении со СФРЈ), Üsküp: Menora Basım Evi, 2012.

KADYROVA, Sussana. "Türk Merkez Bankası Bağımsızlığı ve Makroekonomik Performans Arasındaki İlişki", (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Doktora Tezi, 2009).

KALAYCI, Şeref. "Parasal Hedefleme, Enflasyon Hedeflemesi ve Enflasyonist Bekleyişler: Türkiye Ekseninde Bir Değerlendirme", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Cilt 7, Sayı 2, 2002 Haziran.

KARLUK, Rıdvan. Uluslararası, Ekonomi, Maliye, Siyasi Kuruluşlar, 5. Baskı, Ankara: Turhan Kitapevi, 2002.

KONESKA, Liljana ve KRSTEVSKA, Tanja. Ekonominin Temelleri (Основи на економија), 1.Baskı, Üsküp: Avrupa Üniversitesi-EURM, 2014, s. 128-130.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Finans Bakanlığı "Temel Makro Ekonomik Göstergeler" (Министерство за Финансии на Република Северна Македонија, „Основни Макро Економски Индикатори", Октомври, 2019), Ekim, 2019, s1.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti İstatistik Devlet İstatistik Ofisi, (Р.С.Македонија државен завод на статистика) GSYİH, 10.10.2012, No 3.1.12.06, s.2

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Ulusal Bankası Kanunu, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Resmî Gazetesi, Madde 2 (Закон на народна банка на Република Северна Македонија, Службен весник на Република Македонија, Член 2).

Lube TRPESKİ, Bankacılık Çalışmaları, Üsküp: Makedonya Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı, 2002, s. 44. (Љубе ТРПЕСКИ, Банкарско работење, Скопје: Министерство за образование и наука за Република Македонија, 2002, стр 44).

Makedonya Cumhuriyeti Resmî Gazetesi, Makedonya Cumhuriyeti Ulusal Bankası Kanunu, No 158/10, 123/12, 43/14, 153/15, 6/16, 83/18 Sayılı, Madde 49, (Службен весник на Република Македонија, Закон на народна банка на Република Македонија, Член 49).

Makedonya Cumhuriyeti Resmî Gaztesi, Makedonya Cumhuriyeti Ulusal Bankası Kanunu, No 158/10, 123/12, 43/14, 153/15, 6/16, 83/18 Sayılı, Madde 46, (Службен весник на Република Македонија, Закон на народна банка на Република Македонија, Член 46).

Makedonya Cumhuriyeti Resmî Gaztesi, Makedonya Cumhuriyeti Ulusal Bankası Kanunu, No 158/10, 123/12, 43/14, 153/15, 6/16, 83/18 Sayılı, Madde 47, (Службен весник на Република Македонија, Закон на народна банка на Република Македонија, Член 47).

Makedonya Cumhuriyeti Resmî Gaztesi, Makedonya Cumhuriyeti Ulusal Bankası Kanunu, No 158/10, 123/12, 43/14, 153/15, 6/16, 83/18 Sayılı, Madde 48, (Службен весник на Република Македонија, Закон на народна банка на Република Македонија, Член 48).

DRENKOVSKA STOJANOVSKA, Marija. İşletme Faaliyetleri, Üsküp: Makedonya Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı, 2010, s. 17. (ДРЕНКОВСКА

СТОЈАНОВСКА, Марија. Деловна Работење, Скопје: Министерство за образование и наука за Република Македонија, 2010)

MİSHKİN, Frederic Stanley. Para Teorisi ve Politikası, 1.Basım, İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi, 2000.

MOJSOSKA-BLAZHEVSKI, Nikica. Güneydoğu Avrupa'daki krizin toparlanmasını destekleyen stratejileri: E.Y.C Makedonya değerlendirmesi (Стратегии за подршка на заздравувањето од кризата во југоисточна Европа: процена на земјата ПЈР Македонија), Budapeşte: İnternational Labor Organization Publication.

Nikola UZUNOV, (Никола УЗУНОВ, Трансформација на економските системи, Запад-Исток-Југ) Ekonomik Sistemlerin Dönüşümü, Batı-Doğu-Güney, 1. Baskı, Üsküp: Detska Radost, 1995, s. 357.

NUREDİNİ, Diner. "Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası Bilanço Analizi" (Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış YL Tezi, 2018)

ODZAKLİESKA, Dragica. Etkin Portföy Yönetimi İşlevinde Sermaye Piyasası (Драгица ОЏАКЛИЕСКА, Пазарот на капитал во функција на ефикасен портфолио менаџмент), (Yayınlanmış Doktora Tezi, St. Kliment Ohridski Üniversitesi Ekonomi Fakultesi, Prilep) 2010, s. 218.

OKTAR Suat, TOKUCU Erkan ve KAYA Zekai, Finansal Küreselleşme Sürecinde Merkez Bankacılığı ve Para Politikaları, 2. Basım Ankara: Nobel Yayınları, 2013.

OKTAR, Suat. Merkez Bankalarının Bağımsızlığı, 1. Baskı, İstanbul: Bilim Teknik Yayın Evi, 1996.

OKTAYLAR, Hasan Can. KPSS A İktisat, Ankara: Yargı Yayınları, 2010.

ÖNALAN, Gökhan Oruç. Merkez Bankacılığı, 1. Baskı, İstanbul: Cinius Yayınları, 2019.

ÖNDER, Timur. Para Politikası: Araçları, Amaçları ve Türkiye Uygulaması, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, TCMB Piyasalar Genel Müdürlüğü, Ankara.

Padoa–Schioppa, TOMMASO. "Central Banks and Financial Stability: Exploring a Land in Between" (Ed): Victor GASPAR, Philip HARTMANN and Olaf SLEİJPEN, The Transformation of the European Financial System (269-310), Germany: Published by: European Central Bank, 2003, s.273-278.

PARASIZ, İlker. Para, Banka ve Finansal Piyasalar, Bursa: Ezgi Yayınları, 1994.

PAYA, Merih. Para Teorisi ve Para Politikası, 2. Baskı: İstanbul, Filiz Kitapevi, 1998.

PETREVSKİ, Goran. Bankacılık Yönetimi (ПЕТРЕВСКИ, Горан. Упрвување со банките), 2. Baskı, Üsküp: Ekonomi Fakultesi St. Kiril ve Metodi, 2011, s. 230.

SAMUELSON, Paul. İktisat, Menteş Kitap Evi, İstanbul, 1966.

Schwartz, Anna J. "Inroduction", A Retrospective on the Classical Gold Standard: 1821-1931, Michael D. Bordo ve Anna J. Schwartz (drl.), University of Chicago Press, 1984.

SERİN, Vildan. İktisat Politikası, 1.Baskı İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım Evi, 1998.

SEYİDOĞLU Halil. Uluslararası İktisat, 16.Baskı, İstanbul: Güzem Can Yayınları, 2007

SEYİDOĞLU, Halil. Uluslararası Finans, 4. Baskı, İstanbul: Can Yayınları, 2003.

STANKOVSKA, Aleksandra. Bankacılık (Банкарство), 1.Baskı, Üsküp: Avrupa Üniversitesi-EURM, 2010, s. 36-37.

STOJANOVSKİ, Djordje. Value at Risk Model: Kredi Riskini Ölçmek İçin Kullanılan Dahihi Modeller (Value at Risk Model: İnterni modeli za merenje kreditnog rizika), 1.Baskı Belgrad: Belgrad İktisat Fakultesi Yayın Merkezi, 2007, s. 116-117.

TCMB, "Yıllık Rapor 2015", Ankara: "Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası", 2015.

TELATAR, Erdinc. "Türkiye'de İktisat Politikası Rejiminin Ampirik Olarak Belirlenmesi", İktisat, İşletme ve Finans, Cilt 17, Sayı 198, Eylül, 2002.

TELMAN, Turgut. Merkez Bankalarının Bağımsızlığı, 1. Baskı, İstanbul: Günay Matbaası, 1994.

TİRYAKİ, Göksel. Finansal İstikrar ve Bankacılık Düzenlemeleri (1990-2010 Türkiye Tecrübesi Işığında), İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 2012, s. 74-75.

TOKGÖZ, Erdinç, "Merkez Bankalarının Bağımsızlığ", Haccettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakultesi Dergisi, C.11, Aralık, 1995.

TUNCA, Zafer. Makro İktisat, 4. Baskı, İstanbul: Filiz Yayın Evi, 2005.

TUNTEV, Achille. Makedonya Cumhuriyeti'nin ilk on yılı (1990-1999) (Република Македонија Прва Декада, 1990-1999), Üsküp: MI-AN Yayın Evi, 2005.

VANKOVSKA, Biljana. Avrupa Birliği Kurumları (Институции на Европската унија), Felsefe Fakültesi, Üsküp, 2008.

VOLCKER, Paul. MANCERA Miguel ve GODEAUX Jean, Perspectives on the Role of Central Bank, IMF Publish, 1991.

VURAL, Umut. "Gelenksel Olmayan Para Politikalarının Yükselişi", Uzmanlık Yeterlilik Tezi, TCMB İletişim ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara, 2019.

ZARAKOLU, Avni. Bankacılar İçin Merkez Bankacılığı Bilgisi, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1988.

Zoran STAVREVSKİ, Optimal Para Stratejisi ve Araçlarının Seçimi, Makedonya Cumhuriyeti Örneği, (Зоран СТАВРЕВСКИ, Избор на оптимална монетарна стратегија и инструменти, случајот на Република Македонија), Üsküp, St. Kiril ve Metodi Üniversitesi, İktisat Fakultesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, s.25-26.

İnternet Kaynakları:

Bernd Riegert, "Makron neden AB'nin güvenirliğini feda ediyor?", Deutsche Welle ("Зашто Макрон ја жртвуваше веродостојаноста на ЕУ?"), Ekim 2019, https://www.dw.com/mk/%D0%B7%D0%BE%D1%88%D1%82%D0%BE-%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D1%80%D0%BE%D0%BD-%D1%98%D0%B0-%D0%B6%D1%80%D1%82%D0%B2%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%88%D0%B5-%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%98%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%B5%D1%83/a-50889017 Erişim Tarihi: (4/11/2019)

Central Intelligence Agency, CIA World Factbook, https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mk.html#imageModal4623, Erişim Tarihi (20/10/2019)

European Commission, Commission Staff Working Document: North Macedonia 2019 Report, Brüksel: Mayıs 2019, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-north-macedonia-report.pdf, Erişim Tarihi: (3/11/2019).

European Council Council of the European Union, Europen Council conclusions 17 and 18 October 2019, (EUCO 23/19) 2019, https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/10/18/european-council-conclusions-17-18-october-2019/, Erişim (5.11.2019), s. 2.

FİSCHER, Stanley. Modern Approaches to Cnetral Banking, NBER Working Paper, No.5064, Mart 1995, https://www.nber.org/papers/w5064 (Erişim 10/4/2019)

Halk Bank AD Skopje, Banka Profili, 2019, https://www.halkbank.mk/profile-of-the-bank.nspx, Erişim Tarihi (12.28.2019)

Halk Bank AD Skopje, Hanehalkı Kredileri, (Кредити население), 2019, https://www.halkbank.mk/krediti-naselenie.nspx Erişim (28.12.2019)

Halk Bank AD Skopje, Tüzel Kişi Kredileri, (Кредити за правни лица), 2019, https://www.halkbank.mk/krediti-pravni.nspx Erişim Tarihi (29.12.2019)

Halk Banka AD Skopje, Döner Sermaye (Обртни средства), 2019, https://www.halkbank.mk/obrtni-sredstva.nspx, Erişim Tarihi (29.12.2019)

Komercijalna Banka AD Skopje, Euro Bendine Göre Gayrımenkul Satın Alım veya İnşaat için Verilen Krediler (Кредит за купување или изградба на недвижен имот со ЕУР клаузула), 2019, https://www.kb.com.mk/Default.aspx?sel=2361&lang=1&uc=1&par=0, Erişim (22.12.2019)

Komercijalna Banka AD Skopje, Gerçek Kişilere Verilen Krediler Hakkında Temel Bilgiler (Основни информации за кредити за физички лица), 2019, https://www.kb.com.mk/Default.aspx?sel=2310&lang=1&uc=1, Erişim (19.12.2019)

Komercijalna Banka AD Skopje, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Kalkınma Bankası aracılığıyla Uygulanan Özel Kredi Fonu ile Mikro, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Desteklemek İçin Kredi Programı (Кредитна програма за поддршка на микро, мали и средни трговски друштва со средствата од посебниот кредитен фонд реализирана преку Развојна банка на Република Северна Македонија АД Скопје), 2019, https://www.kb.com.mk/Default.aspx?sel=3231&lang=1&uc=1&par=0, Erişim (22.12.2019)

KUMCU, Ercan. “Para otoritesi ve Para Politikasından Beklenenler”, Haber Türk Gaztesi, 28 Nisan 2011, https://www.bloomberght.com/ht-yazarlar/ercan-kumcu/874391-para-otoritesi-ve-para-politikasindan-beklenenler Erişim: (10/05/2019)

Kuzey Makedonya Cuhmhuriyeti Merkez Bankası, 2018’de Kuzey Makedonya Bankacılık Sisteminin Risk Raporu (Извештај за ризиците во банкарскиот систем на Република Северна Македонија во 2018 година), Nisan 2019, https://www.nbrm.mk/content/Godisen_BS_31_12_2018_nBind01234.pdf, Erişim (13/12/2019)

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Emlak Kadastro Ajansı, (Република Македонија Агенција за Катастар на Недвижности) Üsküp 2019, http://www.katastar.gov.mk, Erişim Tarihi (20/10/2019).

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Meclisi Parlamento Enstitüsü, Makedonya'daki Parlamentarizmin Tarihi (Историјат на Парламентаризмот во Македонија), https://www.sobranie.mk/content/Парламентарен%20институт/Историја%20на%20парламентаризам_МК.pdf, Erişim (10\18\2019).

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, 2013-2019 Döneminde Merkez Bankasının Para Politikası Enstrümanlarındaki Piyasaya Plase Edilmesindeki Değişiklikler ve Bu Periyotta Açıklanan Kararlar, (Хронологија на промените во поставеноста на монетарните инструменти на Народната банка и избрани одлуки од областа на супервизијата донесени во периодот од 2013 до 2019 година.), 2019, http://www.nbrm.mk/content/MPI%20publikacii/Hronologija_na_promenite_vo_postavenosta_na_monetarnite_instrumenti_na_Narodnata%20banka.pdf Erişim Tarihi: (01/12/2019), s. 10-12.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Açık Piyasa İşlemleri, (Централна банка на Република Северна Македонија, Операции на отворениот пазар) http://nbrm.mk/opieratsii_na_otvorieniot_pazar.nspx, Erişim Tarihi (12 Kasım 2019).

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Bankalar, (Централна банка на Република Северна Македонија, Банки) https://www.nbrm.mk/banki.nspx Erişim Tarihi (13 Aralık 2019)

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Gecelik Kredi Mekanizması, (Централна банка на Република Северна Македонија, Расположлив кредит преку ноќ) http://www.nbrm.mk/raspolozhliv_kriedit_prieku_nokj.nspx, Erişim Tarihi (27 Kasım 2019)

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Gün İçi Kredi Kararnamesi, (ОДЛУКА за интрадневен кредит), 2011, http://www.nbrm.mk/WBStorage/Files/CBO_Odluka_intradneven_kredit0.pdf Erişim Tarihi: (29/11/2019), s. 1-2.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Gün İçi Kredi, (Централна банка на Република Северна Македонија, Интрадневен кредит) http://www.nbrm.mk/intradnievien_kriedit.nspx, Erişim Tarihi (28 Kasım 2019)

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Hedefler ve Görevler, (Централна банка на Република Северна Македонија, Цели и задачи) http://nbrm.mk/celi_i_zadaci.nspx Erişim Tarihi (10 Kasım 2019).

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Kesin İşlemler, (Централна банка на Република Северна Македонија, Дефинитивни трансакции) http://www.nbrm.mk/diefinitivni_transaktsii.nspx, Erişim: (14 Kasım 2019)

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Kuzey Makedonya Merkez Bankası'nın Temel Faiz Oranlarındaki Değişiklikler, (Централна банка на Република Северна Македонија, Промени на основната каматна стапка на Народната банка) http://www.nbrm.mk/promieni_na_osnovnata_kamatna_stapka_na_nbrm.nspx, Erişim Tarihi (30 Kasım 2019)

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Mevduat Yatırma Mekanizması, (Централна банка на Република Северна Македонија, Расположливи депозити) http://www.nbrm.mk/raspolozhlivi_diepoziti.nspx, Erişim Tarihi (26 Kasım 2019)

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Para Politikası Uygulamaları, (Централна банка на Република Северна Македонија, Споредување на монентарната политика) http://nbrm.mk/sprovieduvanjie_na_monietarnata_politika.nspx Erişim Tarihi (12 Kasım 2019).

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Para Politikası Yerleştirilmesi, (Централна банка на Република Северна Македонија, Поставеност на монентарната политика) http://nbrm.mk/sprovieduvanjie_na_monietarnata_politika.nspx Erişim Tarihi (11 Kasım 2019).

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Repo İşlemlerinin İhaleleri, (Централна банка на Република Северна Македонија, Аукции на репо-трансакции) http://www.nbrm.mk/monietarna_politika/sprovieduvanjie_na_monietarnata_politika/opieratsii_na_otvorieniot_pazar/auktsii_na_riepo_transaktsii/ns-newsarticle-auktsii_na_riepo_transaktsii.nspx, Erişim Tarihi (14 Kasım /2019)

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Sermaye Yeterliliği Basel II ve Basel III, (Централна банка на Република Северна Македонија, Капитална Спогодба Базел II и Базел III) https://www.nbrm.mk/kapitalna_spoghodba_baziel_ii_i_baziel_iii_.nspx, Erişim Tarihi (12 Aralık 2019)

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Yıllık Rapor-1992, 1992, http://www.nbrm.mk/1992.nspx, Erişim, (23/10/2019), (Централна банка на Република Северна Македонија, Годишен извештај-1992, 1992 година, http://www.nbrm.mk/1992.nspx)

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, Yıllık Rapor-2001, 2001, http://www.nbrm.mk/godisni-izvestai-2001.nspx Erişim, (27/10/2019), (Централна банка на Република Северна Македонија, Годишен извештај-1992, 1992 година)

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası, (Народна Банка на Република Северна Македонија), http://www.nbrm.mk/osnovni_ekonomski_pokazateli.nspx, Erişim (24/10/2019).

Kuzey Makedonya Meclisi, (Одлука за распишување на референдум, Број 08 – 46661, 30 Јуни Скопје) Referendum Kararı Duyurusu, No 08 – 4666/1, 30

Temmuz 2018, Üsküp. https://sobranie.mk/ns_article-referendum-banner.nspx, Erişim: (4/11/2019), s. 1.

Makedonya Cumhuriyeti Resmî Gazetesi, Makedonya Merkez Bankası Hazine Bonosu Kararları, Kasım 2013, http://www.slvesnik.com.mk/Issues/79b0eae891bc4fdd8529a4c6f4683209.pdf Erişim Tarihi (13/11/2019) s. 2-3.

Makedonya Cumhuriyeti Resmî Gaztesi, Bankalar Kanunu (Закон за Банки), Haziran 2007, http://www.slvesnik.com.mk/Issues/E38C3BB1172C4841B9E274D04BC00697.pdf Erişim Tarihi (04/12/2019), s. 1-2.

NLB Tutunska Banka AD Skopje, Gerçek Kişilere Verilen Krediler (Кредити за физички лица), 2019, https://nlb.mk/, Erişim Tarihi (25.12.2019)

NLB Tutunska Banka AD Skopje, Tüzel Kişilere Verilen Krediler (Кредити за правна лица), 2019, https://nlb.mk/, Erişim Tarihi (26.12.2019)

Observatory of Economic Complexity, Macedonia, 2017, https://oec.world/en/profile/country/mkd/ (22\10\2019).

Peter, GOSHEV. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın 2008 Yılı Çalışma Raporu, Üsküp, Mart, 2009, http://www.nbrm.mk/ns-newsarticle-ghodishien_izvieshtaj_za_2008_ghodina.nspx Erişim, (10.28.2019,) (Петер Гошев, НБРСМ 2018 годишен извештај за работење на НБРМ, Скопје, Април, 2009)

Stopanksa Banka AD Skopje, Banka Profili (Профил на банката), 2020 https://www.stb.com.mk/za-bankata/profil-na-bankata/#Istorija, Erişim Tarihi (01.15.2020)

Stopanksa Banka AD Skopje, Hanehalkına verilen krediler (Кредити на население), 2020, https://www.stb.com.mk/, Erişim Tarihi (01.15.2020)

YILMAZ, Durmuş. 2011 Ocak Enflasyon Raporu, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, 25 Ocak 2011, https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/d2ca705b-0206-418f-838b-126f42fff517/Baskan_EnfRapOcak2011.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-d2ca705b-0206-418f-838b-126f42fff517-m3fC4WV, (9/10/2019), s.19.